

**KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARINDA
ARKEOLOJİK RAPOR: ALABANDA ÖRNEĞİ**

Zeynep İNCECİKÖZ

**Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Anabilim Dalı
Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU
2019
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

Zeynep İNCECİKÖZ

KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARINDA ARKEOLOJİK RAPOR:
ALABANDA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

06/08/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Koruma Amaçlı İmar Planlarında Arkeolojik Rapor: Alabanda Örneği" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

06/08/2019

Zeynep İNCEKÖZ

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

F-83/00/22.12.2016

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç.Dr.Ali Yalçın TAVUKÇU danışmanlığında, Zeynep İNCECİKÖZ tarafından hazırlanan bu çalışma 06/08/2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr.Ali Yalçın TAVUKÇU

İmza:

Jüri Üyesi : Dr.Öğretim Üyesi Şengül Dilek FUL

İmza:

Jüri Üyesi : Dr.Öğretim Üyesi Berna KAVAZ KINDİĞİLİ

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	X
KISALTMALAR DİZİNİ	XI
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1
I. AMAÇ.....	1
II. KAPSAM	1
III. YÖNTEM.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KORUMA

1.1. PLANLAMA NEDİR?	6
1.2. PLANLAMANIN AMACI	6
1.3. DÜNYADA KORUMA YAKLAŞIMLARININ GELİŞİMİ	7
1.4. VENEDİK TÜZÜĞÜ (1964)	8
1.4.1. Tanımlar, Amaç, Onarım, Tarihi Yerler, Kazılar, Yayın	8
1.5. KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARI	10
1.6. YÖNETMELİK.....	15
1.6.1. Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar.....	15
1.7. KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARININ HAZIRLANMASI, YAPIM	
ESASLARI, ONAYLANMASI, UYGULAMASI VE DENETİMİ, YETKİ VE	
YÖNTEM.....	19
1.7.1. Plan Hazırlama Esasları.....	20
1.7.2. Sosyal Donatı ve Teknik Altyapı	22
1.7.3. Planların Onaylanması	23
1.7.4. Koruma Amaçlı İmar Planına İtiraz	24
1.7.5. Plan Raporu ve Gösterim	25

II

1.7.6. Koruma Amaçlı İmar Planı Değişikliği, Revizyonu ve İlaveleri	25
1.7.7. Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması ve Denetimi	26
1.7.8. Proje Hazırlama Esasları	26
1.7.9. Projelerin Onaylanması	27
1.7.10. Projelerde Değişiklik Yapılması	27
1.8. KORUMA AMAÇLI İMAR PLAN MÜELLİFLERİNİN YETERLİLİĞİ İLEGÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARINA İLİŞKİN USUL VE ESASLAR	27
1.9. BAKANLIKÇA HAZIRLANACAK ÇEVRE DÜZENLEME PROJELERİNDE GÖREV ALACAK MESLEK GRUPLARININ TEMEL NİTELİKLERİ.....	31
1.9.1. Proje Müellifi ve Ekibi	31
1.9.2. Bakanlıkça Hazırlattırılacak Çevre Düzenleme Projelerinde Görev Alacak Müelliflerin Yeterliliği İle Görev, Yetki ve Sorumluluklarına İlişkin Usul ve Esaslar	32
1.9.3. Proje Müellifine Ait Sınırlamalar	33
1.9.4. Proje Müellifinin Çalışmalarının Değerlendirilmesi	34
1.10. İLKE KARARI	34
1.10.1. Koruma Amaçlı İmar Planı Bulunan Alanlar	35
1.11. KENTSEL SİT ALANLARINDA AYKIRI UYGULAMALAR	37

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL ARAŞTIRMALAR

2.1. YÖNETİMSEL YAPI.....	39
2.2. TARİHSEL ARAŞTIRMALAR.....	41
2.3. GENEL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ, COĞRAFİ VE FİZİKİ YAPI	49
2.3.1. İklimsel Özellikler	49
2.4. KORUMAYA İLİŞKİN İLK VERİLER	54
2.5. GEÇMİŞTEKİ VE MEVCUT PLANLARA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR	55
2.6. NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI.....	55
2.7. EKONOMİK YAPI.....	58

2.8. SOSYAL YAPI.....	65
2.9. FİZİKİ MEKAN ARASTIRMASI	68
2.9.1. Mevcut Arazi Kullanımı	68
2.9.2. Çevre Değerleri	69
2.9.2.1. Alinda Antik Kenti	70
2.9.2.2. Aphrodisias Antik Kenti	71
2.9.2.3. Didyma Antik Kenti	73
2.9.2.4. Tralleis Antik Kenti	74
2.9.2.5. Nysa Antik Kenti	75
2.9.2.6. Magnesia Antik Kenti.....	77
2.9.2.7. Gerga.....	79
2.9.2.8. Tepecik Höyüğü.....	80
2.9.2.9. Ahmet Gazi Camii	81
2.9.2.10. Ahi İbrahim Türbesi	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PLANLAMA ALANINDAKİ YAPILAR /PARSELLER VE TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR

3.1. KORUNMASI GEREKLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR	84
3.1.1. Artemis Tapınağı.....	84
3.1.2. Apollon İsoimos Tapınağı	86
3.1.3. Agora	90
3.1.4. Tiyatro	91
3.1.5. Bouleuterion	94
3.1.6. Merkezi Hamam	95
3.1.7. Sur Duvarları	96
3.1.8. Doğu Hamamı	98
3.1.9. Klasik Çağ Oda Mezarı	99
3.1.10. Nekropol.....	100
3.1.11. Su Kemerı.....	101

3.2. KENT TOPOĞRAFYASINDA YENİ GÖZLEMLER: (DİONYSOS TAPİNAĞI, NYMPHAEUM, ANİT MEZARLAR, STADİON, APSİSLİ YAPI)	102
3.3. PLANLAMA ALANINA İLİŞKİN SORUNLAR-OLANAKLAR.....	104
3.3.1. Sorun Formülasyonu	104
3.3.2. Olanaklar formülasyonu	104
3.3.3. Risk Analizi	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SENTEZ VE DEĞERLENDİRME /AMAÇLAR VE HEDEFLER

4.1. GENEL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	106
4.2. KORUMA-PLANLAMA SÜRECİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER.....	107
4.3. ARKEOLOJİK VE DOĞAL VARLIKLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	107
4.4. AMAÇLAR VE HEDEFLER	108
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	111
ÖZGEÇMİŞ.....	114

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARINDA ARKEOLOJİK RAPOR:
ALABANDA ÖRNEĞİ

Zeynep İNCECİKÖZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU

2019, 104 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU
Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU
Dr.Öğretim Üyesi Berna KAVAZ KINDİĞİLİ

Koruma amaçlı imar planları arkeolojik alanlar için çok önemlidir. Ortaya çıkarılan her türlü taşınmaz arkeolojik değer korunup gelecek nesillere aktarılırken belirli şartlar yerine getirilmelidir. Bu kapsamda geçmişten günümüze gelene kadar çıkarılan çeşitli yasalar irdelenerek arkeolojik açıdan anlatılmıştır.

Alabanda antik kenti çıkarılan bulgularla Karia bölgesinin önemli bir antik kenti olduğunu kanıtlamıştır. Gelecekte de önemli bulgular vereceği yüzey araştırmalarıyla ortaya çıkmıştır. 1905 yılında Halil Ethem Bey tarafından başlatılan kazılar belirli aralıklarla süregelmiş, günümüzde ise Aydın Müzesi adına Doç. Dr.Ali Yalçın Tavukçu tarafından sürdürülmektedir. Kazılar sayesinde antik kentte birçok önemli yapı ortaya çıkarılmıştır. Bu önemli antik kent için bir koruma amaçlı imar planı örneği tezde hazırlanmıştır. Tez çalışması hazırlanırken yalnızca arkeolojik rapor olarak hazırlanmış 2863 sayılı yasa ve çeşitli ilke kararlarıyla belirlenen çerçevede düzenlenmiştir.

Alabanda antik kenti ve bulunduğu bölge incelenip elde edilen bulgular harmanlanarak arkeolojik rapor hazırlanmıştır. Görsellerle desteklenip uygun bir arkeolojik rapor hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koruma Amaçlı İmar Planı, Alabanda, Karia, 2863 Sayılı Yasa

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**ARCHAEOLOGICAL REPORT IN CONSERVATION MASTER PLANS:
THE CASE OF ALABANDA**

Zeynep İNCECİKÖZ

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU

2019, 104 pages

Jury: Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU

Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU

Dr.Öğretim Üyesi Berna KAVAZ KINDİĞİLİ

Conservation development plans are very important for archaeological sites. Certain conditions must be fulfilled when preserving the archaeological value and transferring to future generations. In this context, the various laws issued from the past to the present are examined and explained from the archaeological point of view.

The ancient city of Alabanda proved to be an important ancient city of the Karia region with its findings. It was discovered in the future through important surveysExcavations initiated by Halil Ethem Bey in 1905 have continued at regular intervals, oday, on behalf of the Aydın Museum Assoc. Prof. Dr.Ali Yalçın Tavukçu Thanks to the excavations, many important structures were uncovered in the ancient city. An example of a conservation plan for this important ancient city was prepared in the thesis. Prepared as an archaeological report only organized in accordance with the law numbered 2863 and various principles.

The archaeological report was prepared by examining the ancient city of Alabanda and its region. A suitable archaeological report was prepared and supported by visuals.

Keywords: Development Plan for Conservation, Alabanda, Karia, Law No. 2863

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Aydın İli İlçeleri	40
Şekil 2. Alabanda Antik Kenti Kazı Alanı.....	40
Şekil 3. Aydın İli Sıcaklık Tablosu.....	49
Şekil 4. Aydın İli Yağış Ortalaması.....	50
Şekil 5. Aydın İli Rüzgar Haritası	51
Şekil 6. Alabanda Antik Kenti ve Çevresi Toprak Haritası.....	60
Şekil 7. Alabanda Antik Kenti ve Çevresi Toprak Kabiliyet Sınırları Haritası.....	64
Şekil 8. Alabanda Antik Kenti Ve Çevresi Jeoloji Haritası.....	67
Şekil 9. Alabanda Antik Kenti Ve Çevresi Arazi Kullanım Haritası	69
Şekil 10. Alinda Antik Kenti Genel Görüntüsü	70
Şekil 11. Aphrodisias Antik Kenti Genel Görüntüsü	71
Şekil 12. Didyma Antik Kenti Genel Görüntüsü	73
Şekil 13. Tralleis Antik Kenti Genel Görüntüsü.....	74
Şekil 14. Nysa Antik Kenti Genel Görüntüsü.....	75
Şekil 15. Magnesia Antik Kenti Genel Görüntüsü	77
Şekil 16. Gerga Antik Kenti Genel Görüntüsü	79
Şekil 17. Tepecik Höyüğü Genel Görüntüsü	80
Şekil 18. Ahmet Gazi Camii	81
Şekil 19. Ahi İbrahim Türbesi	83
Şekil 20. Artemis Tapınağı Genel Görüntüsü.....	84
Şekil 21. Artemis Tapınağı Kalıntıları.....	86
Şekil 22. Apollon İsotimos Tapınağı Planı	89
Şekil 23. Apollon İsotimos Tapınağı	89
Şekil 24. Agora	90
Şekil 25. Tiyatro Genel Görüntüsü	92
Şekil 26. Bouleuterion Genel Görüntüsü	95
Şekil 27. Hamam.....	96
Şekil 28. Sur Duvarları	98
Şekil 29. Doğu Hamamı Sarnıç	99
Şekil 30. Klasik Çağ Oda Mezarı	100

VIII

Şekil 31. Nekropol	101
Şekil 32. Su Kemerli	102

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Aydın İline Bağlı İlçeler	39
Tablo 2. Aydın İli Yıllara Göre Nüfus Dağılımı	56
Tablo 3. Doğanyurt Mahallesi Yıllara Göre Nüfus Grafiği	56

KISALTMALAR DİZİNİ

GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOM	: Milletler Arası Müzeler Konseyi
KAİP	: Koruma Amaçlı İmar Planı
KUDEB	: Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları
RG	: Resmi Gazete
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

ÖNSÖZ

Beni bulamazsan üzülme.

Eşyalarımı bulacaksın.

Kestiğim taşları, açtığım yolları, işlediğim heykelleri bulacaksın.

Ve göreceksin ki binlerce yıl öteden, Parmak izlerimiz değecek birbirine.

Geçmişten günümüze ulaşmayı başarmış antik kentleri koruyup gelecek nesillere aktarmak bizim görevimiz. Bunu yapmak için en doğru yol kanunlarla sınırlandırılmıştır. Alabanda antik kenti için hazırlanan bu örnek koruma amaçlı imar planında bir arkeoloğun görevleri anlatılmıştır.

Tez konumu seçmemde ve çalışmalarımda beni destekleyen, sabırla beni yönlendiren hocam Doç.Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU, çalışmama kaynak desteği, ilgisi ve görüşleriyle destek olan Yrd. Doç. Dr. Zerrin Aydın TAVUKÇU hocama teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca beni her zaman destekleyen anneme, babama kardeşlerim Melek PEHLİVANOĞLU ve İsrail PEHLİVANOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak eşim Birol İNCECİKÖZ, hayatımın en değerlileri oğlum Hasan İNCECİKÖZ ve kızım Belinay İNCECİKÖZ'e de teşekkür ederim.

ERZURUM-2019

Zeynep İNCECİKÖZ

GİRİŞ

Arkeolojik varlıklar çeşitli yöntemlerle gün yüzüne çıkarıldıktan sonra oldukları yerde mi yoksa müzelerdeki saklanacağı konusunda karar verilmesi gerekmektedir. Bu karar eğer arkeolojik değerin yerinde korunması yönündeyse bunun için yapılması gerekenler ülkemizde Osmanlı Dönemi'nden itibaren çeşitli yasalarla şartlara bağlanmıştır.

I. AMAÇ

Bu tez hazırlanırken amaç olarak koruma amaçlı imar planlarında bir arkeolojik raporda neler olacağının örneklerle açıklanması belirlenmiştir. Bu rapor hazırlama aşaması geçmişten bugüne gelene dek çeşitli kanun maddeleriyle düzenlenmiştir.

Alabanda kazı alanında ise eski medeniyetlere ışık tutacak önemli yapılar çıkarılmıştır. Bu yapıların olduğu yerde korunurken kazı süreci ilerledikten sonra artık ziyaretçiye açılıp ören yeri statüsünü kazanması amaçlanmaktadır. Bu amaçla Alabanda antik kenti verileriyle bir koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır.

II. KAPSAM

Çalışmamızın birinci bölümünde koruma amaçlı imar planlarının geçmişten günümüze değişen ve gelişen mevzuatı kısa ve açıklayıcı şekilde anlatıldıktan sonra ikinci bölümde artık Alabanda antik kenti ile ilgili bilgiler verilmeye başlanmış, antik kent ve bulunduğu bölgeyle ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde iyice özele inilip Alabanda antik kentinde ilk kazıdan günümüze kadar çıkarılan yapılar, dönem özellikleri ve mimari özellikleri ile ele alınıp alanın potansiyeli konusunda çalışmalar yapılmıştır. Alabanda antik kentinin kazı alanı olarak korunması için bir plan düzenlenmeye çalışılmıştır. Alanda çıkarılan yapılar ve bunların ortaya çıkarılma sürecinden bahsedildikten sonra dördüncü bölümde alanın korunmasındaki sorunlar-olanaklardan bahsedilip koruma amaçlı imar planı oluşturulmuştur.

III. YÖNTEM

Alabanda antik kentinin koruma amaçlı imar planı hazırlanırken öncelikle Osmanlı dönemindeki Asar-ı Attika Nizannamesi incelenip daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın resmi sayfasından koruma amaçlı imar planlarıyla ilgili yasalar incelenip güncel ilke kararlarıyla sentezlenerek bir koruma amaçlı imar planında arkeoloğa düşen görevler anlatılmaya çalışılmıştır.

Sonra ise Alabanda antik kentinin fiziki ve doğal verileri edinilip ilgili alanlara yazılmıştır. Aydın ili ve bölgesiyle ilgili antik kentleri anlatan çeşitli kitaplar irdelenip alıntılarla tez desteklenmiştir.

Özele inildiğinde ise Alabanda antik kentinin geçmişten günümüze kadar yapılan kazılarıyla ilgili yayınlar incelenip bir arkeolog gözüyle eldeki verilerle açıklanmıştır. Sonuca varılıp alanın korunması ve gelecek nesillere aktarılması için bir koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KORUMA

Ülkemizde “kültür ve tabiat varlığı” olarak tanımladığımız değerlerle ilgili ilk hukuki düzenlemeler Osmanlı Devleti Döneminde oluşturulmuştur.

1869, 1874 ve 1884 ve 1906 tarihlerinde “Asar-ı Atika Nizannameleri (Eski Eserler Tüzüğü)” düzenlenmiştir.

1869 tarihli Nizamnamede; daha çok taşınır kültür varlıklarının kazılar ile açığa çıkarılmasına ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

1874 tarihli 2. Nizamname ile «eski eser» tanımı yapılmış, eski eserin devlet malı olduğu belirtilmiştir. Ancak devletin izni ile kazıyı yapan yabancı kazı heyetince eski eserin 3’te 1’lik kısmının yurtdışına çıkarılabileceği hükme bağlanmıştır.

1874 tarihli Nizamnamenin yarattığı boşluğun fark edilmesi üzerine 1884 tarihinde 3. Nizamname yürürlüğe girmiştir.

Bu Nizamname ile «eski eser» tanımına açıklık getirilmiş, kazı yapma hakkı resmi izne bağlanmış, eski eserin mülk edinilemeyeceği, yurt dışına çıkarılamayacağı, eski eserlere zarar verenlere uygulanacak cezai hükümler belirlenmiştir.

1906 tarihli son Nizamname ile Asar-ı Atika Nizannameleri en geniş anlatımını bulmuş, 3. Nizamnamede gözden kaçan hususlara açıklık getirilmiştir.

Ülkemizde bugünkü anlamda kültür mirasımızın ve kültürel çevremizin korunmasının temelleri 1951 yılında 5805 sayılı kanunla kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun çalışmaya başlamasıyla atılmıştır.

Anılan Kanun ile; yurtiçinde bulunan yalnızca mimari ve tarihi anıtların korunması, bakımı, onarımı ve restorasyon işlerinde uygulanacak ilkeleri belirlemek, bilimsel görüş vermek ve sorunlara çözüm üretmek amacıyla, bu Kanunla oluşturulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile ilgili ilk hizmetleri başlatmıştır.

GEEAYK kurulduğu yıllarda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.

1973 yılında kültür ve tabiat varlıklarının korunması bakımı ve değerlendirilmesine ilişkin kavram ve yaklaşımları içeren, yeni tanımlar getiren, kurumsal düzenlemeleri oluşturan, Cumhuriyet döneminin ilk eski eserler yasası olan 1710 sayılı Kanun çıkarılmıştır.

Bu Kanun ile;

- Korunması gerekli eser tanımı tek yapı ölçeğinin dışına çıkarılmış ve “sit” kavramı getirilmiştir. Buna ek olarak, çevre ölçeğinde korumanın, planlama ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

- Envanter ve tescil ile başlayan koruma süreci netleşmiştir.
- Eski eserlerin bakım ve onarımlarından sorumlu kuruluşlar belirlenmiştir.
- Eski eser sahiplerine bazı muafiyetler tanınmıştır.

Devletin çeşitli mekanizmalar oluşturarak, eski eser sahiplerine parasal, malzeme ve teknik yardım yapması öngörülmüştür.

GEEAYK çalışmalarını Başbakanlık Kültür Müsteşarlığına bağlı olarak sürdürmüştür.

1983 yılında giderek sit alanlarının ve korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının sayısının artmasının ülke bütününde korumanın bir merkezden idaresini olanaksızlaştırması nedeniyle yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuş ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

2863 sayılı Kanun;

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun hem ilke koyan hem de karar oluşturan ikili yapısı yerine,

İlke oluşturmayı merkezi bir üst kurul olan Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kuruluna bırakan,

Karar oluşturmayı ve yerel ölçekte denetimi ise içinde yerel yönetimlerin temsilcilerinin de bulunduğu Bölgesel Koruma Kurullarına bırakan bir düzenleme getirmiştir.

Bu Kanun ile kurulan koruma kurulları 4’ü bürokrat, 5’i YÖK tarafından seçilen 9 üyeden oluşmaktadır

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun sekretarya hizmetleri Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne yürütülmüştür.

2863 sayılı Kanunda 1987 yılında 3386 sayılı Kanun ile değişikliğe gidilmiştir. 3386 sayılı Kanun ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile;

- Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımlar belirlenmiş,
- Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılacak işlem ve faaliyetler düzenlenmiş,
- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak Yüksek Kurulun adı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu olarak değişmiş,
- 3'ü Bakanlıkça, 2'si YÖK tarafından seçilen 5 üyeden oluşan koruma bölge kurulları kurulmuştur.

5177 sayılı Kanun ile korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespitinin, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılacağı hükme bağlanmıştır.

5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile; izinsiz müdahale ve kullanma yasağı, sit alanlarının planlanmasına ilişkin düzenlemeler ve kültür varlıklarının korunması için mali kaynak desteğine ilişkin hükümler getirilmiş, koruma bölge kurulu üye sayısı 7'ye çıkarılmış ¹ hukukçu üye eklenmiş, Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları ile Proje Bürolarının görevleri belirlenmiştir.

648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile; 2863 sayılı Kanundan «ve tabiat» ifadeleri çıkarılmış, KAİP'lerin yapım süresine ilişkin hükümler getirilmiş, Koruma Yüksek Kurulunun üyeleri ve görevleri yeniden düzenlenmiş, koruma bölge kurulu üyelerinin 7'sinin de Bakanlıkça seçilmesi, doğal sit alanları ile tabiat varlıklarına

¹ 5 Bakanlık, 2 YÖK üyesinden oluşur

ilişkin konularda Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetkili olduğu hususları düzenlemiştir.

Ülkemizdeki koruma sürecini anlattıktan sonra şimdi kısaca planlamadan bahsedelim.

1.1. PLANLAMA NEDİR?

İçeriği ne olursa olsun, önceden saptanmış hedef ve hedeflere, yine önceden saptanmış sürede ulaşmak için izlenecek yön ve yöntemleri belirleme eylemine planlama,

Düşünsel düzeydeki bir modelin somut bir tasarıma dönüşmesine ise plan denilmektedir.

Üst ölçek plan: Geliştirilen temel hedef, oluşturulmuş politika ve prensiplere uygun olarak kentin ana gelişme kararlarını ve arazi parçalarının kullanım biçimlerini ilke düzeyinde veren, soyutlama düzeyi yüksek belgelerdir.

Alt ölçek plan: Uygulama ölçeğindeki planlardır. Kademeli birliktelik ilkesi, bir alt ölçekte alınan plan kararlarının bir üst ölçek plan kararları ile çelişmemesi, üst ölçek plan kararlarının alt ölçekte uygulanmasının imkânsız olduğu durumlarda ise, üst ölçek plan kararlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

1.2. PLANLAMANIN AMACI

- Toplumsal yaşam kalitesini arttırmak amacıyla kentin fiziksel yapısını iyileştirmek, geliştirmek,
- Toplum yararını geliştirmek, birey ya da belli grupların çıkarları için tüm kentlinin çıkarlarının negatif yönde etkilenmesini önlemek,
- Kentin fiziksel gelişmesine ilişkin politika ve önerilerin demokratik yoldan saptanmasını ve uygulamasını kolaylaştırmak,
- Kentin gelişmesinde yönetsel, politik, teknik eşgüdümü sağlamak,
- Yönetim kararlarında uzun vadeli amaçların ve düşüncelerin göz önüne alınmasına olanak tanımak
- Kaynakların, gelecek nesiller dikkate alınarak değerlendirilmesi,

- Kirlenme ve bozulmaların önceden engellenmesi, bozulan/ kirlenen alanların yeniden kazanılması /canlandırılmasıdır.

1.3. DÜNYADA KORUMA YAKLAŞIMLARININ GELİŞİMİ

- Uluslararası Müzeler Örgütü tarafından Atina’da 1931 yılında düzenlenen konferansta kabul edilen Atina Tüzüğü koruma alanında önemli adımlardan biri olarak kabul edilmektedir.
- Anıt eserlerin (arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkartılacak ya da ayakta olan) restorasyonuna ilişkin ilkeleri tespit eder.
- İlk kez bu konuya ilişkin temel ilkelerin ele alınmış olması,
- Yönetimsel ve yasal önlemleri tanımlaması,
- Restorasyon ve koruma tekniklerini tartışması,
- Ve bu alanda uluslararası işbirliğini gündeme getirmesi açısından önemlidir.
- 1945 yılında Londra’da Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’nun (UNESCO) kurulmasına dair 44 ülke tarafından karar alınarak 1946’da UNESCO kurulmuştur.
- UNESCO tarafından; taşınabilir kültür varlıklarının korunması amacı ile 1946’da ICOM Uluslararası Müzeler Konseyi,
- Kültürel varlıkların korunmasında ve onarılmasında teknik anlamda üyelerine yardımcı olması amacı ile 1959’da ICCROM Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi,
- 1964’te ise görevi; tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olan ICOMOS; Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Varşova’da kuruldu.
- 1964’de Venedik’te yapılan 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi’nin sonuç bildirgesi olarak kabul edilen “Tarihi Anıtların ve Yerleşmelerin Korunması İçin Uluslararası Tüzük” yani Venedik Tüzüğü, GEEAYK kararı ile ülkemizde de kabul edilmiştir.

1.4. VENEDİK TÜZÜĞÜ (1964)

1964 yılında Venedik’ te yapılan ICOMOS Kongresi’nin sonuç bildirgesi olarak kabul edilen bu tüzük eski yapıların korunması ve restorasyonu ile ilgili olarak uluslararası standartları belirler.

1.4.1. Tanımlar, Amaç, Onarım, Tarihi Yerler, Kazılar, Yayın

Tanımlar:

Madde 1- Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.

Madde 2- Anıtların korunması ve onarımı için, mimari mirasın incelenmesine ve korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmalıdır.

Amaç:

Madde 3- Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır.

Koruma:

Madde 4- Anıtların korunmasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, sürekliliğinin sağlanmasıdır.

Madde 5- Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.

Madde 6- Anıtların korunması, ölçüğü dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.

Madde 7- Bir anıtın tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere

taşınmasına - anıtın korunması bunu gerektirdiği, ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında - izin verilmemelidir.

Madde 8- Anıtın tamamlayıcı öğeleri sayılan heykel, resim gibi süslemeler, ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa yerlerinden kaldırılabilir.

Onarım:

Madde 9- Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyonundan farkı anlaşılabilmesi ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır.

Madde 10- Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşaa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış herhangi çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılabilir.

Madde 11- Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz.

Madde 12- Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.

Madde 13- Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir.

Tarihi Yerler:

Madde 14- Anıtın bulundukları yerler, bütünlüğün korunması, sağlıklı kılınıp, yaşanır şekilde ortaya konması için özel bir dikkat gerektirir. Böyle yerlerde yapılacak koruma ve onarım çalışmalarında, daha önceki maddelerde açıklanan ilkelerden esinlenmelidir.

Kazılar:

Madde 15- Kazılar 1956 yılında UNESCO tarafından kabul edilmiş arkeolojik kazılarda uygulanması istenilen uluslararası ilkelerle tanımlanan kararlara ve bilimsel standartlara uygun olarak yapılmalıdır. Yıkıntılar korunmalı, mimari unsurların ve buluntuların sürekli olarak korunması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bundan başka, kültür varlığının anlaşılmasını kolaylaştıracak ve anlamını hiç bozmadan açığa çıkartacak her çareye başvurulmalıdır. Bütün yeniden inşa işlemlerinden peşinen (a priori) vazgeçilmelidir. Yalnız Anastylis'e, yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesine izin verilebilir. Birleştirmede kullanılan madde her zaman ayırt edilebilecek bir nitelikte olmalı ve bu, anıtın korunmasını sağlamak ve eski haline getirmek için mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.

Yayın:

Madde 16- Bütün koruma, onarım ve kazı işlerinde her zaman çizim ve fotoğraflarla açıklık kazanmış çözüm getirici ve eleştirici raporlar halinde kesin belgeler hazırlanmalıdır. Temizlemenin, sağlamlaştırmanın, yeniden düzenlemenin ve birleştirmenin her safhası -çalışma sırasında ortaya çıkan, tanımlanmış biçimsel ve teknik özellikler göz önünde tutularak- raporda gösterilmelidir. Bu belgeler bir resmi kurumun arşivine konmalı ve araştırmacılar bundan yararlanabilmelidir. Bu raporların yayınlanması tavsiye edilir.

1.5. KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARI

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca sit alanı olarak belirlenmiş alanlarda koruma amaçlı imar planı yapılması zorunlu kılınmış olup bu planlar kültürel mirasın korunması ve yönetimi konusunda önemli bir yer tutmaktadır.

(8) "Koruma amaçlı imar plânı"; bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır².

(16) "Etkileşim-geçiş sahası"; korunması gerekli kültür varlıklarını ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren, daha önceden sit sınırları içindeyken sit sınırları dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları ve benzerlerinin yer aldığı, sit bölgeleri arasında kalmış, sitleri doğrudan etkileyen veya koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma aşamasında göz önünde bulundurulması gereken alanlardır³.

Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanım şartları ile koruma amaçlı imar planı

Madde 17⁴

a) bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı bu alanda her ölçekteki plân uygulamasını durdurur. Sit alanının etkileşim-geçiş sahası varsa 1/25.000 ölçekli plân kararları ve notları alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilerek ilgili idarelerce onaylanır

² Ek: 14/7/2004 – 5226/1 md.

³ Ek: 8/8/2011-KHK-648/41 md.

⁴ Değişik: 14/7/2004 - 5226/8 md.

Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda üç yıl içinde koruma amaçlı imar planı hazırlatıp incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır. Üç yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle plan yapılamadığı takdirde koruma bölge kurulunca gerekçeli olarak bu süre uzatılabilir. Uzatılan süre içerisinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları uygulanır⁵.

Sit alanlarına ilişkin tüm ölçeklerde yapılmış; koruma bölge kurullarının uygun görüşü alınarak yürürlüğe giren planların yargı kararları ile uygulamasının durdurulması veya iptal edilmesi halinde ilgili koruma bölge kurulunca geçiş dönemi yapılanma şartları yeniden belirlenir⁶.

Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma plânları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir.

İlgili idareler, koruma amaçlı imar planını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değişmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle planlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Planlar koruma bölge kurulunun uygun gördüğü şekliyle ilgili idarelerce altmış gün içinde onaylanmak zorundadır. Bu süre içinde görüşülmeyen ya da onaylanmayan planlar kesinleşerek yürürlüğe girer. Koruma amaçlı imar planının yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ayrıca karar almaya gerek kalmadan ortadan kalkar⁷.

Ören yerlerinde çevre düzenleme projesi yapımı ve değişiklikleri, ilgili koruma bölge kurulunun uygun görüşü doğrultusunda Bakanlıkça yapılır, yaptırılır ve onaylanır.

Koruma amaçlı imar plânları ve çevre düzenleme projelerinde yapılacak değişiklikler yukarıdaki usullere tabidir.

⁵ Değişik ikinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.

⁶ Değişik üçüncü paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.

⁷ Değişik beşinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.

Koruma amaçlı imar planları, müellifi şehir plancısı olmak üzere alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak ilgili meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenecek uzmanlar tarafından hazırlanır⁸.

Koruma amaçlı imar planları ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, gösterimi, uygulanması, denetimi, koruma amaçlı imar planı değişiklikleri, plan müellifleri ile planlama ekibinin niteliği ve yeterliliği ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlıkça hazırlanan yönetmelikle belirlenir⁹.

Koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü Bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için ödenek ayırırlar.

Koruma bölge kurulunca sit alanı olarak ilan edilen yerlerde; bu kararın ilanından önce imar mevzuatına ve onanlı imar plânlarına uygun olarak alınmış yapı ruhsatı ve eklerine göre subasman seviyesi tamamlanmış yapıların inşasına devam edilebilir, ancak bu maddenin (c) bendi uyarınca yapılanma hakkı aktarımını re'sen uygulamaya da ilgili idareler yetkilidir. Subasman seviyesi tamamlanmamış yapıların yapı ruhsatları iptal edilir. Kesin yapılanma yasağı bulunan sit alanlarında bu madde hükümlerinden faydalanılamaz.

b)Koruma amaçlı imar planlarıyla kesin yapılanma yasağı getirilen sit alanlarında bulunana gerçek ve özel

Hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar malikin başvurusu üzerine, belediye ve il özel idaresine ait taşınmazlarla takas edilebilir.

c)Yapılanma hakları kısıtlanmış tescilli taşınmaz kültür varlıklarına veya bunların koruma alanlarında bulunan ya da koruma amaçlı imar plânlarıyla yapılanma hakları kısıtlanan taşınmazlara ait mülkiyet veya yapılanma haklarının kısıtlanmış bölümünü, imar plânlarıyla yapılanmaya açık aktarım alanı olarak ayrılmış, mülkiyetlerindeki veya üçüncü şahıslara ait alanlara, aktarımdan yararlanacak öncelikli hakları belirleyerek bir program dahilinde aktarmaya, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyeler, bunların dışında valilikler yetkilidir.

⁸ Değişik sekizinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.

⁹ Değişik dokuzuncu paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.

Aktarım işleminde Sermaye Piyasası Kurulunca onaylı gayrimenkul değerlendirme şirketlerince yapılacak rayiç değer denkleştirmesi esastır. Ancak aktarıma konu hak tescilli taşınmaz kültür varlığına ilişkin ise yapı değeri dikkate alınmaz.

Bu taşınmazlar için, kısıtlanmış yapılanma haklarının, imar plânlarıyla aktarım alanı olarak ayrılmış yapılanmaya açık diğer alanlarda kullanılmasını sağlayacak ve bu hakkı hamiline yazılı menkul kıymete dönüştürecek belgeler düzenleme, bu belgeleri yapılanma hakları kısıtlanmış alan olarak gösterilen ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlardaki taşınmaz sahiplerinden hak sahibi olanlara vermeye, imar plânında aktarım alanı olarak ayrılmış ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlarda ise ruhsat vermek için toplamaya ilgili idareler yetkilidir. Menkul kıymetlerin basılması, saklanması, el değiştirme işlemlerinin onaylanması ve veri tabanının oluşturulması ve denetlenmesi İller Bankası'na yapılır.

Bu alanlarda kesin yapılanma yasağı gelmesi nedeniyle yapılanma hakkının tamamen aktarılması halinde, yapılanma hakkı kısıtlanan taşınmaz, mütemmimi ile birlikte ilgili idare mülkiyetine geçer ve parseller ilgili idare adına tescil edilir ve hiçbir koşulda satışa konu edilemez

Aktarıma konu parselde malikin korunabilir yapılanma hakkı kalması halinde ise yapılanma hakkı kısmen aktarılır. Bu durumda, malikin yapılanma hakkı kısıtlanmış alandaki mülkiyeti devam eder.

Ancak, aktarıma konu hak, tescilli taşınmaz kültür varlığı üzerinde ise, malikin bu varlığın korunması ve yaşatılması için gerekli bakım, onarım ve restorasyon çalışmasını, ilgili idare ile imzalanacak protokole uygun olarak menkul kıymetleri teslim almasını müteakip başlatarak tamamlaması zorunludur.

Aksi halde, ilgili idare teslim edilen menkul kıymet bedelini faiziyle birlikte malikten tahsile yetkilidir. Bu hususlar ve protokol menkul kıymet tesliminden önce ilgili idarece tapuya her türlü harçtan ve damga vergisinden muaf olarak şerh edilir.

Kısıtlanmış hakların bulunduğu belediye sınırları içerisinde, aktarım alanı tespit edilmesinin mümkün olamaması halinde ilgili idareler ortak program yürütmeye yetkilidir.

Yukarıdaki fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

1.6. YÖNETMELİK¹⁰

1.6.1. Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — *Bu Yönetmeliğin amacı, koruma amaçlı imar planlarının ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, yapım esasları, gösterimi, onaylanması, uygulaması, denetimi ve bu plan ve projeleri hazırlayacak müelliflerin nitelikleri ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.*

Kapsam¹¹

Madde 2 — *Bu Yönetmelik hükümleri, doğal sit alanları hariç sit alanları ve bunların etkileşim geçiş sahalarında yapılacak koruma amaçlı imar planı, çevre düzenleme projeleri ile bunların değişikliklerinin hazırlanma, uygulama ve denetim sürecinde uyulacak teknik ve yönetsel esasları ve müelliflerinin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esasları kapsar¹².*

Dayanak

Madde 3 — *Bu Yönetmelik 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 17 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.*

Tanımlar

Madde 4 — *Bu Yönetmelikte geçen;*

Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığını,

Kanun: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu,

Genel Müdürlük: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünü,

¹⁰ Resmi Gazete Tarihi: 26.07.2005 Resmi Gazete Sayısı: 25887

¹¹ Değişik fıkra: RG-5/1/2017-29939

¹² Mülga fıkra: RG-5/1/2017-29939

Koruma Yüksek Kurulu: Kültür ve (Mülga ibare: RG-5/1/2017-29939)
(...)Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunu,

Koruma bölge kurulu: Kültür (Mülga ibare: RG-5/1/2017-29939)
(...) Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu,

Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü: Kültür (Mülga ibare: RG-5/1/2017-29939)
(...) varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüğünü,

İdare ¹³ : Büyükşehir belediyelerini; belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde belediyeleri; bu sınırlar dışında il özel idarelerini ve ilgili mevzuatları uyarınca plan yapma, yaptıрма ve onaylama yetkisine sahip kurum ve kuruluşlarını,

Sit: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanları,

Kentsel sit ¹⁴: Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları ve bir bütün olarak o yerleşmenin ait oldukları dönemin yaşam biçimini gelecek nesillere aktarmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar, sokak ve meydanlar ve benzeri) birlikte bulundukları alanları,

Arkeolojik sit ¹⁵: İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanları,

Doğal sit: İlginç özellik ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarını,

¹³ Değişik: RG-5/1/2017-29939

¹⁴ Değişik: RG-5/1/2017-29939

¹⁵ Değişik: RG-5/1/2017-29939

Tarihi sit ¹⁶: İnsanlık tarihi, milli tarihimiz veya askeri harp tarihi açısından çok önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerleri,

Etkileşim geçiş sahası ¹⁷: Korunması gerekli kültür varlıklarını ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren, daha önceden sit sınırları içindeyken sit sınırları dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları ve benzerlerinin yer aldığı, sit bölgeleri arasında kalmış sitleri doğrudan etkileyen veya koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma aşamasında göz önünde bulundurulması gereken alanları,

Ören yeri: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup topografik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanları,

Koruma amaçlı imar planı: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; halihazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planları,

Revizyon koruma amaçlı imar planı: Mevcut koruma amaçlı imar planının uygulanmasının mümkün olmadığı veya yeni ihtiyaç ve sorunların teknik ve bilimsel

¹⁶ Değişik: RG-5/1/2017-29939

¹⁷ Ek: RG-5/1/2017-29939

gerekçelere dayalı araştırmalar sonucu hazırlanan raporlarla ortaya konulduğu durumlar ile üst ölçekli plan kararlarına uygunluğunun sağlanması amacıyla koruma amaçlı imar planı yapım ilkelerine bağlı olarak, planın tamamının veya plan ana kararlarını etkileyecek büyük bir kısmının yenilenmesi sonucu elde edilen planı,

İlave koruma amaçlı imar planı: Yapılacak etütler sonrasında koruma amaçlı imar planının kapsadığı sit alanı sınırının genişlemesi, sit alanına yakın yeni sit alanları belirlenmesi veya başka zorunlu durumlarda, mevcut plana bitişik ve mevcut planın genel arazi kullanım kararları ile süreklilik, bütünlük ve uyum sağlayacak biçimde koruma amaçlı imar planı yapım ilkelerine ve bu Yönetmelik uyarınca plan hazırlama esaslarına bağlı olarak hazırlanan planı,

Koruma amaçlı imar planı değişikliği: Koruma amaçlı imar planı ana kararlarını, sürekliliğini, bütünlüğünü, teknik altyapı ve sosyal donatı dengesini bozmayacak nitelikte, bilimsel, nesnel ve teknik gerekçelere dayanan, sınırlı büyüklükteki bir alan için arazi kullanım kararını veya plan notunu değiştiren, kamu yararının, arkeolojik, tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunmasının zorunlu kılması halinde yapılan plan düzenlemelerini,

Çevre düzenleme projesi: Ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projelerini,

Plan müellifi: En az dört yıllık lisans eğitimi veren fakülte veya bunlara denkliği yetkili makamlarca kabul edilen yükseköğretim kurumlarının şehir planlama veya şehir ve bölge planlama bölümünden mezun olmuş şehir plancıları veya şehir ve bölge plancıları veya kent plancıları ile bu kişilerin ortak olduğu tescilli büro ve şirketleri,

Planlama ekibi: Koruma amaçlı imar planı yapımını yüklenen şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı müellif tarafından bu Yönetmelik hükümleri doğrultusunda oluşturulan ekibi,

Proje müellifi: Çevre düzenleme projesini yapmaya yetkili olan gerçek ve tüzel kişileri,

Proje ekibi: Çevre düzenleme projesinin yapımını üstlenen müellif tarafından bu Yönetmelik hükümleri doğrultusunda oluşturulan ekibi ifade eder.

1.7. KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARININ HAZIRLANMASI, YAPIM ESASLARI, ONAYLANMASI, UYGULAMASI VE DENETİMİ, YETKİ VE YÖNTEM

Madde 5 — *Koruma amaçlı imar planları idareler tarafından;*

a) Bu Yönetmeliğin 19 uncu maddesinde belirlenen koruma amaçlı imar planı yapımı ekibi bulunması koşuluyla doğrudan hazırlanabilir;

b) İhale mevzuatında belirtilen usul ve esaslara göre ihale suretiyle yaptırılabilir;

c) İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğüne yetki verilerek hazırlatılabilir.

Belediyeler koruma amaçlı imar planlama çalışmalarının program ve bütçesini hazırlayarak İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğüne yıllık bütçesi oluşturulmadan önce İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğüne müracaat eder ve bu amaçla belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar planlarının yapımı için ödenek ayırırlar¹⁸.

Ayrıca, Kanunun 10 uncu ve 12 nci maddeleri ile 16/4/2003 tarihli ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesi gereğince ilgili idarelerden yetki alarak Bakanlıkça da koruma amaçlı imar planları yaptırılabilir.

Ulusal ya da uluslararası ölçekte açılan yarışmalar sonucu elde edilecek koruma amaçlı imar planlarında, yarışmayı düzenleyen kurumlar yarışma şartnamelerini, Bakanlığın görüşünü alarak bu Yönetmeliğin 18 inci ve 19 uncu maddelerine göre düzenleyeceklerdir; ancak yarışmaya katılacak plan müelliflerinde 18 inci maddenin (c) ve (d) bentlerindeki koşullar aranmaz.

¹⁸ Değişik ibare: İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü, RG-5/1/2017-29939

1.7.1. Plan Hazırlama Esasları

Madde 6 —¹⁹

Koruma amaçlı imar planları aşağıdaki ilkeler doğrultusunda hazırlanır:

a) Bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plan uygulamasını durdurur. Sit alanı ve etkileşim geçiş sahası göz önünde bulundurularak varsa 1/25000 ölçekli plan kararları ve notları alanın sit statüsü dikkate alınarak, yeniden gözden geçirilir ve ilgili idarelerce onaylanır.

b) Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. İdareler söz konusu alanda üç yıl içinde koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır.

Bu üç yıllık sürenin sonunda, koruma amaçlı imar planlarını yapma ve yaptırmaya yetkili idarelerce bütçelerinde plan yapımı için yeterli ödenek bulunmadığının, ilgili kurumlardan ödenek temin edilemediğinin ve koruma amaçlı imar planı hazırlama yeterliliğine sahip teknik elemanlarının olmadığına birlikte belgelenmesi durumunda veya alanda kazı çalışmalarının devam etmesi, afet hali gibi zorunlu teknik gerekçelerle plan yapılamaması halinde, koruma bölge kurulunca bu süre gerekçeli olarak uzatılabilir.

Uzatılan süre içerisinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları uygulanır.

c) İdareler planları, Bakanlıkça hazırlanan koruma amaçlı imar planları teknik şartnamesinde belirtilen esaslara uygun olarak hazırlar. İdarelerce planlama alanının özelliğine göre bu şartnameye ek olarak özel teknik şartname düzenlenebilir.

d) İdareler koruma amaçlı imar planı hazırlanmasına başlamadan önce plan sınırları ile etkileşim geçiş sahası belirlenmesine ilişkin önerilerini ilgili koruma bölge kuruluna sunarak uygun görüşünü almakla yükümlüdür. Bu aşamada koruma bölge kurullarınca da ihtiyaç duyulması halinde etkileşim geçiş sahası belirlenir. İdare koruma amaçlı imar planı ile varsa etkileşim geçiş sahasını birlikte planlar.

¹⁹ Değişik: RG-5/1/2017-29939

e) Koruma amaçlı imar planları, yeni bir koruma amaçlı imar planı veya koruma amaçlı imar planı revizyonu hazırlanıp onaylanmadan veya herhangi bir yargı kararı bulunmadan ilgili idarece iptal edilemez. Sit alanlarına ilişkin tüm ölçeklerde yapılmış; koruma bölge kurullarının uygun görüşü alınarak yürürlüğe giren planların yargı kararları ile uygulamasının durdurulması veya iptal edilmesi halinde ilgili koruma bölge kurulunca geçiş dönemi yapılanma şartları yeniden belirlenir. Planın iptali halinde plan yapım süreci başlatılır. Planlarda kısmi iptal olması halinde iptal edilen kısma ilişkin geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları koruma bölge kurulunca belirlenir ve plan bütünü göz önünde bulundurularak ilgili idarece plan yapım süreci başlatılır.

f) Koruma amaçlı imar planları, kadastral durum işlenmiş güncel onaylı halihazır haritalar üzerine çizilir. Koruma amaçlı imar planları, bu planlara esas jeolojik-jeoteknik veya mikrobölgeleme etüt raporlarına uygun olarak hazırlanır. Ancak Kanunla kesin yapı yasağı getirilen alanlarda yapılan koruma amaçlı imar planlarında jeolojik-jeoteknik rapor hazırlanma şartı aranmaz.

g) Koruma amaçlı imar planlarının varsa etkileşim geçiş sahaları ile sit alanının bütününe kapsayacak şekilde içinde bulunduğu yerleşme ile ilişkileri kurularak hazırlanması zorunludur.

Ancak koruma amaçlı nazım imar planında, planın uygulanmasına yönelik etaplar ve uygulama programı tanımlanmış ise, nazım planın koruma bölge kurulunda uygun görülmüş ve idarece onaylanmış olması kaydı ile, koruma amaçlı uygulama imar planları etaplar halinde yapılabilir.

Kanunla kesin yapılaşma yasağı getirilen alanlarda 22/5/2010 tarihli ve 27588 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sit Alanlarında Kalan Taşınmazların Hazine Taşınmazları ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik gereğince yapılması istenen koruma amaçlı imar planları parsel ölçeğinde yapılabilir²⁰.

h) Yapılacak koruma amaçlı imar planlarında, Kanun gereğince kesin yapılaşma yasağı uygulanması gereken alanlar belirlenir.

²⁰ Danıştay Ondördüncü Dairesinin 2017/732 Esas, 04/10/2017 tarihli kararı ile yürütmesi durdurulmuştur.

i) Koruma amaçlı imar planlarında tescilli kültür varlıkları ile sit alanları içindeki faaliyetlerin ve yapı stokunun deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler, stratejiler ve uygulama esasları getirilir ve bunlar plan açıklama raporu ve plan notlarına işlenir.

j) Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması aşamasında; tarihi çevre, kültürel ve doğal miras, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı, teknik altyapı, sosyal donatı, yapı ve sokak dokusu, mülkiyet yapısı, ulaşım, dolaşım sistemi, örgütlenme biçimi ve benzerlerine ilişkin gerekli etütler kent bütünü ile ilişkilendirilerek yapılır. Tespit edilen sorunların çözümü ve tarihi, kültürel, doğal çevrenin yaşanabilir ve sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için alana özgü stratejiler belirlenir.

k) Yapılacak koruma amaçlı imar planları, plan açıklama raporu, araştırma ve analiz çalışmaları, plan müellifi ve planlama ekibi tarafından imzalanır.

1.7.2. Sosyal Donatı ve Teknik Altyapı

Madde 7 —²¹ Koruma amaçlı imar planlarında taşınmaz kültür varlıklarının fiziksel ve mülkiyet dokusu özellikleri, mevcut sosyal ve teknik altyapı tesisleri, koruma-kullanma dengesi, planlanan alanın şartları ile ihtiyaçları gözetilerek kentsel, sosyal ve teknik altyapı alan standartları, yaya ve taşıt yolları genişlikleri koruma amaçlı imar planı kararları ile belirlenir.

Planlarda, engelliler gibi kamu ortak mekanlarını kullanmakta zorluk çeken kişilerin kentsel kullanımlara, sosyal donatı ve teknik altyapı alanlarına erişimini ve kullanımını sağlayıcı ve kolaylaştırıcı tedbirlerin alınması amacıyla tasarım ilkeleri geliştirilerek mekansal düzenlemeler yapılır ve her türlü mevzuat ve Türk Standartları Enstitüsü standartları dikkate alınır.

²¹ Değişik fıkra: RG-5/1/2017-29939

1.7.3. Planların Onaylanması

Madde 8 — ²²

Koruma bölge kurulu müdürlükleri, belediye yetkisinde olan alanlarda belediye meclisince, il özel idaresi yetkisinde olan alanlarda il genel meclisince ve diğer idarelerin yetkisindeki alanlarda onaylamaya yetkili makam tarafından uygun bulunarak kendilerine iletilen koruma amaçlı imar planını, Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri doğrultusunda eksik belgesinin olup olmadığı yönünde incelerler. Eksik belgesi bulunduğu saptanan planlar koruma bölge kurulu müdürlüğünce idareye iade edilir.

Koruma bölge kurulu, belgeleri tam olarak koruma bölge kuruluna ibraz edildiği tarihten itibaren koruma amaçlı imar planlarını en geç altı ay içinde karara bağlar.

Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma amaçlı imar planları onaylanmak üzere sadece ilgili idarelere gönderilir.

Koruma amaçlı imar planı, belediye yetkisinde olan alanlarda belediye meclisince, il özel idaresi yetkisinde olan alanlarda il genel meclisince ve diğer idarelerin yetkisindeki alanlarda onaylamaya yetkili makam tarafından en geç iki ay içinde görüşülür ve karara bağlanır. Koruma bölge kurulunca plana ilave edilen veya değiştirilen hususlar olması halinde, idare bu konularla ilgili plan yapım sürecinde alınan görüşler ve ana kararlar dikkate alınarak varsa değişmesini istediği hususları aynı süre içerisinde koruma bölge kuruluna bildirir. Bu süre içinde idarece herhangi bir husus koruma bölge kuruluna iletilmediği takdirde, koruma bölge kurulunca uygun bulunmuş haliyle planlar onaylanmış sayılır ve kesinleşerek yürürlüğe girer.

İdarece planda değiştirilmesi istenen hususlar koruma bölge kuruluna bildirildiği takdirde koruma bölge kurulunca bu hususlar değerlendirilir ve uygun görülen haliyle planlar idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Planlar koruma bölge kurulunun uygun gördüğü şekliyle ilgili idarelerce altmış gün içinde onaylanmak zorundadır. Bu süre içinde görüşülmeyen ya da onaylanmayan planlar kesinleşerek yürürlüğe girer.

²² Değişik: RG-5/1/2017-29939

Planlar onaylandığı tarihten itibaren en geç on beş iş günü içinde otuz gün süreyle herkesin görebileceği şekilde idarelerce tespit edilen ilan yerlerinde asılmak suretiyle ve idarelerin internet adreslerinde eş zamanlı olarak ilan edilir.

Planların nerede ve nasıl görülebileceği mahalli haberleşme araçları ile yerel veya ulusal basında veya ilgili muhtarlıklarda duyurulur.

İdare, onaylanan koruma amaçlı imar planı ve eklerini, koruma bölge kurulu kararı ile birlikte dağıtımını yapılmak üzere asgari beş takım olarak ilgili koruma bölge kurulu müdürlüğüne gönderir.

Uygun bulunan planlara ilişkin koruma bölge kurulu kararı, koruma bölge kurulu müdürlüğünce ilgili yerlere, karar eki planlar ise sadece Genel Müdürlük ve ilgili idarelere gönderilir.

1.7.4. Koruma Amaçlı İmar Planına İtiraz

Madde 9 — *Askı süresi içinde koruma amaçlı imar planlarına itiraz edilebilir. İtirazlar idarelere yapılır. İdarece itirazlar en geç otuz gün içinde değerlendirilir ve karara bağlanır. Alınan karar, koruma amaçlı imar planında değişiklik yapılmasını gerektirmesi halinde²³ itirazlar koruma bölge kurulunun değerlendirmesine sunulur.*

İdareler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadırlar.

²⁴ *Koruma amaçlı imar plânları, değişiklikleri ve revizyonlarına ilişkin koruma bölge kurullarınca alınan kararlara 19/4/2012 tarihli ve 28269 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliği doğrultusunda itiraz edilebilir.*

Koruma amaçlı imar planına yapılan itirazlar uygulamayı ve yürütmeyi durdurmaz.

²³ Ek ibare: RG-5/1/2017-29939

²⁴ Değişik fıkra: RG-5/1/2017-29939

1.7.5. Plan Raporu ve Gösterim

Madde 10 — *Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasında uygulanacak gösterimlerde ²⁵ 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili mevzuatta belirtilen gösterimlere uyulur. Ancak koruma amaçlı imar planlarının özelliği, verilecek kararların detaylı olması ve her alanın farklı nitelik taşıması nedeniyle, plana özgü gösterim kullanılabilir.*

Plan gösterimi ve plan notlarında yer alan yapılaşma düzeni, yoğunluk ve benzeri konularda tasarım esasları ve uygulama ilkeleri, ulaşım, dolaşım ve açık alan sistemi ile ilgili uygulama esasları, koruma, sağlıklılaştırma ve koruyucu yenileme program alan ve projelerinin etaplanma esasları, kentsel tasarım, peyzaj, restorasyon, mimari ve mühendislik projelendirme esasları ve prosedürleri ve benzeri hususlar plan raporunda daha detaylı olarak yazılı ve çizili yer alır.

1.7.6. Koruma Amaçlı İmar Planı Değişikliği, Revizyonu ve İlaveleri

Madde 11 — ²⁶

Koruma amaçlı imar planlarında yapılacak değişiklikler, revizyon ve ilaveler de bu Yönetmelikte belirtilen usullere tabidir.

Ancak koruma amaçlı imar planlarında sit alanının bütününe etkilemeyecek değişiklikler, emsal ve kat adedi artırımı ile alan kullanım kararı dışında kalan parsel ölçeğindeki değişiklikler ve maddi hataların düzeltilmesine yönelik değişikliklerde plan müellifi dışında planlama ekibinin tamamının bulunması şartı aranmaz.

Koruma bölge kurulunca koruma amaçlı imar planı revizyonu yapılması kararı alınan alanlarda zorunlu nedenler dışında plan değişikliği yapılamaz.

5 inci maddeye göre Bakanlık tarafından yaptırılan koruma amaçlı imar planlarında değişiklik, revizyon ve ilave yapılması durumunda Bakanlığın görüşü alınır.

Koruma amaçlı imar planlarında sit alanının bütününe olumsuz etkileyecek, mevcut korunması gerekli değerleri bozacak ya da yok edecek, geleneksel kentsel doku

²⁵ Değişik ibare: RG-5/1/2017-29939

²⁶ Başlığı ile birlikte değişik: RG-5/1/2017-29939

özelliklerini olumsuz yönde değiştirecek yeni işlev dönüşümlerine ilişkin plan değişikliği yapılamaz.

1.7.7. Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması ve Denetimi

Proje alanı

Madde 12 — Koruma bölge kurulunca sit alanı olarak ilan edilen ören yerlerinde Bakanlıkça düzenlenmesine gerek görülen alanlardır.

Yetki ve yöntem

Madde 13 — Çevre düzenleme projeleri, Bakanlık tarafından doğrudan yapılabilir veya yaptırılabilir.

Çevre düzenleme projelerinin Bakanlıkça doğrudan yapılması halinde bu Yönetmeliğin Beşinci Bölümündeki; ihale yöntemi ile elde edilmesi durumunda ise bu Yönetmeliğin Altıncı Bölümündeki hükümlere göre çalışmalar yürütülür.

Ulusal ya da uluslararası ölçekte açılan yarışmalar sonucu elde edilecek çevre düzenleme projelerinde, yarışmayı düzenleyen kurumlar yarışma şartnamelerini, bu Yönetmeliğin Altıncı Bölümünde belirlenen uzmanlık alanlarının yarışma ekibi bünyesinde yer almasını sağlayacak ve ekip başı tanımını bu Yönetmeliğin proje müellifi tanımına uyacak şekilde düzenleyeceklerdir; ancak yarışmaya katılacak olan proje müelliflerinde 24 üncü maddenin (c) ve (d) bentlerindeki koşullar aranmaz.

1.7.8. Proje Hazırlama Esasları

Madde 14 — Sit alanlarında yer alan ören yerlerinin çevre düzenleme projesinin yapılması için sit alanına ilişkin koruma amaçlı imar planının bulunması esastır.

Ancak ören yerinde bulunan arkeolojik değerlerin korunması ve değerlendirilmesine ilişkin olarak ivedi önlemlerin alınmasının zorunlu olduğu hallerde koruma amaçlı imar planı olmadan da çevre düzenleme projesi hazırlanabilir. Bu proje koruma amaçlı imar planı ve yönetim planının hazırlanmasında değerlendirilir ve gerekiyorsa koruma amaçlı imar planı ve yönetim planının ana yaklaşımları doğrultusunda yeniden düzenlenir.

Çevre düzenleme projeleri, ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini etkin bir şekilde korumak üzere, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunların çözümü amacıyla yapım sürecinin genel ilke ve hedefleri, proje belgelerinin içeriği ve biçimi, yapılacak çalışmalarda izlenecek yöntem ve çalışmaların ayrıntılarıyla birlikte Bakanlıkça hazırlanan çevre düzenleme projeleri teknik şartnamesinde belirtilen esaslara uygun olarak hazırlanır. Proje alanının özelliğine göre bu şartnameye ek olarak özel teknik şartname düzenlenebilir.

1.7.9. Projelerin Onaylanması

Madde 15 — Çevre düzenleme projelerinin hazırlanmasından sonra bu projeler görüş alınmak üzere koruma bölge kuruluna gönderilir. Koruma bölge kurulu projede değiştirilmesi gerekli hususlar belirlediği takdirde bu hususları kararında belirtir ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını Bakanlıktan ister.

Karar doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra projeler koruma bölge kurulunca yeniden değerlendirilir, koruma bölge kurulunca uygun bulunan projeler Bakanlıkça onaylanır²⁷.

1.7.10. Projelerde Değişiklik Yapılması

Madde 16 — Çevre düzenleme projelerinde değişiklik yapılması halinde, onaylanmasına ilişkin olarak düzenlenen 15 inci maddedeki süreç uygulanır

1.8. KORUMA AMAÇLI İMAR PLAN MÜELLİFLERİNİN YETERLİLİĞİ İLEGÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARINA İLİŞKİN USUL VE ESASLAR

Yetki

Madde 17 — Koruma amaçlı imar planlarının müellifi, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısıdır. Planlama ekibinde alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak mimar, restorasyon konusunda yüksek lisans

²⁷ Değişik fıkra: RG-5/1/2017-29939

yapmış mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarından yeterli sayıda uzman görev alır.

Ekipte yer alacak uzmanların 19 uncu maddede belirtilen planlama ekibinde aranacak asgari niteliklere sahip olması gereklidir.

Plan müellifinde aranacak asgari nitelikler

Madde 18 — *Koruma amaçlı imar planı müellifinde asgari aşağıdaki nitelikler aranır:*

a) *Asgari dört yıllık lisans eğitimi veren fakülte veya bunlara denkliği yetkili makamlarca kabul edilen yüksek öğretim kurumlarının şehir planlama veya şehir ve bölge planlama bölümünden, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı unvanını alarak mezun olmak,*

b) *17/6/1938 tarihli ve 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanunun 1 inci maddesinde belirlenen niteliklere sahip olmak ve 27/1/1954 tarihli ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununun 33 üncü maddesi uyarınca ilgili meslek odasına kayıtlı olmak,*

c) *TMMOB Şehir Plancıları Odasından alınmış büro tescil belgesine sahip olmak,*

d) *Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 7/1/2006 tarihli ve 26046 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Plân Yapımını Yüklenecek Müelliflerin Yeterliliği Hakkında Yönetmelik kapsamında verilen imar planı yapımı yeterlilik belgesinden asgari (E) grubu yeterlilik belgesine sahip olmak ve söz konusu Yönetmelik uyarınca o yerleşmenin imar planlarının hazırlanmasında geçerli olan yeterliliğe sahip olmak²⁸.*

Koruma amaçlı imar planlarının ihale yöntemi ile elde edilmesi durumunda plan müellifinin yukarıda belirtilen niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Planlama çalışmasını yüklenecek müellif kuruluşların ortaklarından yukarıdaki niteliklere sahip şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısının asgari % 51 hissesi olmak zorundadır.

Koruma amaçlı imar planlarının doğrudan idarece yapılması halinde (c) bendinde belirtilen koşullar aranmaz.

²⁸ Değişik: RG-5/1/2017-29939

Planlama ekibinde aranacak asgari nitelikler

Madde 19 — ²⁹

Planlama ekibinde yer alacak uzmanların; asgari dört yıllık lisans eğitimi veren fakülte veya bunlara denkliği yetkili makamlarca kabul edilen yükseköğrenim kurumlarının ilgili bölümlerinden mezun olmaları gerekmektedir.

Ayrıca ekipte yer alacak mimar, restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, peyzaj mimarı, mühendis ve şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısının 3458 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde belirlenen niteliklere sahip olması ve 6235 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi uyarınca ilgili meslek odasına kayıtlı olması gereklidir.

Müellifler, iş tanımına göre ekiplerinde belli sürelerle ya da sürekli olarak görev yapacak uzmanların isimlerini, özgeçmişlerini ve noterlikçe onaylı muvaffakatnamelerini sözleşme aşamasında idareye vermek zorundadırlar.

Koruma amaçlı imar planı yapımı ekiplerinde plan müellifi dışında asgari;

a) Kentsel sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, peyzaj mimarı, sanat tarihçisi, sosyolog,

b) Arkeolojik sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, arkeolog, sosyolog,

c) Tarihi sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, mimar, tarihçi, sosyolog,

d) Sit Alanlarında Kalan Taşınmazların Hazine Taşınmazları ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik gereğince yapılması istenen koruma amaçlı imar planlarında, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, arkeolog, bulunması zorunludur.

Planlama ekibinde yer alacak uzmanların sayısı ile alanının niteliğine göre ihtiyaç duyulabilecek diğer meslek uzmanları idarece belirlenir. Aynı alanda birden

²⁹ Değişik: RG-5/1/2017-29939

fazla türde sit olması halinde planlama ekibi her sit türü için tanımlanan planlama ekibindeki meslek gruplarını içerecek şekilde oluşturulur.

Plan müellifine ait sınırlamalar

Madde 20 — Müellifler, yükümlendikleri planlama işinin kapsadığı planlama yapılan alanın sınırları içinde, planlama süresince idare dışında özel kişi veya kuruluşlara müşavirlik yapamaz, proje düzenleyemez, teknik sorumluluk ve fenni mesuliyet üstlenemezler. Ancak, devam eden veya bitmiş olan planlama işine ek yeni bir planlama işi bu hükmün dışındadır.

Müellif, planlama yapılan alanın sınırları içinde yalnız planlama konusuyla ilgili olarak kamu görevlilerinin tabi olduğu kanuni sınırlamalara, yasaklara ve sorumluluklara tabidir.

Müellifler ve müellif kuruluşları planlama çalışmalarını yürütürken objektif ve tarafsız davranmak; bilimsel ve teknik verilere göre hareket etmek zorundadırlar.

Plan kararlarının verilmesinde, hiçbir kişi ve kuruluştan, sözleşme kapsamı dışında herhangi bir ayni veya nakdi menfaat temin edemezler. Böyle bir menfaat temin ettiği tespit edilenler hakkında kanuni işlem yapılır.

Yeterlilik belgesinin sürekli iptali veya süreli ertelenmesi

Madde 21 — Müellif ve müellif kuruluşlarının yeterlilik belgelerinin sürekli iptali ve süreli ertelenmesinde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) ³⁰ Müelliflerin yaptığı planlama işinden dolayı mesleki faaliyetleri ile ilgili konularda hüküm giymiş olması veya 14/6/2014 tarihli ve 29030 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği veya Plan Yapımını Yükümlenecek Müelliflerin Yeterliliği Hakkında Yönetmelik hükümlerine aykırı iş ve işlemlerinin mahkeme kararı ile sabit olması halinde yeterlilik belgeleri sürekli olarak iptal edilir.

b) Müelliflerin idare ile olan sözleşmelerinin müellifin hatası sebebiyle ayrı ayrı iki işte feshedilmiş olması veya planlama işinde ve aynı aşamada planın yetersizliği sebebiyle iki defa ret ve iade olunduğunun belgelenmiş olması halinde yeterlilik belgeleri bir yıl süre ile askıya alınır.

³⁰ Değişik: RG-5/1/2017-29939

Plan müellifinin çalışmalarının değerlendirilmesi

Madde 22 —³¹ İdareler ve koruma bölge kurulları, müellifçe yapılan plan çalışmalarını değerlendirmek ve bu hususta rapor düzenlemekle yükümlüdürler. Bu husus idareler bünyesindeki ilgili birimler ile koruma bölge kurulu müdürlükleri tarafından ayrı ayrı yürütülür. Bu süreçte, hazırlanan planın mevzuata uygunluğu, koruma ve şehircilik ilke ve esasları ile uyumluluğu ve tutarlılığı, plan kararlarının uygulanabilirliği, hizmetin ilgili sözleşme ve teknik şartname esaslarına göre sürdürülüp sürdürülmediği, plan müellifi ve planlama ekibinin bu Yönetmelikte istenilen şartları taşıyıp taşımadığı idarelerce irdelenir.

Müelliflerle ilgili bu bilgilerin birer kopyaları müelliflerin sicil dosyalarına konulmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilir.

1.9. BAKANLIKÇA HAZIRLANACAK ÇEVRE DÜZENLEME PROJELERİNDE GÖREV ALACAK MESLEK GRUPLARININ TEMEL NİTELİKLERİ

1.9.1. Proje Müellifi ve Ekibi

Madde 23 —³²

Bakanlıkça hazırlanacak çevre düzenleme projelerinde aşağıda belirtilen meslek gruplarından oluşacak proje ekibinin yürütücüsü, asgari beş yıllık tecrübeye sahip mimar veya peyzaj mimarıdır.

Çevre düzenleme projelerini hazırlayacak proje ekibinin içerisinde asgari aşağıdaki uzmanların bulunması gerekir:

- a) Alanın niteliğine göre mimar ve/veya restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar,
- b) Alanın niteliğine göre sanat tarihçisi ve/veya arkeolog,
- c) Şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı,

³¹ Değişik: RG-5/1/2017-29939

³² Değişik: RG-5/1/2017-29939

d) Peyzaj mimarı, Ancak kazı başkanlığı olan alanlarda kazı başkanının uygun görüşü olması durumunda (b) bendindeki şart aranmaz.

Ayrıca alanın niteliği, sorunları ve potansiyellerinin gerektirmesi halinde diğer meslek gruplarından uzmanlar (jeoloji mühendisi, harita mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi ve benzeri) da proje grubunda istihdam edilir.

1.9.2. Bakanlıkça Hazırlattırılacak Çevre Düzenleme Projelerinde GörevAlacak Müelliflerin Yeterliliği İle Görev, Yetki ve Sorumluluklarına İlişkin Usul ve Esaslar

Proje müellifinde aranacak asgari nitelikler

Madde 24 — Çevre düzenleme projelerini hazırlayacak mimar veya peyzaj mimarı olan proje müellifinin asgari aşağıdaki niteliklere sahip olması gerekmektedir:

a) Asgari dört yıllık lisans eğitimi veren yüksek öğretim kurumlarının mimarlık veya peyzaj mimarlığı bölümlerinden mimar veya peyzaj mimarı unvanlarını alarak mezun olmak,

b) 3458 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde belirlenen niteliklere sahip olmak ve 6235 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi uyarınca ilgili meslek odasına kayıtlı olmak,

c) İlgili meslek odalarından alınmış büro tescil belgesine sahip olmak,

d) İlgili koruma bölge kurulunca³³ uygun bulunmuş, Kanun kapsamında bulunan alanlarda benzer bir çevre düzenleme projesi işini tamamlamış veya iki çevre düzenleme projesi işini yapan proje ekibinde yer almış olmak veya ulusal veya uluslar arası düzeyde sit alanlarına ilişkin yapılan kentsel tasarım veya çevre düzenleme projeleri yarışmalarında birincilik almış olmak.

Proje çalışmasını yüklenecek, müellif kuruluşların ortaklarından asgari birisi mimar veya peyzaj mimarı olmak zorundadır.

Proje ekibinde aranacak nitelikler

Madde 25 — ³⁴

³³ Değişik ibare: İlgili, RG-5/1/2017-29939

³⁴ Değişik: RG-5/1/2017-29939

Çevre düzenleme projelerinin hazırlanması için oluşturulacak proje ekibinde asgari aşağıdaki uzmanların yer alması zorunludur:

a) Alanın niteliğine göre mimar ve/veya restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar.

b) Peyzaj mimarı.

c) Şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı.

d) Alanın niteliğine göre sanat tarihçisi ve/veya arkeolog.

Ayrıca alanın niteliği, sorunları ve potansiyellerinin gerektirmesi halinde diğer meslek gruplarından uzmanlar (jeoloji mühendisi, harita mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi ve benzeri) da proje grubunda istihdam edilir.

Bu Yönetmelikte tanımlanan meslek gruplarına mensup uzmanların; asgari dört yıllık lisans eğitimi veren fakülte veya bunlara denkliği yetkili makamlarca kabul edilen yüksek öğrenim kurumlarının ilgili bölümlerinden mezun olmaları gerekmektedir.

Ayrıca ekipte yer alacak mimar, restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, peyzaj mimarı ve mühendislerin, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısının 3458 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde belirlenen niteliklere sahip olması ve 6235 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi uyarınca ilgili meslek odasına kayıtlı olması gereklidir.

Müellifler iş tanımına göre ekiplerinde belli sürelerle ya da sürekli olarak görev yapacak uzmanların isimlerini, özgeçmişlerini ve noterlikçe onaylı muvafakatnamelerini sözleşme aşamasında idareye vermek zorundadırlar.

1.9.3. Proje Müellifine Ait Sınırlamalar

Madde 26 — *Proje müellifi ve ekibi, üstlendikleri çevre düzenleme projesi işinin kapsadığı proje alanı sınırları içinde ve proje süresince idare dışında gerçek kişi veya kuruluşlara müşavirlik yapamaz, proje hazırlayamaz, teknik sorumluluk ve fenni mesuliyet üstlenemez. Ancak devam eden veya bitmiş olan proje işine ek yeni bir proje işi bu hükmün dışındadır.*

Müellifler, proje çalışmalarını yürütürken objektif ve tarafsız davranmak, bilimsel ve teknik verilere göre hareket etmek zorundadırlar.

1.9.4. Proje Müellifinin Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Madde 27 — *Bakanlık ve koruma bölge kurulu müdürlükleri müellifçe yapılan proje çalışmalarını takiple ve bu hususta rapor düzenlemekle yükümlüdürler.*

Hüküm bulunmayan haller

Madde 28 — *Bu Yönetmelikte yer almayan hususlar hakkında 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri geçerlidir.*

Yürürlük ve Yürütme

Geçici Madde 1 – ³⁵

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce başlatılan plan ve projeler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önceki Yönetmelik hükümleri uyarınca tamamlanır.

Yürürlük

Madde 29 — ³⁶

Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 30 — *Bu Yönetmelik hükümlerini Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.*

1.10. İLKE KARARI

T.C.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ³⁷

Toplantı No. ve Tarihi : 47 25/01/2017

³⁵ Ek: RG-5/1/2017-29939

³⁶ Değişik: RG-5/1/2017-29939

³⁷ 681 nolu İlke Kararı Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları

Toplantı_Yeri : ANKARA

Karar No. ve Tarihi : 681 25/01/2017

Kentsel Sitler, Koruma veKullanma Koşulları

Kentsel sitler koruma ve kullanma koşullarına ilişkin 04/10/2006 tarih ve 720 sayılı, 01/11/2007 tarih ve 736 sayılı ile 06/01/2011 tarih ve 774 sayılı İlke Kararları, 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ve bu doğrultuda yürürlüğe giren yönetmelikler ve bu ilke kararlarının uygulanmaları sırasında ortaya çıkan sorunlar değerlendirilerek aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Kentsel sitler; mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları ve bir bütün olarak o yerleşmenin ait oldukları dönemin yaşam biçimini gelecek nesillere aktarmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar, sokak ve meydanlar, v.b.) birlikte bulundukları alanlardır.

Kentsel sitin ilanından itibaren, üç ay içinde bu alanlarda koruma amaçlı imar planı elde edilinceye kadar izlenecek kuralları tanımlayan geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları kentsel sitin niteliklerine bağlı olarak koruma bölge kurullarınca belirlenir.

Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının belirlenmesi aşamasında koruma amaçlı imar planı kararlarını etkileyebilecek nitelik ve yoğunluktaki uygulamalara izin verilmemesi, kentsel sitin doku özelliklerine bağlı olarak yoğunluk, kütle, konum, yükseklik, mimari özellikler, yapı malzemesi, renk ve benzeri koşulların tanımlanması esastır.

1.10.1. Koruma Amaçlı İmar Planı Bulunan Alanlar

3.1 Tadilat ve Tamirat

a)I. grup tescilli yapılarda uygulamanın; ilgili Yönetmelik doğrultusunda koruma bölge kurulu izni ile varsa KUDEB yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğü denetiminde yapılabilmesine,

b) I. grup dışındaki tescilli yapılarda uygulamanın, ilgili Yönetmelik doğrultusunda varsa KUDEB, yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğünün izin ve denetiminde yapılabileceğine,

c) Mevcut yasal düzenlemelere veya onaylı bir plana göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz yapılarda uygulamanın; yürürlükteki plan koşulları doğrultusunda varsa KUDEB, yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğünün izin ve denetiminde yapılabileceğine,

d) Yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgelerin, KUDEB tarafından bir ay içinde ilgili koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletilmesine,

3.2. Tescilli Yapılarda Esaslı Onarım

Tescilli yapılara ilişkin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile yeniden yapım (rekonstrüksiyon) projesinin koruma bölge kurulunca uygun bulunması koşulu ile yapılabileceğine, uygulamanın onaylı projesine uygun tamamlandığına dair denetleme sorumlusu mimar, varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerin teknik raporu ile uygulama sonrası fotoğraflarının koruma bölge kurulunca değerlendirilerek uygun bulunmasından sonra ilgili Yönetmelik doğrultusunda yapı kullanma izin belgesi verilebileceğine,

3.3. Tescilsiz Yapılarda Esaslı Onarım ve Yeni Yapılanma

a) KUDEB bulunan yerlerde;

Koruma amaçlı imar planı onaylanmış sit alanlarında, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu parseller dışındaki esaslı onarım ve yeni yapılanmaların; gabari, kütle, malzeme, renk, cephe/plan/parsel tipolojisi vb. analiz örnekleri ile birlikte koruma bölge kurulunca değerlendirilerek uygun bulunan koruma amaçlı imar planı ve plan hükümleri doğrultusunda, bünyesinde KUDEB kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılabileceğine, söz konusu uygulamalarda, kontur, gabari, fonksiyon vb. değişiklik olması halinde konunun koruma amaçlı imar planı değişikliği teklifi olarak ilgili koruma bölge kuruluna iletilmesine, plan değişikliği onaylanıncaya kadar uygulama yapılmamasına,

Koruma amaçlı imar planı ve projesine uygun olarak tamamlanan uygulamalara yapı kullanma izin belgesi verildikten sonra, uygulamanın koruma amaçlı imar planına uygun olarak tamamlandığına ilişkin bilgi, belge ve fotoğrafların KUDEB tarafından bir ay içinde ilgili koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletilmesine,

Gabari, kütle, malzeme, renk, plan, cephe/plan/parsel tipolojisi vb. analiz örnekleri bulunmayan koruma amaçlı imar planlarının ilgili idarelerce revizyonunun veya değişikliğinin yapılarakkoruma bölge kuruluna değerlendirilmek üzere sunulmasına, sözkonusu planların onay süreci tamamlanıncaya kadar uygulamanın mevcut koruma amaçlı imar planı doğrultusunda yürütülmesine,

b)KUDEB bulunmayan yerlerde;

Tescilli parsellere komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parselce cephe veren, mevcut yasal düzenlemelere göre veya onaylı bir plana göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz taşınmazlardaki esaslı onarımlar ile yeni yapılanmalara ilişkin ilgili idarelerce imar mevzuatına, koruma amaçlı imar planı ve plan notlarına uygunluk görüşü ile iletilen projelerin kültür varlıklarını koruma bölge kurullarınca, kentsel doku ve sokak silueti göz önünde bulundurularak tescilli yapı/yapılarla olan cephe, kütle, konum ve gabari ilişkileri açısından değerlendirilmesine, uygulama sonrasında koruma bölge kurulu müdürlüğünün uygun görüş yazısı doğrultusunda ilgili idarelerce yapı kullanma izin belgesi verilebileceğine, diğer taşınmazlardaki uygulamaların ise koruma amaçlı imar planı hükümleri doğrultusunda ilgili idaresinin izin ve denetiminde yapılabileceğine,

1.11. KENTSEL SİT ALANLARINDA AYKIRI UYGULAMALAR

Koruma amaçlı imar planı hükümlerine, geçiş dönemi koruma esaslarına ve koruma bölge kurulu kararlarına aykırı uygulamanın tespit edilmesi halinde varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerce imar mevzuatına göre gerekli işlemlerin yapılmasına, uygulamanın durdurularak konunun belgeleriyle koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletilmesine,

Koruma bölge kurulu kararı ile onaylı projesine aykırı bir uygulamanın tespit edilmesi halinde varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerce imar mevzuatına göre gerekli işlemlerin yapılmasına, konunun hazırlanacak teknik rapor ve fotoğrafları ile birlikte

koruma bölge kurulunca değerlendirilmesine, inşaat tamamlanmamış ise koruma bölge kurulu kararı alınmadan inşaaata devam edilmeyeceğine, inşaat tamamlanmış ise yapı kullanma izin belgesi verilemeyeceğine,

Kentsel sitlerdeki uygulamaların ve uygulamaların denetlenmesinin bu İlke Kararı ve İlke Kararında "ilgili Yönetmelik" olarak belirtilen,

- *Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik,*
- *Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik, hükümleri ve ilgili mevzuat hükümleri ile birlikte gerçekleştirileceğine,*

Kentsel sitler koruma ve kullanma koşullarına ilişkin 04/10/2006 tarih ve 720 sayılı, 01/11/2007 tarih ve 736 sayılı ve 06.01.2011 tarih 774 sayılı İlke Kararları' nın iptaline karar verildi.

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL ARAŞTIRMALAR

2.1. YÖNETİMSEL YAPI

Planlama alanı, Ege Bölgesi, Aydın ili, Çine ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Çine ilçesi ile birlikte Aydın iline bağlı on yedi ilçe bulunmaktadır. Merkez ilçeye komşu olan Çine ilçesi Karpuzlu, Koçarlı, Yenipazar ve Bozdoğan ilçeleriyle komşudur. **(Tablo 1)** Aydın Çine ilçe sınırları içinde 65 adet köy yerleşmesi bulunmaktadır. Çine ilçesinin yaklaşık 7 km batısında bulunan antik yerleşim Manyas Çayı'nın batısına konumlanmıştır. Günümüzde Gökbel Dağı'nın kuzeyindeki tepelerin eteklerinde kurulan Doğanyurt köyü Araphisar Mahallesi içinde bulunan kent iç Karia bölgesinin en önemli kentlerinden biridir. Doğanyurt Köyü bağlı olduğu Çine ilçe merkezine 7 kilometre mesafe uzaklıktadır. Doğanyurt Köyü Aydın şehir merkezine mesafesi ise yaklaşık 30 kilometredir.

Alandaki uygulamalar Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Aydın İl Kültür Turizm Müdürlüğü ve Aydın Müzesi görüşüyle uygulanmaktadır.

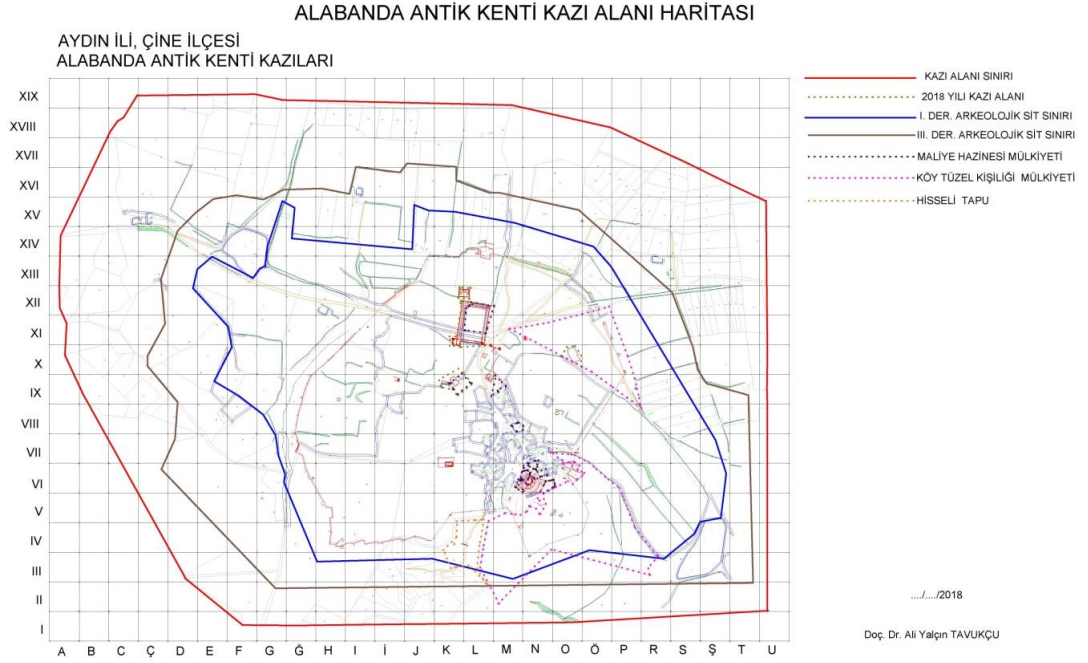
Kazı alanındaki ilk çalışmalar 1904-1905 yılları arasında Halil Ethem Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Ardından Aydın müzesi adına Emin Yener ve Doç.Dr Ali Yalçın TAVUKÇU başkanlığındaki ekip tarafından alandaki çalışmalar devam etmektedir.

İLÇE	
Karpuzlu	Efeler
Yenipazar	Nazilli
Karacasu	Söke
İncirliova	Kuşadası
Sultanhisar	Didim
Koçarlı	Çine
Kuyucak	Germencik
Köşk	Bozdoğan

Tablo 1. Aydın İline Bağlı İlçeler (Aydın Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Verileri)

Şekil 1. Aydın İli İlçeleri

Şekil 2. Alabanda Antik Kenti Kazı Alanı

2.2. TARİHSEL ARAŞTIRMALAR

Eski bir tarihe sahip olan Aydın ili Türkiye'nin batısında yer alan illerimizden birisidir. Aydın, tarihi boyunca birçok medeniyetin merkezi konumunda olmuştur. Aydın ile ilgili ilk tarihi kayıtlar Hitit'lere uzanmaktadır. Hitit kaynaklarında Seha ırmağından yani Büyük Menderes nehrinden bahsetmektedir.

Hititlerden başka Perslere de ev sahipliği yapmıştır. Ardından Büyük İskender hakimiyeti altına girmiştir. Roma İmparatorluğuna da ev sahipliği yapan Aydın tarih boyunca birçok isimle anılmıştır. 11. yüzyılda Türklerin hakimiyeti altına giren Aydın sonrasında Bizans hakimiyetine girmiştir. 1280 tarihinde önce Menteşe Beyliği sonrasında ise Aydınoğlu Beyliği ele geçirmiştir. Bu tarihten sonra bu bölgeye Aydın Güzelhisar denilmiştir. Sonraki zamanlarda ise Aydın olarak kalmıştır.

MÖ 14. ve 12. yüzyılda Ege ve Doğu Akdeniz'in her yanına dağılan halk toplulukları kavimler halinde Ege kıyılarına kadar geldiler. Bu göç sonucunda Hitit Devleti, Truva Krallığı, Miken kolonileri yıkılmıştır. Bu kavimlerden Aioller ve İonlar Batı Anadolu'da, Büyük ve Küçük Menderes ovalarına yerleştiler ve Lidya Krallığı bünyesinde 12 kıyı kenti kurdular³⁸, site denilen bu kentlerde deniz ticareti geliştirildi. Siyaset, sanat, bilim, felsefe, mimarlık, alanında da sosyo-kültürel etkinlikler yarattılar. Lidya döneminde, Tralles kenti, Karya, Kilikya, İran, Suriye ve Uzak Doğu'dan gelen ticaret mallarının toplandığı ve Ege limanına gönderildiği dağıtım merkezi durumundaydı. Ayrıca Büyük Menderes vadisinde yetiştirilen ürünler Milet limanından Yunanistan, Roma, Mısır ve Fenike'ye ihraç edilmekteydi. Nitekim Lidya gerek kendi kaynakları gerekse topladığı vergilerle olağanüstü gelişti, bölge ekonomisinde önderlik etti. Dünyanın ilk parasını darp eden ülke oldu.

Frigler, Anadolu'da ilk büyük devleti kurdular. MÖ 1200 yılında Büyük Menderes'in yukarı platosuna yerleştiler. Frigler'in Trak Kavimleri'nden olduğu İliryalılar'ın saldırısı üzerine boğazlardan geçerek geldiklerini, Hitit Krallığı'nı yıktıkları biliniyor.

İonlar'ın MÖ 1200 yılında Gediz ve Büyük Menderes ovalarında kurmuş oldukları şehirlerin en önemlisi Milet şehri idi. İonlar felsefede önemli aşamalar

³⁸ Ramsay, W. M. (1960), Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası (Çev: Mihri Pektaş), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.s-56-63

yaptılar. Matematik ve astronomi bilgini Tales her şeyin ana elementinin su olduğunu ileri sürdü; Lidyalılar'la Modyalılar arasında yapılan savaşta güneş tutulması olayını önceden hesapladı. Miletli diğer bir bilgin Anaksimandros, her şeyin başlangıcının “sınırsızlık-sonsuzluk” olduğunu ileri sürdü.

MÖ 5. yüzyılda İran'dan gelen Persler'in istilası sonucunda doğu kültürü ile tanışan Batı Anadolu kentlerinde Greko-Pers denilen yeni ve özgün bir kültür sentezi oluştu. MÖ 546 yılında Lidya kralı Krezüs, Pers kralı Kyros (Kurus) ile yaptığı savaşta kaybedince, İon şehirleri Pers Krallığı'na bağlandılar. Persler'in hoşgörüsüz davranışları kolonileri ile şehirlerin bağlarını kopardı. MÖ 500 yılında karışıklıklar başladı. Persler'in bölgedeki egemenliği Makedonya'nın başına Büyük İskender gelene dek devam etti ve Hellenistik dönem başladı. Tüm bu istilalar sırasında Tralles odaksal konumu nedeniyle askeri üs olarak kullanılmıştır.

MÖ 1.ve 2. yy.da Roma yönetimi altında kalan bölge, ekonomik, ticari ve kültürel alanda önemli gelişmeler gösterdi. Romalıların yerel kültürü benimsemeleri, kaynakları, yolları ve ticareti geliştirmesiyle yöredeki antik kentler, özellikle Efes, Milet, Tralles, Aphrodisias kalkındı büyük boyutlu anıtsal yapılarla donatıldı.

MS 4. yy. sonlarında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucunda Anadolu tümüyle doğu Roma diğer bir deyişle Bizans egemenliğinde kaldı. Antik tapınaklar kiliseye, tiyatrolar savunma kulelerine dönüştürüldü. Düz alanlarda bulunan kentlerin çevreleri yüksek surlarla koruma altına alındı. Ramsey' e göre Tralles açık alanlardan, bir çayın sürükleyip getirdiği taş yığınlarında oluşmuş bir tepe üzerine alındı. Böyle bir ortamda, 10.YY. dan itibaren devam eden Türk göçleriyle gelen Türkmenler kırsal alanları hemen hemen boşalmış olarak buldular³⁹.

Anadolu'daki erken dönem Türk kolonizasyonu sistematik bir fetih olmaktan öte küçükü büyüklü göç gruplarının Anadolu'ya gelerek kırsal yöre halklarıyla uzlaşması ve ekonomik kaynakları paylaşmasıdır⁴⁰. Türkler denizlere ulaşmadıkça uluslararası ticaretin dışında kalacaklarını gördüklerinden Anadolu yarımadasını çevreleyen yabancı kuşatmasını kırarak denizlere ulaştılar. Önceleri merkezi otoritenin ortadan kalkmış olduğuna sevinen Latinler, bölgeye daha önceleri göçle gelmiş olan Türkmen

³⁹ Akdağ, M. (1999a), Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi I-II, Barış Yayınevi, Ankara.s-120-123

⁴⁰ Faroqhi, S. (2000), Osmanlıda Kentler ve Kentliler, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları: 5, İstanbul.s--44-49

toplulukları ile yeni gelenler arasındaki yakınlaşma ile yüz yüze geldiler. Böylece belli bir isim (Aydın Beyliği) ve bayrak altında Ege denizinin Anadolu kıyılarında siyasi ve ekonomik gücü elde eden Türkmenler denizcilikle tanışmışlardır.

Aydın Beyliği'nin hükümdarları kültür, sanat ve bilim hayatına önem vermişlerdir. Yörede günümüze ulaşan cami, medrese, türbe gibi mimari eserlerin yanı sıra günümüze ulaşan ve çeşitli kütüphanelerde bulunan değerli el yazma eserler bulunmaktadır. Aydınoğulları Beyliği, 14. yy'ın sonlarında Osmanlı Devletine katılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Batı Anadolu'da yaygınlaşan çetecilere "Efe" denilmiştir. Genelde Ege kırsal alanında tek tek ya da gruplar halinde yaşayan gözüpek dürüst, mert kişilerdir. Başkanları "Efe", yardımcıları "Zeybek" ve "Kızan" adıyla anılır. Efelik 10.yy' ın sonunda Yusuf Paşa ile başlamış olup, en bilinenleri, 17.yy. da Sivri Bölükbaşı, 19.yy. da Atçalı Kel Memet ve nihayet 20.yy. da Yörük Ali'dir. Bu efeler adaletsizliğe ve haksızlığa uğradıkları gerekçesiyle hükümete başkaldıran silahlı eylemcilerdir. Zenginden alıp fakire vermişler, milli mücadele yıllarında kurtuluş yanlısı savaşçılar olmuşlardır. Milli mücadele yıllarında bölgenin Yunanlılarca işgali karşısında yörenin yurtsever asker, aydın ve din adamları efeleri yurt savunmasına davet etmişler ve Yörük Ali Efe grubu oluşturulmuştur. Az sayıda maiyetiyle dağınık halde Yunan askerleriyle mücadeleye giren Yörük Ali Efe ile birlikte Demirci Mehmet Efe ve maiyetindekiler giderek artan direniş göstermiş ve Yunan askerlerinin geri çekilmelerini sağlayarak çok etkili olmuşlardır. Düşman işgalinden kurtuluş günü olan 5 Eylül Kuyucak, Nazilli, 6 Eylül Söke, 7 Eylül Aydın'da her yıl törenlerle kutlanmaktadır.

1425 yılında II. Murat tarafından Osmanlı topraklarına katılan kent Anadolu eyaletine bağlı bir sancak olur. Batı Anadolu'nun önemli bir kültür merkezi olan Aydın 16.yüzyıl sonlarında bir çok ayaklanmalara sahne olur. II.Mahmut döneminde Müşirlik, Tanzimat'tan sonra eyalet, 1867'de ise vilayet olur. Anadolu'nun ilk demiryolu Aydın-İzmir arasında yapılıp işletmeye açılır⁴¹. 27 Mayıs 1919'ta Yunanlılar tarafından işgal edilir, 30 Haziran 1919'da geriye alınan kent tekrar işgal edilir. Kent 7 Eylül 1922 yılında işgalcilerden kurtarılır⁴². Antik Çağın Afrodiasias, Milet, Alinda, Didyma, Nisa,

⁴¹ Emecen, F. M, İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, Kitabevi Yayınları, İstanbul . (2001), s-22-23

⁴² Uğur A. Aydın Şehrinin Kuruluşu Ve Gelişme Evreleri Coğrafi Bilimler Dergisi, 2003, 1(2), 41-62

Prien, Magnesia gibi önde gelen kentlerinde sayısız bilgin ve bilge kişiler yetişmiştir. Bugünkü Aydın; kuzeyindeki Top Yatağı sırtında kurulan Tralles Kenti ile birlikte MÖ 2500 yılında Hititler zamanında gelişmiş, VII. yy.da Lydia zamanında da en parlak çağını yaşamıştır. Selçuklularla birlikte Türk uygarlığının kültür varlığı ve eserleriyle donatılan Aydın, sosyal hizmetler, tarım ve mimaride uygar günlere şahit olmuştur.

Aydın'ın Türk egemenliğinde bir yönetim birimi statüsü kazanması 1390 yılında Yıldırım Beyazıt'ın şehzadesi Ertuğrul Bey'in Vali olarak Aydın'a atanmasıyla başlamıştır. Aydınoğulları zamanında şehrin adı Aydın Güzelhisarı olmuş, daha sonra Aydın adını almıştır⁴³. Şehir, XIV yy. da bugünkü yerine kurularak idari kademelendirme sırasıyla, 1390 yılında eyalet, 1426 yılında sancak, 1811'de İzmir, Saruhan (Manisa), Menteşe (Muğla), Antalya, Isparta sancaklarını kapsayan eyaletin merkezi oldu. Eyalet merkezi (1857) İzmir'e taşındıysa da bu yönetim biriminin adı Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar "Aydın" olarak kaldı. Aydın'ın 1919 yılına kadar sancak şeklinde devam eden bu yönetim şekli, 25 Mayıs 1919-7 Eylül 1922 yılları arasında 40 aya yakın süren işgalden sonra ve Kurtuluş Savaşının kazanılmasıyla birlikte 1923 yılında değişmiş, müstakil vilayet olmuştur.

Alabanda antik kenti ise Strabonun'da belirttiği gibi iç Karia'nın en önemli kentlerinden biridir⁴⁴. Kentin kuruluş efsanesinden söz eden Stephanos Byzantios Karia dilinde "ala"nın at "bandanın" zafer anlamına geldiğini belirtir. Söylenceye göre Kral Kar, süvarilerinin kazandığı bir zaferden sonra oğluna Alabandos onun kurduğu şehre de Alabanda ismini vermiştir. Diğer taraftan da Luvice dilinde ahırlı anlamına geldiği de düşünülmektedir. Head Da Stephanos Byzantios'la aynı görüşü paylaşır Kral Kar'ın oğlunun kurduğu şehre verdiği isim olduğunu savunmuştur. Çiçero ise kente adını verenin tanrı Alabandos olduğunu ileri sürmüştür. Kesin olmamakla birlikte kent sikkelerinde görülen tanrı figürünün tanrı Alabandos' a ilişkin olduğunu ve tapınının roma dönemi başlarına dek devam ettiğini bildirmiştir. Alabanda hakkında en önemli

⁴³ Şehre Aydın isminin verilmesine rağmen, Aydınoğlu Mehmed Bey'in beyliğin merkezini Birgi olarak seçmesi, Aydın Şehri'nin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir (Akın, 1968: 30-38).

⁴⁴ Apollonios Malakos, kentin küfelerle yüklü bir eşek görünümünde birleştirilmiş iki tepe üzerinde kurulduğundan bahsederken burada çok sayıda akrep bulunduğundan ötürü kenti alaya alır ve kentin "akrep küfeleriyle yüklü eşek" olduğunu söyler

*bilgileri Hitit kaynaklarında buluruz*⁴⁵. Garstang ve Gurneyin yazılı kaynaklara dayanarak hazırladıkları bilgiler ışığında II. Murşili'nin Ahhiyawa üzerine düzenlediği seferler sırasında izlediği yol ve kentler hakkında bilgi sahibiyiz. Sözü edilen araştırmacılar antik İon ve Karia kentleriyle metinlerde geçen isimlerle özdeşleştirme önerilerinde bulunur ve bunlardan Waliwanda'nın Alabanda olduğunu kabul ederek Alabanda'nın MÖ II. binde de yerleşim gördüğü sonucu ortaya çıkar.

Heredotos Pers Kralı Ksekse'sin MÖ 480'deki Yunanistan seferi sırasında Pers ve Yunan donanmalarının Yunanistan'ın kuzeybatısında Artemision kanalında karşı karşıya geldiğini yapılan savaşta Pers filosunun Atinalılara tutsak düştüğünden bahsedilmektedir. Alabanda Tiranı Aridois'te tutsak edilen Pers gemilerinden birindeymiş. Ancak Heredotos Aridolis'in geminin kaptanı olup olmadığını açıklayamamaktadır. Fakat Aridolis'in Ksekse'sin donanması yerine ordusunun başında olması beklenirken Alabanda gibi denizden içerde bir Karia kentinin denizle bu derece ilişkili olması araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Heredotos'un yaptığı bir başka açıklamada ise Pers kralının Amyntas'a Alabanda gibi büyük bir Phrygia kenti bağışladığını belirtir. Öte yandan Stephanos Byzantios'ta Alabanda adında bir başka Karia kentinden söz eder. Tüm bu açıklamalara rağmen Karia ve Phrygia'da kurulmuş ikinci bir Alabanda'nın varlığı bilinmektedir. Bean'a göre Phrygia'daki koca bir kentin ardında hiç bir iz bırakmadan yok olması uzak bir olasılıktır. Büyük bir ihtimalle Heredotos'un sözünü ettiği Amyntas Aridolis'ten boşalan tiranlığa getirilmiş olmalıdır. Balcer da Heredotos da bahsi geçen Alabanda'nın Karia'daki Alabandaya yönetici olarak atandığı konusunda Bean ile aynı fikirdedir.

MÖ 3.yy'da Karia federasyonunun bir üyesi olan kent MÖ 3.yy'ın sonlarında Suriye kralı III. Antiochos tarafından Makedonyalı göçmenlerin yerleştirilmesiyle Khrysaor Antiokheia adını almıştır. Delphi'de bulunan bir Amphiktyon meclisi buyrultusuna göre Delphi'ye gelen Antiokheia elçisi barış ve demokrasiyi koruyan Antiochos'un kent topraklarının dokunulmazlığı konusundaki isteklerini meclise iletmiştir. Bunun üzerine meclis kentin Zeus Khrysaorcus ve Apollon İsotimos'a adanmış dokunulmaz topraklar olarak duyurulmasına karar vermiştir. Buyrultunun başında Yunanlıların en barışçılarından Khrysaorların Antiokheias'ı tanımının kullanıldığı kent

⁴⁵ Garstang-Gurney 1959, 78-79; Küçükveren 2007, 124; Ateşlier, 2013, 483.

için Delphi Apollon kutsal alanına kenti ve kralı simgeleyen sekiz küçük yontunun konulmasına karar verilmiştir.

Karia bölgesinin yerel bir kültü olduğu için Zeus Khrysaoreus⁴⁶kente yabancı değildir. İsotimos ise saygınlıkta eşit anlamına gelir. Bean'e göre bu Alabandalılar'ın bir dostluk belirtisi olarak Seleukoslar'ın tanrısı Apollon'u benimseyip hemen Zeus'un seviyesine yükselttiklerini gösterdiği gibi İsotimos sonradan Yunan Apollon'u ile özdeşleşmiş yerel bir tanrı da olabilir.

Kent Delphi Amphiktyon meclisi tarafından verilen ve Hellenistik dönem kargaşası içinde son derece önemli bir ayrıcalık olarak görülen dokunulmazlık haklarına sahip olmasına rağmen yine de askerlerin azık sorununu çözmek için bu yola başvurduğunu söyleyen Makedonya kralı V.Philippos tarafından saldırıya uğramaktan kurtulamamıştır. MÖ 197 yılında gerçekleşen V.Philippos'a karşı yapılan II.Makedonya savaşında kentin adı roma müttefikleri arasında geçmektedir.

MÖ 190 daki Magnesia savaşı ile Seleukos yönetimi son bulmuş ve Antiokheia adını yeniden Alabandaya bırakmıştır. Savaşın sonunda imzalanan Apemeia Antlaşmasıyla Seleukoslar'ın egemenlik bölgesindeki menderesin güneyinde bulunan Karia ve Lykia'nın Rhodosun denetimine geçmesiyle birlikte Alabanda da Rhodos'un yönetimine girmiş olur. Roma İmparatorluk Dönemi başlarında görülen Rhodos'a özgü bir tanrı olan Helios'un rahibi bu yönetimin bir göstergesidir⁴⁷. Livius MÖ 170 de Romaya gönderilen Alabanda elçilerinin yanlarında üç yüz süvari kalkanı ve Jüpiter'e adanmak üzere 50 pound ağırlığında altın bir taç getirdiklerini bildirir. Ayrıca senatoya gelen elçiler kentte kurulan Roma tapınağında her yıl çeşitli oyunlar düzenlendiğini ifade etmişlerdir. Livius elçilerin ne gibi bir istekle geldiğini belirtmemiştir fakat yine bu dönemden kalma bir yazıtta Alabanda elçilerinin Roma'dan yandaşlık isteminde

⁴⁶ Zeus Khrysaoreus kültü ile Grek mitosları arasında ilişkiler vardır. Kültün adı Gorgo (Medusa) ile Poseidon'un oğlu Pegasus'un kardeşi olan Khrysaoreus'dan gelmektedir. Khrysaor'un bir Likya tanrısı olduğu ve kültün Karia Bölgesine gelen Lykia'lı kolonistler tarafından getirildiği ileri sürülmekte başındaki ışınlı taç ve elindeki yıldırımla Bellerophon'un ikizi olarak da yorumlanmaktadır. Khrysaor ismi etimolojik olarak Yunanca, "Altın Kılıç"lı, "Altın Kemerli" anlamına gelmektedir. Zeus Khrysaoreus geç dönemde Karia Bölgesinin koruyucu tanrısı olmuştur. İmparator Caracalla Dönemi'ne ait sikkeler üzerinde tanrı bir başka tanrıyla beraber görülmekte, sağ elinde asasını tutarken, sol eli ile diğer tanrının tuttuğu asayı tutmaktadır. Zeus Khrysaoreus'un bu betimiyle bir konfederasyon tanrısı olduğu ve yargıç görevini üstlendiği düşünülmektedir

⁴⁷ Alabanda'ya Rhodos yönetimi altında kaldığı kısa süre içerisinde, Rhodos'ta yaygın olan Helios kültünün getirildiği ve kentte Helios adına bir tapınak yapıldığı anlaşılar. Rhodos yönetimi ile gelen Helios kültünü net olarak ortaya koyan bu yazıt, Eski Çine'de Ahi İbrahim Türbesi'nin duvarında yer almaktadır. Yazıt ve çevirisi için Bkz. Bağdatlı 2001, 5-6

bulundukları ve olumlu sonuç aldıkları görülmektedir. MÖ 167 de Rhodos ile Roma arasındaki gerginlik sonucunda Alabanda da özgür bir kent gibi davranmış, antlaşma dışında kalan Kaunos ve Mylasa'nın yanında yer almıştır. Kazanılan zaferden sonra Karia ve Lykia toprakları özgürlüğüne kavuşmuş olur.

Alabanda'nın ilk sikkeleri kentin ad değiştirmesinden hemen sonra basılmıştır⁴⁸. Zaman zaman duran sikke basımının Augustus döneminden itibaren yoğun olarak başlayarak Septimus Severus zamanına kadar sürdüğü bilinmektedir. Sikkelerin çoğunda görülen kanatlı pegasus figürünün kentin kuruluş efsanesiyle bağlantısı kurulmalıdır ve ayrıca Alabanda'nın süvari savaşında gösterdiği başarıları da unutmamak gerekir.

Kaynaklarda MÖ 132 yılında Aristonikos'un Romaya karşı başlattığı ayaklanmalar ve Alabanda'nın Mithridates akını sırasındaki durumunu aydınlatacak herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat MÖ 81 yılına tarihlenen bir yazıtta diktatör Lucius Cornelius Sulla'nın isteğiyle roma senatosu tarafından alınan bir karar sayesinde Lagina Hekate tapınağına ve temenosuna dokunulmazlık hakkı verilmiştir. Bu listede tapınağın dokunulmazlığını kabul eden kentler arasında Alabanda'nın özgür bir kent olduğunu göstermektedir. Buna karşın MÖI.yy'ın ortalarında Anadolu'daki karışıklıklardan görünüşe göre tüm kentler gibi Alabanda da etkilenir. Bu karmaşa döneminde devlet otoritesinin zayıflamasıyla birlikte durumu fırsat bilen bankerler batı Anadolu kentlerini kendi çıkarları doğrultusunda sömürmüştür, bu duruma maruz kalan kentlerden biri de Alabanda'dır. MÖ 38 yılında ağır vergi yükü altında ezilen ve sonunda Labienus'un acımasız yönetimine karşı ayaklanan şehirlerin başında Mylasa ve Alabanda gelir.

Romalı komutan Karia akınları sırasında Mylasa ve Alabanda'ya birer garnizon bırakmıştı, garnizona önce ses çıkarmayan Alabandalılar sonra başkaldırarak Parth askerlerini kılıçtan geçirince Labienus Alabanda'ya bağlı kutsal yerleri yağmalamakla kalmamış kent mallarına da el koymuştur. Cassius Dio Labienus'un Stranoikeia'dan başka küçük Asya'nın kesimlerindeki kentlerin pek çoğunu savaşmadan egemenliği

⁴⁸ MÖ 3. yy.'da bölgede altın para basma yetkisine sahip tek kent olması şehrin zenginliği konusunda ipuçları vermektedir. Bunları Antiokheia adını taşıyan gümüş sikkeler izler. Rodos yönetimi sırasında durdurulan sikke basımı, 167'de yeniden başlar. MÖ 133'de gelen Roma yönetimi ve MÖ 129'daki Asia Eyaleti düzenlemesiyle, İÖ. 40-39'da Stratonikeia ve Mylasa'da olduğu gibi sikke basımı yeniden durmuş, Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise tekrar başlamış olmalıdır

altına aldığını Mylasa ve Alabanda'yı ise güçlü savunmalarına rağmen ele geçirmeyi başardığını bildirmiştir.

Roma imparatorluk çağında giderek gelişen ve eyaletin conventuslarından biri haline gelen Alabanda Roma ile hep iyi ilişkiler kurmak için çalışmıştı. Augustus'un imparatorluğuyla başlayan Pax Romana sürecinde tüm Anadolu'da olduğu gibi Alabanda da huzura ermiş ve kentte Caesar Roma ve Augustus ile Alabanda dışında başka hiçbir yerde rastlanmayan Sebastheus tapınımları kurulmuştu. İmparatorluk döneminde görülen zenginlik sikke basımının yanı sıra kentin zevk ve eğlenceye olan düşkünlüklerine de yansımıştır. Konuyla ilgili olarak Strabon Alabanda'nın çok sayıda arp çalan kızlarla dolu halkı lüks ve sefahat içinde yaşayan bir yer olduğunu belirtmektedir.

MS 1.yy'ın başında bölgedeki kentlerin çoğu dokunulmazlık istemiyle imparator Tiberius'a başvurmuştu, yapılan araştırma sonucunda Alabanda MS 22 de başvuruları kabul edilen kentler arasında yer almaktaydı. Ayrıca bu dönemde basılan sikkeler üzerinde de dokunulmazlık sıfatına rastlanmamıştır. Kısacası imparatorluk tapınımlarına ayrılan tapınaklara karşı kentin Neocorus sıfatından yoksun olduğu görülmektedir. Alabanda tarihteki yolculuğuna daha sonra Aphrodisias metropolitiğine bağlı bir piskoposluk merkezi olarak devam etmiştir.

Alabanda'daki ilk kazı çalışmaları 1904-1905 yıllarında Halil Edhem Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Bouleterion, tiyatro, merkezi hamam, klasik çağ mezarı, dorik tapınak, batı tapınak, Apollon Tapınağı ve Temenos alanında yapılan çalışmaların sonuçları bilim dünyasına sunulmuştur. Verilen uzun bir aranın ardından çalışmalara 1999 yılında tekrar başlanmıştır. Aydın müzesi adına Emin YENER temizlik kazı ve çevre düzenleme çalışmalarını yürütmüş ağırlıklı olarak Apollon İsoimos tapınağı ve tiyatro da çalışılmıştır. Ardından kentteki çalışmalar Doç. Dr. Suat ATEŞLİER ve ekibi tarafından 2011-2013 yılları arasında sürdürülmüştür. 2015 yılından itibaren Doç. Dr.Ali Yalçın TAVUKÇU'nun bilimsel başkanlığındaki bir ekiple Aydın Müze Müdürlüğü'nün ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar Alabanda'nın tarihine ışık tutmaya devam etmektedir⁴⁹.

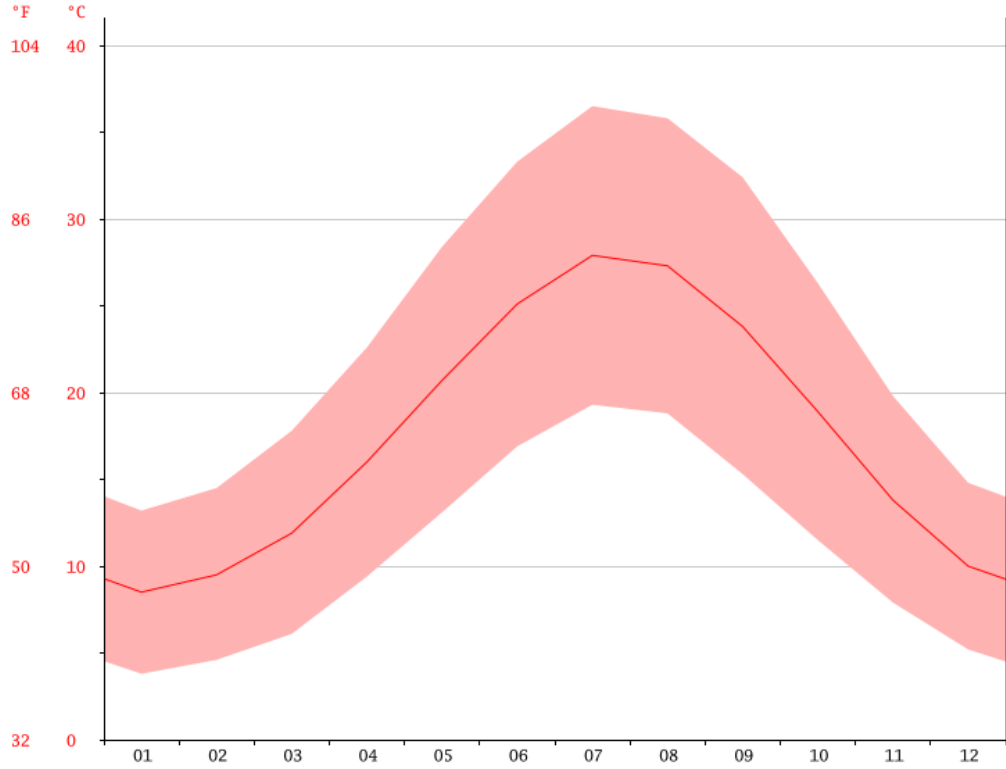
⁴⁹ Aydın Tavukçu, Z. (2015) “Alabanda: Tarihi Coğrafya, Topoğrafya, Araştırma ve Kazılar” Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 35, s. 223-256.

2.3. GENEL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ, COĞRAFI VE FİZİKİ YAPI

2.3.1. İklimsel Özellikler

Sıcaklık

Sıcak ve ılıman bir iklim hakimdir; Aydın kış aylarında yaz aylarından çok daha fazla yağış düşmektedir. Köppen-Geiger'e göre iklim Csa'dır. Aydın ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 17.8'dir. 27.9 sıcaklıkla Temmuz yılın en sıcak ayıdır. Ocak ayında ortalama sıcaklık 8.5 olup yılın en düşük ortalamasıdır⁵⁰.

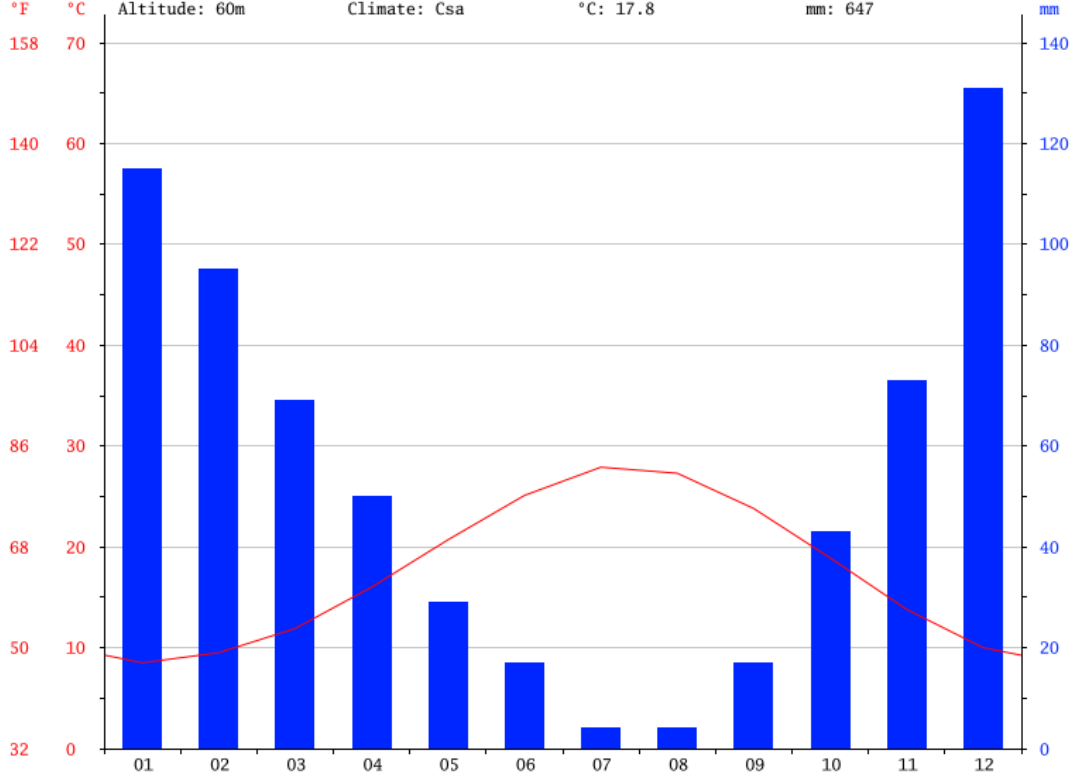

Şekil 3. Aydın İli Sıcaklık Tablosu (Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri)

Yağış

⁵⁰ Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri

Aydın kış aylarında yaz aylarından çok daha fazla yağış düşmektedir. Aydın ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 17.8'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı: 647 mm. 4 mm yağışla Temmuz yılın en kurak ayıdır. Ortalama 131 mm yağış miktarıyla en fazla yağış Aralık ayında görülmektedir

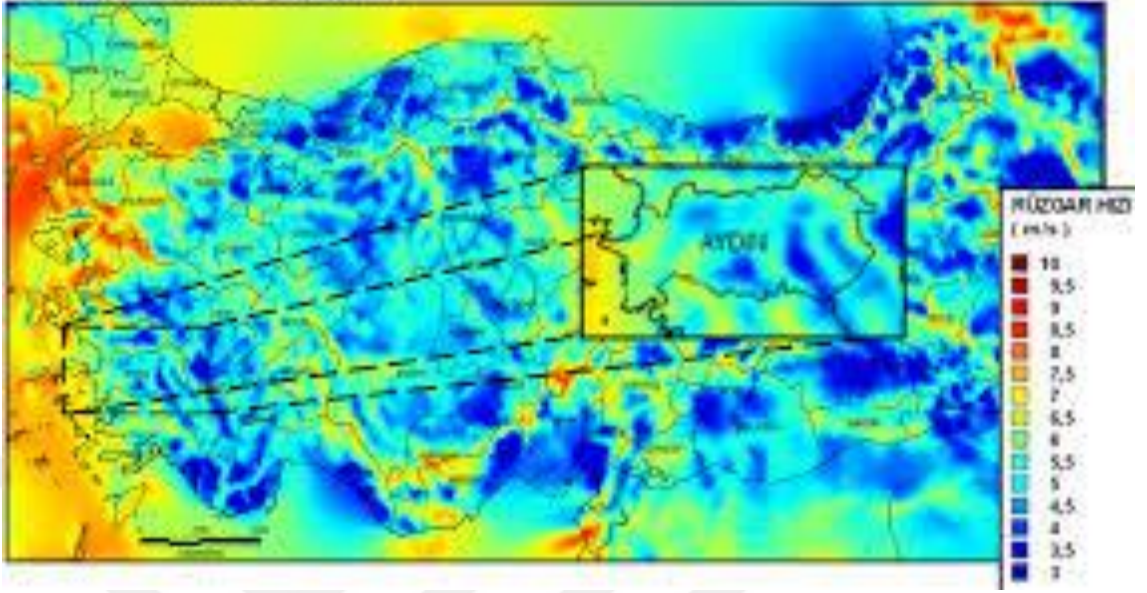

Şekil 4. Aydın İli Yağış Ortalaması (Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri)

Basınç ve Rüzgar

Büyük Menderes vadisi, diğer Ege ovaları gibi batıda denize doğru açılan bir oluk biçimindedir. Bu yüzden denizin ıltıcı etkisi ve yağış getiren rüzgârlar iç kısımlara kadar kolaylıkla girer. Kuzey rüzgârları sebebiyle Akdeniz bölgesine göre daha serindir. Bu güne kadar ölçülen maksimum rüzgâr hızı ise $21,4 \text{ m/sn} = 77,0 \text{ Km/saat}$ olarak ölçülmüştür. Aydın'ın hakim rüzgâr yönü Doğu, mevsimsel değişimlere bağlı olarak ikincil derece hakim rüzgâr yönü batı-Kuzeybatıdır.

Aydın'a ait Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası:
Rüzgar hızı atlası
(50 m yükseklikte ortalama)

Şekil 5. Aydın İli Rüzgar Haritası (Enerjiatlası.com)

Aydın ili, Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. Aydın ilinin, orta ve batı kesiminde verimli ovalar bulunmakta ilin kuzey ve güneyi dağlarla çevrili Büyük Menderes Havzası üzerinde kurulmuştur. Aydın'ın doğusunda Denizli, batısında Ege Denizi, kuzeyinde İzmir ve Manisa, güneyinde ise Muğla illeri bulunmaktadır. Araştırma sahası 8116 km² yüzölçümü ile ülkemiz illeri arasında büyüklük bakımından 40. sırada yer almaktadır. Aydın ili, Ege Bölgesi'nin Ege Bölümü'nün orta kısımlarında yer almaktadır Yeryüzü şekilleri açısından il alanının % 63,4'ünü dağlar, % 21'ini ovalar, % 15,6'sını platolar oluşturmaktadır. Aydın'da dağlar kuzey ve güney kütleleri olmak üzere ikiye ayrılır. İlk bölüm olan kuzey dağlık kütlesi Aydın Dağları adıyla anılır. Düzenli kıvrımlarla Büyük ve Küçük Menderese çöküntü alanlarını ayıran Aydın Dağları üzerinde küçük düzlükler görülür. Eğimin fazla olması nedeniyle yer yer parçalanmış olan etek kesimlerinde tepelik alanlar bulunmaktadır. İkinci bölüm olan güney dağlık kütlesi ise Torosların uzantısı biçiminde olup, Menteşe Dağlık alanının bir bölümüdür. İlin en yüksek noktası, 2830 metre yükseltiye sahip olan Baba Dağı'dır. İldeki diğer önemli yükseltiler arasında Akdağ (2300 m.), Madran Dağı (1792 m.), Karıncalı Dağ (1703 m.) ve Beşparmak Dağı (1367 m.) sayılabilir. Yeryüzü şekilleri açısından dağlardan sonra ikinci önemli grubu oluşturan ovalar il alanının %

21'ini oluşturmaktadır. Bu ovalar genellikle Büyük Menderes dolaylarına yayılmıştır. İlde platolar da geniş alan kaplamaktadır. Platolar il alanının % 15,6'sını oluşturmaktadır. Aydın'ın en önemli platosu adını ilin kuzeyinde bulunan tarihi "Tralles Kenti Harabeleri"nden alan Tralles terasıdır. Aydın ilinin de içinde yer aldığı Menderes Masifi Ege Bölgesi'nin dünya literatürüne geçmiş kristalen bir kütesidir. Araştırma sahasının genel jeolojik yapısı Paleozoik, Mezozoik⁵¹, Tersiyer ve Kuvaternerin muhtelif devrelerine ait formasyonlar oluşturmaktadır. Paleozoik yaşlı formasyonlar yörenin en eski arazisini teşkil etmektedir. Mezozoik arazisi yörede çok az yer kaplamaktadır. Bu yörede Mezozoik umumiyetle komprehansiv seri halindedir. Çalışma sahasında Tersiyer arazisine ait geniş aflörmanlar vardır. Bilhassa Neojen arazisi, bu yörede geniş sahalara yayılmaktadır. Araştırma sahasındaki en yeni formasyonları Kuvaterner unsurları temsil etmektedir. Litolojik bakımdan Kuvaterner formasyonları çok çeşitli şekiller halindedir. Ayrıca teşekkül zamanları itibariyle Pliosen'e kadar inenleri olduğu gibi, bugün oluşan çok yeni depolar da mevcuttur. Büyük Menderes Bölgesinde yer alan Aydın İli ana çizgileriyle Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Aydın ili, yazın tropikal, kışın ise kutbi hava kütlelerinin etki sahası içerisinde. Aydın Meteoroloji İşleri Müdürlüğü'nün verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 17,7 0C'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 618,4 mm'dir. İklim ve Bitki Örtüsü Akdeniz ikliminin hâkim olduğu ilde yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçer. Büyük Menderes vadisi, diğer Ege ovaları gibi batıda denize doğru açılan bir oluk biçimindedir. Bu yüzden denizin ıltıcı etkisi ve yağış getiren rüzgârlar iç kısımlara kadar kolaylıkla girer. Kuzey rüzgârları sebebiyle Akdeniz bölgesine göre daha serindir. Çalışma sahasında yağışlar yarı-kurak Akdeniz iklimine uygun olarak mevsimlere göre farklı bir dağılım göstermektedir. Yörede en yağışlı dönemi kış, en kurak dönemi ise yağışın oldukça az olduğu yaz dönemi oluşturmaktadır. Tarihin en eski zamanlarından bu yana büyük medeniyetlere sahne olan bu yörede, insan ayağının basmadığı bir yer ve elinin değmediği bir alan düşünmek güçtür. Aydın ilinde iklim şartları bitki örtüsünün gelişmesine imkân vermektedir. Yörede tabii bitki örtüsü ovalardan dağlara doğru

⁵¹ Dinazorlar çağı olarak da bilinir. bu zamanda sürüngenlerin permiyende başlayan karasal ekosistemlerdeki baskınlığı, diğer ekosistemlere de yayılır ve artarak devam eder. Mezozoik boyunca dünya sıcak bir dönem yaşar. Kutuplar da buzullaşma olmaz. Permiyende başlayan kurak ve aşırı karasal iklim, trias boyunca devam eder. Jurada iklim yeniden nemli hale gelir, kıtalar yeniden bitkilerle kaplanır. Bu nemli ve mevsimselliğin çok belirgin olmadığı yumuşak iklimsel eğilim, kretase boyunca da devam eder.

muhtelif kademeler halindedir. Takriben 500-600 metreye kadar olan yamaçlarda, sert yapraklı bitkiler hâkimdir. Maki ve garig ismi verilen bu bitki formasyonuna dâhil nebatlar, genellikle kış mevsiminde de yapraklarını dökmezler. Zira makinin yayıldığı bölgede kışlar nispeten ılık geçmektedir. Deniz kıyısından iç kısımlara doğru gidildikçe maki formasyonuna dâhil ağaçlardan çoğu kaybolmaktadır. Yörede maki kuşağının üstünde genellikle 500-600 metreden itibaren 2000 metreye kadar, Akdeniz bölgesinin iğne yapraklı ağaçları mevcuttur. Bu kuşak dâhilinde ortalama 800-1000 metre Kızılçam ağaçları yaygındır. Bu tali kuşağın üzerinde takriben 1000 ile 1600-1700 metreler arasında Karaçam hâkimiyet kazanmaktadır. İklim, toprak, topografya ve diğer şartların elverişliliği; Araştırma sahasında ziraatın, hatta ziraat dayanan medeniyetlerin çok erkenden doğması ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bugün de Aydın ilinde yaşayan insanların önemli bir kısmı doğrudan doğruya ya da vasıtalı olarak ziraatla hayatını kazanmaktadır. Yetiştirilen mahsullerdeki çeşitlilik; yöre ziraatının başlıca coğrafi karakterlerinden biridir. Sıcak, mutedil ve soğuk iklim kuşaklarında ziraatı yapılan mahsullerden pek çoğu yörede yetişmektedir. Bunlar yörenin birçok kesiminde yan yan yetiştirilebildiği gibi, birbirinin arasında ya da bir sene birinin öteki sene diğerinin ziraatı yapılmakta ve mahsul alınmaktadır. İlin, yüzölçümünün yaklaşık % 50'sini zeytin ve meyvelik alanlar kaplamaktadır. Çalışma alanı, ülkemiz genelinde zeytin, incir, kestane üretiminde birinci sırada pamuk üretiminde Adana'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Araştırma alanının yaklaşık % 67'sini dağlık alanlar oluşturmaktadır. Bu durum araştırma sahasını önemli bir orman ürünleri üretim alanına dönüştürmüştür. Çalışma sahasının en önemli akarsuyu Büyük Menderes Nehri'dir. Bunun yanında Çine Çayı, Akçay ve Dandalas Çayları da bulunmaktadır. Araştırma sahasında akarsuların yanında irili ufaklı birçok göl bulunmaktadır. İl sınırları içerisindeki en önemli göl, bir bölümü Muğla ili sınırları içinde kalan Bafa Gölü'dür. Bunun dışında Karina, Avşar, Yatır Gölleri ve Kemer Bara Gölü de çalışma sahasında görülen diğer göllerdir.

2.4. KORUMAYA İLİŞKİN İLK VERİLER

Koruma amaçlı imar planı hazırlanırken geçmişte bu bölgede yapılan sit ilanları ve tescil kararları irdelenmeli hazırlanan plan bu kararları da kapsayacak şekilde olmalıdır. Aydın ili Çine ilçesi Doğanyurt köyü sınırları içerisinde kalan kazı alanına ilişkin kurul kararları aşağıda özetlenmiştir;

**İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 10/09/1992 tarih ve 2895 sayılı kararı ile Alabanda Antik Kenti I. Ve III. Derece Arkeolojik sit olarak ilan edilmiştir.*

**Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 05/11/1999 tarih ve 658 sayılı ilke kararıyla sit sınırları revize edilip Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun iznine bağlanmıştır.*

Kazı alanında tek yapı ölçeğindeki uygulamalar ile ilgili kararlar ise aşağıda özetlenmiştir:

**İzmir II Numaralı Kültür ve tabiat Varlıklarını koruma Kurulu'nun 10.09.1992 tarih ve 2895 sayılı kararı ile tescillenen, İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 08.03.2000 tarih ve 9214 sayılı karar ile I. ve III. derece arkeolojik sit olarak tescilli Alabanda antik kenti sit sınırları içinde kalan türbenin taşınmaz kültür varlığı özelliği taşıdığına ve tescillenmesine,*

**İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 10.09.1992 tarih ve 2895 sayılı kararı ile tescil edilen, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 28.01.2010 tarih ve 2646 sayılı kararı ile II. grup yapı olarak tescilli Alabanda antik kenti I.derece arkeolojik sit içerisinde kalan taşınmaz üzerinde bulunan Roma dönemine ait kabartmalı lahitin uygun olacak alana taşınmasına,*

**Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 25.11.2011 tarih ve 213 sayılı kararı ile Alabanda antik kenti I. derece arkeolojik sit alanı içerisinde kalan taşınmaz üzerine malzeme deposu, parke taşı ve gölgelik alan yapılmasına ilişkin talebin uygun olduğuna,*

**İzmir II numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 08.03.2000 tarih ve 9214 sayılı kararı ile Alabanda antik kenti I derece arkeolojik sit sınırları içerisinde kalan yapının taşınmaz kültür varlığı özelliği gösterdiğinden*

tescillenmesine, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 03.05.2006 tarih ve 714 sayılı ilke kararı kapsamında kazı deposu olarak kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir.*

2.5. GEÇMİŞTEKİ VE MEVCUT PLANLARA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR

Planlama alanı ve içinde bulunduğu bölgeye ait 1/25.000 ölçekli nazım imar planı bulunmaktadır. T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 09.03.2011 tarihinde onaylanan "Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"⁵² vardır.

Aydın ili 2015-2019 stratejik planında da Alabanda antik kenti ve il içerisindeki diğer antik kentlerin tanıtımı, turistlerin ulaşımının ve ziyaretlerinin daha rahat olması için çaba sarf edileceği hedef olarak belirlenmiştir.

2.6. NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI

Aydın nüfusu 2018 yılına göre 1.097.746'dır.

Bu nüfus, 546.092 erkek ve 551.654 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %49,75 erkek, %50,25 kadındır.

2018	<u>Çine</u>	49.760	24.686	25.074	% 4,53
	Aydın Nüfusu		Nüfus Yoğunluğu		
2018	1.097.746		138 /km ²		
2017	1.080.839		136 /km ²		
2016	1.068.260		134 /km ²		
2015	1.053.506		133 /km ²		

⁵² Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Planlama Bölgesi, Ege Bölgesi'nde bulunmaktadır. Planlama Bölgesi'ndeki illerden Aydın, Büyük Menderes Havzası; Muğla Batı Akdeniz Havzası'nda kalırken, Denizli'nin büyük bir bölümü Büyük Menderes, küçük bir bölümü de Batı Akdeniz Havzası'nda yer almaktadır. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınmada anahtar girdilerden biri olan su kaynaklarının en uygun biçimde değerlendirilebilmesi için, Aydın, Muğla ve Denizli İlleri'nden oluşan bölgenin bir bütün olarak ele alınıp planlanması doğru bir yaklaşım olacaktır.

2014	1.041.979	131 /km ²
2013	1.020.957	129 /km ²
2012	1.006.541	127 /km ²
2011	999.163	126 /km ²
2010	989.862	125 /km ²
2009	979.155	123 /km ²
2008	965.500	122 /km ²
2007	946.971	119 /km ²

Tablo 2. Aydın İli Yıllara Göre Nüfus Dağılımı

- Aydın ili Çine ilçesi Doğanyurt Mahallesi nüfusu toplam 444'tür. Bu nüfusun 210'u erkek, 234'ü kadındır.
- Aydın ili Çine ilçesi (merkez beldesine) bağlı Doğanyurt mahallesinin bağlı olduğu belediyenin niteliği Büyükşehir ilçedir.
- DOĞANYURT KÖYÜ
- Toplam Nüfusu 444
- Erkek Nüfusu 210
- Kadın Nüfusu 234

YIL	NÜFUS
2013	488
2014	460
2015	443
2016	432
2017	416
2018	444

Tablo 3. Doğanyurt Mahallesi Yıllara Göre Nüfus Grafiği

Turizm sektörünün önde gelen merkezlerinde bir önceki sayıma göre nüfus artışı oldukça hızlı artarken, genel olarak tarımla uğraşan ilçelerde göç olayı olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Ancak, diğer tipik Ege şehirlerindeki gibi nüfus sahildeki yerleşim yerlerine yığılmamakta, nispeten iç kısımlarda ki belli ilçelerde yoğunlaşma görülmektedir (Çine, Nazilli, Koçarlı, Bozdoğan vb). Bunun iki önemli sebebi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bu ilçelerde bereketli Büyük Menderes ovalarının üzerinde yoğun bir şekilde tarım faaliyeti sürdürülmesidir. İkincisi de, belli sanayi kuruluşları sayesinde bu ilçelerin göç almış olmalarıdır.

⁵³1927’de yapılan ilk nüfus sayımında Türkiye nüfusu 13.648.270 kişi iken, Aydın’ın nüfusu 211.750 kişi olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de 1927 yılında 63 il bulunmakta olup, nüfus sayımı sıralamasında Aydın İli 26. sırada yer almıştır. Aydın’da kilometrekareye düşen insan sayısı 1927 yılında 28 kişi iken, bu oran 2000 yılında 121 kişi olarak gerçekleşmiştir. Hane halkı büyüklükleri ise Aydın ilinde yıllar itibariyle düşmektedir. 1955 yılında yapılan sayımda, ortalama hane halkı büyüklüğü 4,9 kişi iken, 2000 yılında 3,7 kişiye düşmüştür yıl 2018’e geldiği zaman ise 3.4’e düşmüştür. Aydın ilinde şehirleşme oranı Türkiye ortalamasına göre düşük kalmakla beraber, şehirde yaşayan nüfus köy nüfusunun üzerindedir. Bunun en önemli nedenleri, kırsal yörelerden Aydın Merkez ilçeye ve diğer büyük ilçelere doğru olan iç göç olayıdır. 1980 sonrası politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkan sanayileşme olgusu ve bunun sonucunda ortaya çıkan büyük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin ortaya çıkarmış olduğu iş gücü talebi sonucunda kırsal yörelerden (genellikle tarım sektöründen) bu kentlere doğru bir iç göç başlamıştır. Bu dönemde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’ndeki insanlar Aydın Merkez, Söke ve Nazilli’ye doğru bir göç hareketi başlatmışlardır. Özellikle, Şanlıurfa, Diyarbakır, Siirt, Bitlis illerinden ile büyük göç hareketleri olmuştur. Bir diğer önemli etken de, Türkiye’de yıllarca uygulanan yanlış tarım politikaları sonucunda tarım sektöründe çalışan işçiler ve arazi sahiplerinin geçimlerini sağlayabilmek için büyük kentlere doğru göç etmesi hadisesidir. Aydın ilinde de özellikle merkez ilçe ve Nazilli ilçesine yukarıda bahsettiğimiz sebepten dolayı göç olayı yaşanmıştır. Başka bir etken ise, ildeki turizmin son on beş yılda büyük bir hızla büyümesi sonucu hizmet sektöründe oluşan işgücü talebi yine yörede yaşayan kırsal kesimdeki gençler tarafından karşılanmış, bunun

⁵³ TÜİK Verileri

sonucunda sahil kenarındaki ilçelere doğru bir göç yaşanmıştır Aydın ilinin 2000 yılı nüfus sayımına göre, çalışan aktif nüfusun sektörlere göre dağılımı şöyle oluşmuştur. Aktif nüfusun %28'i tarım sektöründe, %8'i devlet hizmetlerinde, %9'u imalat sanayinde, %30'u toptan ve perakende sektöründe, %12'si inşaat sektöründe ve %13'lük gibi bir kısım da diğer sektörlerde çalışmaktadır.

2.7. EKONOMİK YAPI

Aydın ili ekonomik bakımdan potansiyeli olan kentler arasında sayılmaktadır. Bunun başlıca sebepleri arasında şunlar sayılabilir:

- a. Coğrafi konumunun sağladığı ulaşım avantajı ve ulaşımında birçok alternatifinin olabilmesi (karayolu, demiryolu, denizyolu),
- b. Hammaddeye yakınlığı (tarıma dayalı sanayi için),
- c. Nüfusunun genç ve vasıflı oluşu gibi etkenler Aydın'ı ekonomik bakımdan avantajlı bir konuma getirmektedir.

Aydın ilinde Ege Bölgesi'nin genel karakteristik tarım çeşitliliğini görmek mümkündür. Aydın, özellikle pamuk, incir, narenciye ve üzüm üretiminde Türkiye'de söz sahibi konumdadır. Aydın ilinde ihracat kapasitesi yüksek olan pamuk, incir, zeytin gibi katma değeri yüksek ürünlerin ağırlıklı olarak üretilmesi il ekonomisine belirli bir canlılık getirmektedir. Ekonomisi tarım, tarıma dayalı sanayi ve turizme dayanır. Nüfusun % 71'i tarımla uğraşır. Ulaşım kolaylığı, iklim ve tabii güzelliklerin ve tarihi eserlerin çok olması sebebiyle turizm oldukça gelişmiştir.

Tarım: Ovaları çok bereketlidir. Modern tarım araçları, gübreleme ve sulama ile verim daha da artmıştır. Türkiye'de incir üretiminde birinci, pamuk ve zeytin üretiminde ikincidir. Başlıca tarım ürünleri saf pamuk, çiğil pamuk, buğday, arpa, patates, ayçiçeği, mısır, tütün ve susamdır.

Aydın'da meyvecilik ve sebzecilik çok önemlidir. Tarıma elverişli arazinin yarısı meyve ve sebzecilik için ayrılmıştır. 2,5 milyon incir, 15 milyon zeytin, 1 milyona yakın turuncgil ağacı ile meyvecilik oldukça ileridir. Senede 110 bin ton incir, 110 bin ton zeytin ve 45 bin ton üzüm elde edilir. Ayrıca badem, ceviz, armut, kavun, karpuz, kestane, vişne, kiraz, kayısı, erik, elma, antep fıstığı ve her çeşit meyve yetişir.

Sebzecilik, seracılık ve turfanda sebzecilik çok gelişmiştir. Seralar, jeotermal enerji ile ısıtılmaktadır. Senede ortalama 25 bin ton pırasa, 25 bin ton lahana, 60 bin ton patlıcan, 120 bin ton domates, 60 bin ton biber ve 40 bin ton soğan yetiştirilir. Dünyanın en lezzetli inciri Aydın'da yetişir.⁵⁴

Hayvancılık: Bitki örtüsü ve iklimi bakımından hayvancılık gelişmiştir. Fakat meralar gittikçe azalmaktadır. Koyun, kıl keçisi ve sığır beslenir. Arıcılık gelişmekte olup, arı kovan sayısı 70 bine yükselmiştir. Tavukçuluk da bazı bölgelerde önem arz etmektedir.

Ormancılık: Tomruk, sanayide kullanılan direk ve 40 bin ster (1 ster, 1 m³ kesilmiş odun yığını) yakılacak odun elde edilir. Ormanlar dağınıktır. Her sene altı milyona yakın çam ve diğer ağaç fidanı dikilmektedir.

Madenler: Maden bakımından zengin değildir. Sadece az miktarda linyit ve zımpara taşı çıkar. Bundan değirmen taşı imal edilir. Civa, antimon, baryum, demir, kuvars, amiyant, magnezyum ve talk madenleri bulunmuş fakat işletilmemektedir.

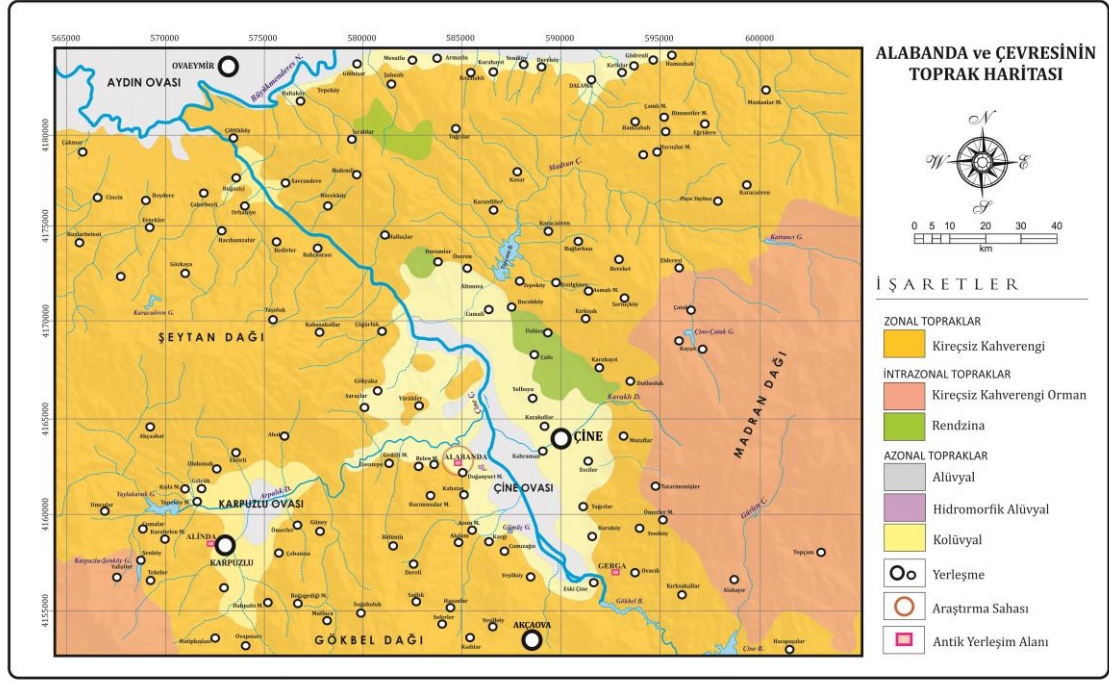
Enerji: Sıcak yeraltı suları seracılıkta kullanılır. Kemer hidroelektrik santrali vasıtasıyla senede 150 milyon kilovat saat, muhtelif küçük enerji santrallerinde beş milyon kilovat saat elektrik enerjisi istihsal edilmekte olup, enterkonnekte sisteme bağlıdır.

Sanayi: Aydın'da tarıma dayalı sanayi daha gelişmiştir. Yağ ve sabun, konserve ve dokuma fabrikaları vardır. Başlıcaları Söke İplik Fabrikası, Nazilli İplik Fabrikası, Nazilli Basma Fabrikası ve Aydın Tekstil İplik Dokuma İşletmesidir. Bunların dışında Koçarlı Alüminyum Profil ve Boru Fabrikası, oto yedek parçaları ve dondurma makinası imal eden fabrikalar, tarım aletleri, çimento, tuğla, kiremit ve mobilya imal eden işletmeler mevcuttur.

Ulaşım: Ege sahilini takip eden E-24 karayolu Aydın'dan geçer. Aydın komşu il merkezlerine asfalt yollarla bağlıdır. Aydın'ı ilçe ve köylere bağlayan yollar oldukça kalitelidir. Denizli, Aydın, İzmir demiryolu vardır. Aydın'a ait Kuşadası limanına büyük

⁵⁴ Sarılop, göklop ve karazaplak, sultan lop, ak lop, ballı lop, aydın lopu ve şekerli lop cinsleri vardır. Endüstri bitkilerine ayrılan alanlar, hububat ziraatine ayrılan alanlardan daha fazla yer tutar. Bu özellik Türkiye'nin başka hiçbir ilinde görülmez.

yolcu gemileri yanaşabilir. Ayrıca bu limanda yüzlerce yat barını

Şekil 6. Alabanda Antik Kenti ve Çevresi Toprak Haritası (Alabanda Kazı Sonuç Raporları)

Tarihin en eski zamanlarından bu yana büyük medeniyetlere sahne olan bu yörede, insan ayağının basmadığı bir yer ve elinin değmediği bir alan düşünmek güçtür. Aydın ilinde iklim şartları bitki örtüsünün gelişmesine imkân vermektedir. Yörede tabii bitki örtüsü ovalardan dağlara doğru muhtelif kademeler halindedir. Takriben 500-600 metreye kadar olan yamaçlarda, sert yapraklı bitkiler hâkimdir. Maki ve garig ismi verilen bu bitki formasyonuna dâhil nebatlar, genellikle kış mevsiminde de yapraklarını dökmezler. Zira makinin yayıldığı bölgede kışlar nispeten ılık geçmektedir. Deniz kıyısından iç kısımlara doğru gidildikçe maki formasyonuna dâhil ağaçlardan çoğu kaybolmaktadır. Yörede maki kuşağının üstünde genellikle 500-600 metreden itibaren 2000 metreye kadar, Akdeniz bölgesinin iğne yapraklı ağaçları mevcuttur. Bu kuşak dâhilinde ortalama 800-1000 metre Kızılçam ağaçları yaygındır. Bu tali kuşağın üzerinde takriben 1000 ile 1600-1700 metreler arasında Karaçam hâkimiyet kazanmaktadır. İklim, toprak, topografya ve diğer şartların elverişliliği; Araştırma sahasında ziraatın, hatta ziraat dayanan medeniyetlerin çok erkenden doğması ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bugün de Aydın ilinde yaşayan insanların önemli bir

kısmı doğrudan doğruya ya da vasıtalı olarak ziraatla hayatını kazanmaktadır. Yetiştirilen mahsullerdeki çeşitlilik; yöre ziraatının başlıca coğrafi karakterlerinden biridir. Sıcak, mutedil ve soğuk iklim kuşaklarında ziraatı yapılan mahsullerden pek çoğu yörede yetişmektedir. Bunlar yörenin birçok kesiminde yan yan yetiştirilebildiği gibi, birbirinin arasında ya da bir sene birinin öteki sene diğerinin ziraatı yapılmakta ve mahsul alınmaktadır. İlin, yüzölçümünün yaklaşık % 50'sini zeytin ve meyvelik alanlar kaplamaktadır. Çalışma alanı, ülkemiz genelinde zeytin, incir, kestane üretiminde birinci sırada pamuk üretiminde Adana'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Araştırma alanının yaklaşık % 67'sini dağlık alanlar oluşturmaktadır. Bu durum araştırma sahasını önemli bir orman ürünleri üretim alanına dönüştürmüştür⁵⁵. Çalışma sahasının en önemli akarsuyu Büyük Menderes Nehri'dir. Bunun yanında Çine Çayı, Akçay ve Dandalas Çayları da bulunmaktadır. Araştırma sahasında akarsuların yanında irili ufaklı birçok göl bulunmaktadır. İl sınırları içerisindeki en önemli göl, bir bölümü Muğla ili sınırları içinde kalan Bafa Gölü'dür.

Çine ilçesi sınırları içerisinde Çine Ovası'ndan başka ova bulunmamaktadır. Çine Ovası, Çine Çayı çevresinde toplanmıştır. Bu geniş ovanın çevresinde kurul olan köylerin geçim kaynağı bu ovadır. Çine Çayı'nın vadiden düzlüğe çıktığı Eskiçine Köyü sınırları içerisinde başlayan Çine Ovası, genişleyerek Hallaçlar ve Bahçearası Köyü mevkiine kadar devam eder. Burada dar bir vadi şekline bürünen ova, Bahçearası köyü sınırlarından geçerek Aydın Ovası'na birleşir.

Verimli Çine Ovası topraklarında bölgesel iklimin sağladığı koşullar ile her türlü sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Yaz ve kış aylarında ekilen sebzeler bölge insanının yanı sıra bölge dışına da gönderilmektedir. Birçok ailenin geçim kaynağı olan sebze üretim işi henüz kooperatifleşmemiştir. Çine Ovası'nın topraklarının büyük bölümü derin kuyulardan elde edilen artezyen sularıyla sulanmaktadır. Topçam Barajı'ndan salınan su belli bir kesimin sulanmasına ancak yetmektedir.

İlçede toplam 54.000 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların 25.500'i kültür, 18.000'i melez ve 7.500'ü yerlidir. Toplam küçükbaş hayvan sayısı 18.000'dir. Bunların 12.500 üzü koyun ve 5.500'ünü keçiler oluşturmaktadır. İlçe hayvan varlığının tamamı yakını belli dönemlerde merada tabii olarak beslenmekte olup,

⁵⁵ Aydın Çevre Durum Raporu, 2011:s 15

yaklaşık 6000 adet büyükbaş hayvanın bakım ve beslenmesi meradan belli dönemlerde takviye ve su verilerek yapılmaktadır. Ayrıca 200 adet yerli hayvan merada tamamen yabani olarak yetişmektedir. İlçe dahilinde halen faal olarak devam eden 8400 adet ticari ve zati ihtiyaç amaçlı hayvancılık işletmesi mevcuttur. Bu işletmelerden tamamına yakını hayvancılıkla ilgili süt destekleme priminden, yem bitkisi ekiminden yaklaşık 1000 adet işletme amaçlı anaç sığır desteklemesinden ve 25 adet ve üzeri küçükbaş hayvana sahip 50 adet küçükbaş hayvan işletmesi koyun-keçi desteklemesinden faydalanmaktadır.

İlçede doğrudan gelir desteği alan 8800 adet zeytin üreticisi bulunmaktadır. 4,5 – 5 milyon zeytin ağacı olup; %85 i ``deliceden memeciğe`` dönüştürülmüş, geri kalanı kültür zeytinciliğidir.

İlçe özellikle dünyanın en kaliteli sodyum, feldspat ve kuvars maden rezervlerine sahiptir. İlçemizde faaliyet gösteren yaklaşık 10 maden şirketi, bugün 2500 civarında işçiyi istihdam eder hale getirdi. Bu şirketler Çine ve Karpuzlu dağlarında çıkarttıkları, kırma ve öğütme tesislerinde isledikleri Beyaz Madenlerin %80' i ihraç ederek, ülke ekonomisine artı katma değer sağlamaktadırlar.

İlçe tarım alanlarında buğday, mısır (tane-silajlık), pamuk, yer fıstığı, çavdar yetiştirilmektedir. Yüksek seviyelerde yetişen elma, kestane, armut ve ceviz ile sebzeçilik ve meyvecilik tarımda önemli yer tutmaktadır. İlçe tarımında sulama ihtiyacı Topçam Barajı ile Akçaova Çatak Sulama Göletlerinden ve ova içerisinde bulunan elektrikli ve dizel motopomplar vasıtası ile sağlanmaktadır. Ayrıca Çine Ovasının tamamının sulanmasını sağlayacak olan Çine Barajı yapımı sona ermiştir.

Yaylalar: Çine sınırları içerisinde birçok yayla bulunmasına rağmen turizm açısından gelişmiş değillerdir. Dünyanın içilebilirliği en iyi kaynak sularının çıktığı Madran Dağı zirvelerinde turizm için elverişli, yaşanılabilir sayısız düzlük bulunmaktadır.

Madran Dağı'nın el atılmış en önemli yaylalarından biri Kavşit Yaylasıdır. Çineli ailelerin yaz aylarında konaklamak için çıktığı bu yaylada son yıllarda modern yapılaşma görülmektedir. Bilinen Kavşit Yayla Evleri ile 1970'li yıllarda yapılan Zengin Evleri (Beyaz Evler) dışında Madran Dağı yükseltisinde tespit edilmiş ve turizme açılmış alan bulunmamaktadır. Oysa Madran Dağı, zirveye yaklaştıkça,

özellikle yaz aylarında yaşanılabilir alanlara sahiptir. Suyu, ekilebilir alanları bulunan ve orman köylülerince değerlendirilen bu alanlar yüzyıllardır kullanılmaktadır.

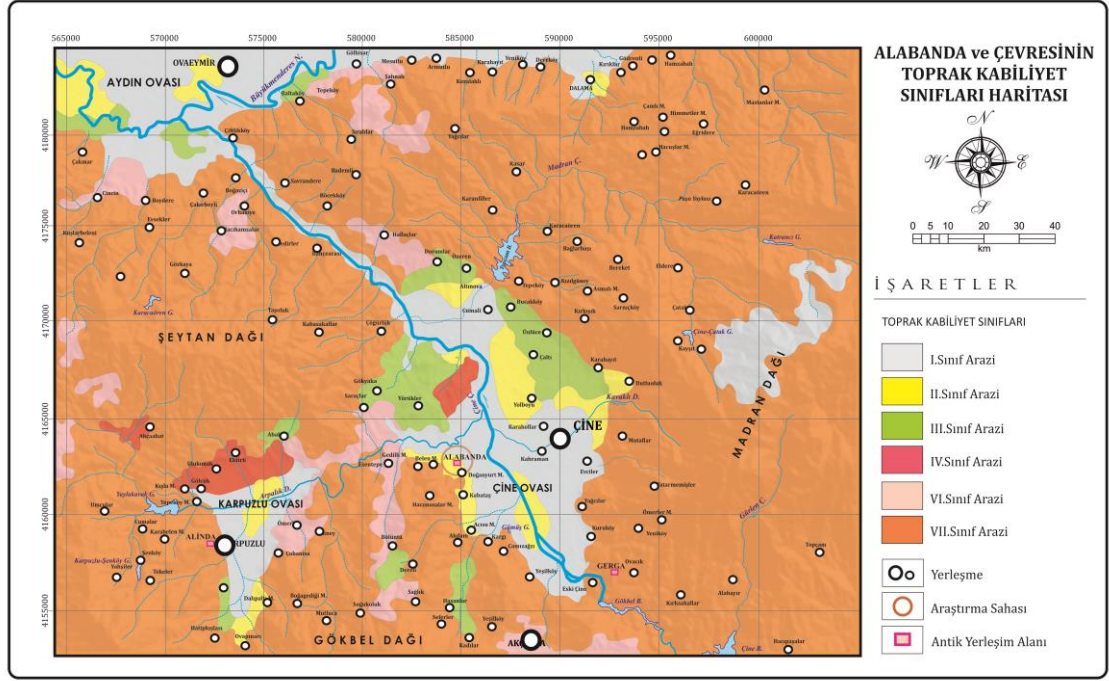
Kavşit Köyü sınırları içerisinde bulunan yayla evlerinin mevkisi dışında; Ekinlik, Gücben, Çay Kavşağı, Çorakçı, Hasanlar (Hasan Dağı) gibi mevkiler yala turizmi açısından değerlendirilebilecek alanlardır.

Yeniköy Köyü sınırları içerisinde bulunan ve Tahtacıların yüzyıllardır kullandığı mevkiler ise şunlardır: Çokırak, Acı oluk, Güzelyurt, Çatal, Dereli.

Mutaflar Köyü sınırları içersinde de yayla turizmine fazlasıyla yanıt verecek mevkiler bulunmaktadır. Akçakavak, Saltık, Pragmanlar, Asmacık, Karamanlar, Tekcez ve Kisecik bunlardan bazılarıdır.

Madran Dağı, yukarıda da değindiğimiz gibi orman köyü halkı tarafından yüzyıllardır yaz aylarında kullanılmaktadır. Bu alanların fazlasıyla yeterli olan suyu, mevkilerin tarım için kullanılmasını sağlamaktadır.

Kestane ve ceviz başta olmak üzere, bölgeye özgü elma cinsleriyle adından sürekli olarak söz ettiren Madran Dağı yaylalarında fasulye (kurusu daha çok satılmaktadır), domates, mısır, börülce, soğan, patates üretilmektedir. Son zamanlarda böğürtlen ve kiraz üretimi için yapılan atak sonuç vermiş ve üretim artarak sürmektedir. Madran Yaylalarına özgü pembe domates ve yayla fasulyesi adıyla anılan kuru fasulye özel olarak aranan doğal ve organik ürünlerdendir.

Şekil 7. Alabanda Antik Kenti ve Çevresi Toprak Kabiliyet Sınırları Haritası (Alabanda Kazı Sonuç Raporları)

Çine merkezden yola çıktıktan kısa bir süre sonra başlayan ve zirveye kadar bütün rakımlarda yoğun olarak yetiştirilen asma bahçeleri yine, Madran Dağı coğrafyasına özgü, endemik özellik taşıyan beyaz, pembe ve siyah üzümleri fazlasıyla Pazar bulmakta ve satılmaktadır. Sofralık ve şaraplık olarak tüketilen bu üzümler son yıllarda organik olmaları açısından geniş bir pazar yelpazesine kavuşmuştur. İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Tarım, Çine ve Akçaova ovalarında yoğunlaşmıştır. Mısır, pamuk, zeytin ve yer fıstığı gibi geleneksel ürünlerin yanı sıra son yıllarda meyve, sebze ve seracılık üretiminde ilçeyi oldukça söz sahibi yapmıştır. Çevredeki çırçır, zeytinyağı fabrikaları, sabun atölyeleri ve maden ocakları, ilçe sanayini oluşturur. Günümüzde maden sanayi oldukça gelişmiş dünya pazarında özellikle Kuvars ve Feldspat üretiminde söz sahibidir. Bunlardan başka metal işleme ve imalat tesisleri vardır. Hayvancılıkta özellikle süt inekçiliği ve besicilik halkın başlıca geçim kaynağını oluşturur. Topçam şişeleme tesislerinde üretilen doğal kaynak suyu ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca yapılmakta olan organize sanayi bölgesinin faaliyete geçtiğinde ilçe ekonomisine büyük katkılar sağlayacaktır.

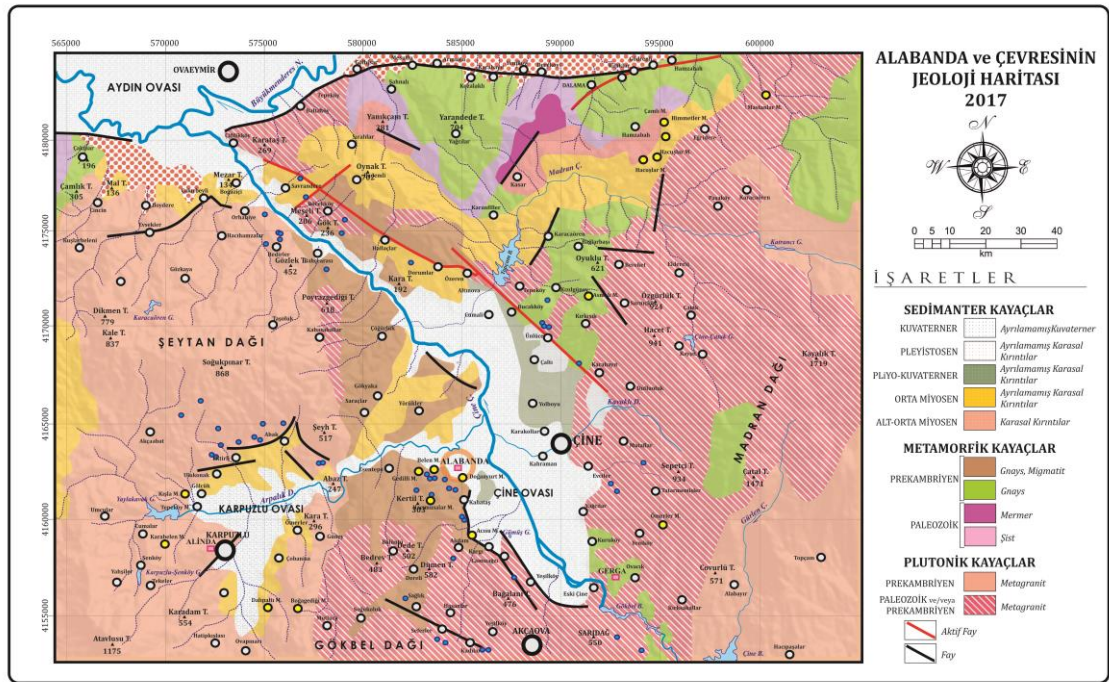
2.8. SOSYAL YAPI

Aydın 1990'da 100 bini (107 011) geçen nüfusuyla bugüne kadarki en büyük gelişmeyi bu dönemde yaşamıştır. Gelişme şehrin bütün yönlerde olmasına rağmen, özellikle kuzey ve batı kesimlerde daha geniş ölçekte meydana gelmiştir. Dönem başında şehir ilk olarak kuzey kesimde gelişme kaydetmiştir. Zafer Mahallesi'nin kuzeyinde Kepez semti de olarak bilinen kesimde 1991 yılında 2000 dönümlük bir alan, Adnan Menderes Üniversitesi'nin merkez kampusu için imara açılmıştır. Bununla beraber yine şehrin kuzeydoğusunda yer alan Ilıcabaşı semtinin ayrı bir mahalle yapılması, şehrin bu alanda bugüne kadar gelişme sağladığını göstermektedir. 1950'li yıllarda sürekli göç alarak gelişen Ilıcabaşı, 1992 yılında bağlı olduğu Orta Mahallesi'nden alınarak ayrı bir mahalle haline getirilmiştir. Yine aynı yıl şehrin güneybatısındaki Osman Yozgatlı Mahallesi'nin doğu kısmı da benzer nedenlerle ayrı bir mahalle haline getirilmiştir. İstiklâl Mahallesi adı verilen bu alan gelişimini, Aydın-Muğla kara yolunun da etkisiyle bundan sonra da hızla sürdürmüştür. Bu dönemde şehirdeki en büyük gelişme, belediyenin de etkisiyle batı ve kuzeybatı kısımda yaşanmıştır. Belediye daha önceki dönemlerde yaşamış olduğu kaçak yapılaşmayı bir daha yaşamamak için bir yandan alt yapısını hazırlayarak ucuz arsa üretmiş, diğer taraftan üst yapılaşmanın da sağlıklı olması için kooperatifleşmeye destek vermiştir. Böylece şehir bir yandan uygulanmak istenen imar planı doğrultusunda şekillendirilirken, diğer taraftan gecekondulaşma önlenerek farklı ekonomik seviyelerdeki halkın konut ihtiyacı karşılanmış ve sağlıklı bir yapılaşma meydana getirilmiştir. Benzer uygulama aynı oranda olmasa da İzmir-Denizli devlet kara yolunun güneyinde de yapılmıştır. Şehrin kuzeybatı ve güneybatısındaki bu hızlı gelişme, beraberinde yeni mahallelerin oluşumunu getirmiştir. 1996 yılında şehrin kuzeybatısında Mimar Sinan ve güneybatısında ise Zeybek adıyla iki yeni mahalle kurulmuştur. Mimar Sinan Mahallesi hemen hemen bütünüyle konut alanlarından oluşurken, Efeler'den ayrılan Zeybek Mahallesi, Denizli-İzmir devlet kara yolunun da etkisiyle sanayi ve ticaret ağırlıklı bir karakter kazanmıştır. Bu dönemde şehirde kurulan üniversite ve gelişmeye başlayan sanayi ile artan ticari faaliyetler sonucunda yatay büyümenin yanında dikey büyümenin de giderek artması, planlamada yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Yürürlükte bulunan 1983 yılındaki imar planı yaklaşık 1500 hektarlık alana, planlama kararları getirmesine rağmen, özellikle şehrin giderek gelişen

güney kesimindeki taşmalar karşısında yetersiz kalmıştır. Plan dışına taşan kısımları tekrar kontrol altına almak için belediye, 1996 yılında yeni bir revizyon imar planı hazırlatmıştır. Şehrin güneybatısındaki Zeybek Mahallesi gibi güneydoğu kısmı da sanayiye bağlı olarak büyümüştür. 100 hektarlık alan içerisinde planlanan ASTİM'in organize sanayi bölgesi yatırım programına alınmasıyla 650 hektarlık ikinci bir kısım eklenmiştir. Ancak bu alanda halen planlama ve arazi edinme çalışmaları devam etmektedir. Böylece gittikçe artmaya başlayan sanayi ve ticari faaliyetleriyle şehirde üniversitenin kurulup gelişmesi, Aydın'a bugüne kadarki en büyük alansal gelişimi sağlamıştır. Nitekim şehrin toplam alanı 20 yıl içinde 4,5 kat artarak 2001 yılında yaklaşık 1700 hektara4 ulaşmıştır. 56 Aydın'ın alansal büyümesinin yanında kendi içinde de yoğunlaşmasıyla 2001 yılında Efeler Mahallesi'nin doğu kısmı bu nedenle Atatürk Bulvarı boyunca ayrılarak Fatih adında ayrı bir mahalle oluşturulmuştur. Oluşturulan bu yeni mahalle ile günümüzde şehirdeki mahalle sayısı 24'e yükselmiştir. 2000 genel nüfus sayımına göre nüfusu 143 262 ve 2001 sağlık ocakları ev halkı tespit fişlerine göre 152 046 olan Aydın Şehri'nin, etki alanında güçlü bir tarımsal potansiyel ve yoğun bir kırsal nüfusu barındırması, buna bağlı olarak artan ticari ve sanayi faaliyetleri ve üniversitesiyle beraber gelişimi giderek artmaktadır.

Aydın Şehri'nin gelişim evreleri bir bütün olarak ele alındığında; şehir su kaynaklarının yetersizliği ve deprem nedeniyle tepelik alandaki düzlükten hemen güneydeki birikinti konisinin kök kısmında, bu alandan geçen Tabakhane Deresi'nin iki yamacına yerleşmiştir. Tabakhane Deresi'nin iki yamacı boyunca genelde güneye doğru bir gelişme gösteren Aydın, zamanla doğu-batı yönlü transit ticaret yoluna bağlı olarak gelişimini bu yönler boyunca da sürdürmüştür. 1950'li yıllarda DenizliAydın-İzmir ve Aydın-Muğla devlet kara yollarının açılmasıyla bu yollara bağlı olarak güneye gelişimini hızlandıran şehir, nüfus artışının da etkisiyle Denizli-Aydın-İzmir devlet kara yolunu geçerek güneye ve aynı yol boyunca doğu ve batı yönlerinde gelişmesini devam ettirmiştir. Bugün Aydın 150 000'i geçen nüfusuyla başta üzerinde yer aldığı jeomorfolojik yapı ve buna bağlı olarak uzanan Denizli-İzmir devlet kara yolu boyunca doğu-batı yönünde, bu yönler kadar olmasa da Aydın-Muğla devlet kara yoluna bağlı olarak da güneye doğru hızlı bir gelişme içindedir. Bu gelişme yönleri Denizli-İzmir devlet kara yolunun kuzeyi boyunca şehir ve çevresinin en uygun alanlarını oluşturmasına rağmen bu yolun güneyine doğru yani ovalık alana doğru olan

kesimlerde, birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında ise bölüm genelinde sık sık yaşanan deprem tehlikesi gelmektedir. Ege Bölgesi'nin başlıca kırık hattı olan Nazilli-Aydın Fayı'nın buradan geçmesi nedeniyle birinci dereceden deprem kuşağına giren Aydın ve çevresinin, az 57 tutturulmuş gevşek yapılı Kuvaterner formasyonlar üzerinde olması ve ovaya doğru yükselen taban su seviyesi düşünüldüğünde, bu risk oranı daha da artmaktadır. Öyle ki, bu kırık hattının meydana getirdiği şiddetli depremler tarih boyunca şehrin birçok defa yıkılmasına neden olmuştur.

Şekil 8. Alabanda Antik Kenti ve Çevresi Jeoloji Haritası (Alabanda Kazı Sonuç Raporları)

Günümüzde bu kırık hattı boyunca çıkan sıcak su kaynakları dikkate alındığında, tektonik hareketlerin varlığını göstermekte ve gelecekte de bu alanın aynı büyüklükteki depremleri üretme olasılığı bulunmaktadır. Şehrin ovaya doğru yapılaşması beraberinde birtakım alt yapı ve çevre sorunlarını da getirmektedir. Şehrin kuzey kısmının güneye doğru eğimli bir yapıya sahip olması nedeniyle kanalizasyon ve yüzey sularının akışı için önemli bir avantaj oluştururken, güneyde taban araziye yerleşen şehrin alt kotları için bu durum olumsuzluklara neden olmaktadır. Özellikle yağışlı mevsimlerde şehrin üst kısımlarından yani kuzeyden gelen suların da büyük baskısıyla şehrin güneyde eğimi

az olan sahaların alt kotlarında meydana gelen taşmalar, bu durumu bariz olarak ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca ovada taban suyu seviyesinin yüzeye oldukça yakın olması nedeniyle evlerin bodrum katları, yağışların meydana geldiği mevsimlerde suyla dolmakta ve devamlı nemli kalmasıyla buradaki yapılara zarar vermektedir. Bununla birlikte Aydın'ın hakim rüzgâr yönünün doğu sektörlü olması ve sanayisinin önemli bir kısmının da doğu ve güneydoğuda bulunması, sanayi alanlarından çıkan kirli havanın batıya doğru kanalize olmasını olumsuz yönde etkileyecektir. Yerleşim alanlarının daha güneye yönelmesi, şehre kirli havanın daha fazla nüfuz etmesine neden olacaktır. Yöredeki rüzgârların yıl boyunca genelde 1,5-2 m/sn arasında düşük hızına bu alandaki binalarda artan kat sayıları da eklendiğinde, kirli havanın batıya kanalize olmasını daha da zorlaştıracaktır. Diğer taraftan güneye doğru gelişen bu yapılaşma sadece Ege Bölgesi'nin değil Türkiye'nin en verimli tarım alanlarının geri dönülemeyecek bir şekilde elden çıkmasına neden olmaktadır. Bugün Aydın'da her ne kadar faal nüfusun %3'ü kadar bir nüfus tarımda çalışıyor görünse de tarım, geçmişte olduğu gibi bugün de şehrin başta ticaret ve sanayi fonksiyonlarının gelişimleri olmak üzere, şehrin ekonomisini destekleyen sektörlerin başında gelmektedir. Yapılaşma güneydeki düz ovalık alana doğru sadece inşaat açısından daha kolay görünse de tüm bu faktörler dikkate alındığında, şehrin gelişme yönünün güneydeki ovalık alanından çok Denizli-İzmir kara yolunun kuzeyi boyunca doğuya ve batıya doğru yönlendirilmesinin daha uygun olacağı açık olarak ortaya çıkmaktadır.

2.9. FİZİKİ MEKÂN ARASTIRMASI

2.9.1. Mevcut Arazi Kullanımı

Alabanda Antik kenti ve çevresindeki arazinin büyük çoğunluğu orman alanıdır. Bununla birlikte yine büyük çoğunlukta tarım alanları bölge ekonomisini de gösterecek niteliktedir. Bölge arazisinin küçük bir bölümünü doğal sit alanı oluşturmaktadır. Antik kentinde etrafından geçen karayolları da arazinin bir bölümünü kapsamaktadır.

2.9.2.1. Alinda Antik Kenti

Şekil 10. Alinda Antik Kenti Genel Görüntüsü

Aydın İline bağlı, Karpuzlu İlçesinde yer alan Alinda, önemli Karia kentlerinden biridir. Alinda'ya Aydın – Muğla karayolunun 30.km.sinden ayrılan 26 km.lik bir yolla ulaşılmaktadır. Alinda hakkında çok fazla bilgiye sahip olmamakla birlikte, Strabon'a göre; Hekatomnos'un kızı olan Ada, kardeşi Piksodaros tarafından Halikarnassos'tan kovulunca MÖ 340 da Alinda'ya çekilmiş ve bu şehri kendisine başkent yapmıştır. Alinda bir süre Aleksandria olarak adlandırılır. Bu dönemde Alinda kenti Grek kültürünü benimser Roma döneminde de önemini sürdüren kent MS 3. yy.a kadar kendi adına para basmıştır. Alinda Bizans döneminde Aphrodisias Metropolitliğine bağlı piskoposluk merkezi olmuştur.

Alinda kentinin etrafı bir sur ile çevrilidir. Sur duvarları yerel granit taşından yapılmıştır. Oldukça iyi korunmuş durumdaki sur duvarları yer yer kulelerle desteklenmiştir. Kente su sağlayan su kemerleri de yer yer korunmuş durumdadır. Akropolün batısındaki su kemeri dört ayak üzerine oturmuş yuvarlak kemerli bulunmaktadır. Alinda'da bugünde ayakta kalan en önemli yapı Agora'dır. Dikdörtgen planlı yapının güneyinde üst katı stoa olarak düzenlenmiş pazar yapısı yer alır. Doğu –

Batı yönünde uzanan yapı üç katlıdır. Akropolün güneybatı eteğinde tiyatro yer alır. *Alinda tiyatrosu doğal bir eğime oturtulmuş, güneydoğuya bakan caveası oldukça iyi korunmuştur. Sahne binası tamamen yıkılmış olan tiyatro Helenistik dönem özellikleri taşımaktadır. Tiyatro Roma döneminde de ilavelerle kullanılmıştır. Akropolde yalnız planı belli olacak durumda iki adet tapınak temeli yer almaktadır. Karpuzlu'nun evleri arasında Karia tipi lahitler, Alinda nekropolünün şehrin güney eteğinde yoğunlaştığının belgesidir.*⁵⁶

2.9.2.2. Aphrodisias Antik Kenti

Şekil 11. Aphrodisias Antik Kenti Genel Görüntüsü

Aydın ili, Karacasu ilçesi, Geyre Mahallesi sınırları içinde yer alan Aphrodisias Antik Kenti, Menderes (Meander) Irmağı'nın bir kolu olan Dandalaz (Morsynus) Çayı'nın oluşturduğu bereketli vadide, denizden yaklaşık 600 metre yükseklikte bir plato üzerinde yer almaktadır. Tarih boyunca, içinde bulunduğu nehir havzasının doğal özelliklerinden beslenen kentin Antik Dönem'deki en büyük zenginlik kaynağını ise kentin kuzeyinde, Babadağ eteklerinde yer alan mermer ocakları sağlamıştır.

⁵⁶ "Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü" erişim 5 Mayıs 2019 <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64418/alinda.html>

Yerleşim tarihi MÖ 5. bin yıl ortalarına kadar uzanan Aphrodisias, MÖ 6. yüzyılda küçük bir köy görünümünde iken, MÖ 2. yüzyılda Menderes Vadisi'ndeki yoğun şehirleşme döneminde kent devleti (polis) statüsü kazanmıştır. MÖ 1. yüzyılda Roma ile yakın ilişkilere sahip olan Aphrodisias, daha sonra Roma İmparatoru olarak Augustus unvanını alacak olan Octavian tarafından “Tüm Asya’dan kendime bu kenti seçtim.” sözleriyle koruma altına alınmış ve Roma Senatosu tarafından MÖ 39 yılında vergi muafiyeti ve özerklik gibi ayrıcalıklar tanındıktan sonra hızla gelişmeye başlamıştır.

Aphrodisias’ın arkeolojik önemi, Geç Helenistik Dönem’den Roma ve Bizans dönemlerine kadar süren yoğun bir fikir ve değer alışverişini gözler önüne seren, büyük ölçüde mermerden inşa edilmiş yapıların ve bunlarla ilişkili kabartma ve yazıtların istisnai ölçüde iyi korunmuş olmasından gelmektedir. Aphrodisias, MS 1.-5. yüzyıllar arasında bütün Akdeniz dünyasında büyük üne kavuşan, başta Roma olmak üzere, İmparatorluğun dört bir yanında imzalarını taşıyan eserleri bulunan heykeltıraşlar yetiştirmiştir. Mermer ocaklarının kente eşine az rastlanır derecede yakın olması, Aphrodisias’ın mermer heykel sanatı için yüksek kaliteli bir üretim merkezi haline gelmesinin önemli bir nedenidir. Bu özelliği sayesinde Roma İmparatorluğu’nun Asya Eyaleti’nde, dönemin mermer sanatı ve mimarisinin tüm yönleriyle araştırılıp anlaşılmasını sağlayan kentlerden biri olmuştur. Kente adını veren ve kent kimliğinin gelişiminde önemli rol oynayan Aphrodite kutsal alanının ve kentteki özgün Aphrodite kültürünün de Akdeniz Havzasında geniş bir alanı kültürel açıdan etkilediği bilinmektedir⁵⁷.

Bu özellikleri nedeniyle, Aphrodisias Antik Kenti yaklaşık 2-3 km. kuzeydoğusunda bulunan antik mermer ocakları ile birlikte 2017 yılında Dünya Miras Listesi’ne kaydedilmiştir⁵⁸.

⁵⁷ Katırcı U.(2010)Şehr-i Antik Afrodisias ,İstanbul Kitabevi, İstanbul,s4-10

⁵⁸ Polonya’nın Krakow şehrinde gerçekleştirilen UNESCO 41. Dünya Miras Komitesi Toplantısında, Afrodisias Arkeolojik Alanı’nın UNESCO Dünya Miras Listesine kaydedilmesine karar verildi.

2.9.2.3. Didyma Antik Kenti

Şekil 12. Didyma Apollon Tapınağı Görüntüsü

Yenişehir ilçe merkezindedir. Didyma aslında bir antik kent değil, kutsal bir mahaldir. Miletos'tan gelen kutsal yol ile bağlantıya sahip Didyma bir kehanet merkezidir. Didyma ile ilgili ilk yazılı kaynak Herodot'tur. Herodot MÖ 600'lerde Mısır Kralı II. Nekho ve Lidya Kralı Kroisos'un Didyma'daki Apollon mabedine adaklar sunduklarını nakleder. Arkaik devirde çok ünlü olan Apollon'un kutsal yeri Persler tarafından MÖ 494'de yakılmıştır.

MÖ 311'de tekrar canlanmaya ve mabet yeniden inşa edilmeye başlanır. Seleukoslar döneminde mabet planda değişiklikler yapılarak boyutları büyütülmüştür. Artemis, Zeus, Aphrodite mabetleriyle diğer bazı yapıların da bulunduğu inşaatın Roma devrinde de sürdüğü, mabet çevresinde ele geçen kitabelerden anlaşılmaktadır. MS 250'den önce mabet önemini yitirmeye başlamış ve MS 385'de Theodosios'un emri ile

tamamen önemini yitirmiştir. Hristiyanlığın yaygınlaşması ile zaten bitirilmemiş olan mabedin adytonuna bir kilise yapılmıştır⁵⁹.

2.9.2.4. Tralleis Antik Kenti

Şekil 13. Tralleis Antik Kenti Genel Görüntüsü

Tralleis antik kenti Aydın ilinin kuzeyinde, Kestane dağlarının hemen güney yamacındaki plato üzerinde yer almaktadır. İl merkezine 1 km. uzaklıkta olan kent, argoslular ve Tralleis'liler tarafından kurulmuştur. Menderes havzasının verimli toprakları üzerine kurulmuş olan bu kent MÖ 334'te İskender tarafından alınmasından sonra Hellenistik krallıklar arasında sık sık el değiştirmiştir⁶⁰.

- ⁵⁹ Bean G.E. , Eskiçağda Ege Bölgesi (didimli.com/apollon.htm)
- http://www.muze.gov.tr/flip/muzedergi/sayı_4/muze_dergi_04.pdf

⁶⁰ Tralleis'in tarihi Aphrodisiaslı Apollonios ve Koptoslu Christodoros tarafından antikçağda iki kez yazılmıştır. Bu kitaplar hakkındaki sınırlı bilgilerimiz Suidas'a dayanmaktadır: İmparator Anastasias'm çağdaş! olan ozan Christodoros'un yazdığı manzum esere ilişkin bilgilerimiz mitolojik kişilikler hakkında bilgi veren üç mısradan ibarettir. Apollonios'un eseri de yine Suidas'ın verdiği bilgilere göre Per i Traleon adındaki başlıktan ibarettir. Bkz. Rayet & Thomas 1877,23. d.n.I-2

Tralleis'te bu gün ayakta kalan tek yapı "Üç Gözler" olarak adlandırılan MS 2. asırda yapılmış olan, antik çağın eğitim, spor ve kültür açısından önde gelen yapılarından olan gymnasiuma ait kalıntıdır. Roma dönemine ait bir hamam, tiyatro, agora, stadium kentin diğer yapılarındandır. Devam eden kazılarla da kentin toprak altında kalmış kısımları ortaya çıkarılmaktadır. İlkçağda ürettiği deriler ve kırmızı renkli çanak çömlek ile ünlü olan kent, Apollonios ve Tauriskos isimli iki büyük yontu ustasını ve Ayasofya'nın mimarlarından Anthemios'u da yetiştirmiştir. Heykel sanatının dünyaca ünlü iki heykeli olan Farnese Boğazı ve Genç Atlet isimli heykeller de Tralleis'in gün yüzüne çıkan harikalarındandır⁶¹.

2.9.2.5. Nysa Antik Kenti

Şekil 14. Nysa Antik Kenti Genel Görüntüsü

Antik Karia bölgesinin önemli bir kenti olan Nysa, Aydın – Denizli karayolu üzerinde Aydın'ın 30 km. doğusunda Sultanhisar İlçesi'nin 3 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Nysa'nın kuruluşu hakkındaki bilgileri Augustus devrinin ünlü gezgin ve coğrafyacısı Amasyalı Strabon (MÖ 63 – MS 21) ile tarihçi Stephanos'un

⁶¹ Kaya 1996. Mehmet Ali Kaya, (1996) "III Makedonya Savaşı'na Kadar Roma 'İlin Anadolu Politikası'", Tarih İncelemeleri Dergisi XI 2 il-232.

anlattıklarından öğreniyoruz. Eskiden Karia olarak adlandırılan bölge Helenistik devirde, MÖ 3. yüzyılın ilk yarısında Seleukos'un oğlu I. Anthiochos Soter tarafından kurulmuştur.

İki şehir olarak kurulan kenti bir köprü birbirine bağlamaktadır. Burada tiyatro, Gymnasion, agora, tünel vb. yapılar mevcuttur. Roma döneminde binalara ilaveler yapılmıştır. Kent, özellikle Roma İmparatorluk egemenliği altındayken kültürel alanda önemli bir noktaya ulaşmıştır. Çok dik bir boğazın iki yanında kurulmuş binalar, sokaklar ve meydanlar tonozlu alt yapılarla desteklenmiştir. Nysa eski çağlarda özellikle eğitim alanında ünlü bir kentti ve Strabon bu kentte eğitim görmüştü. Antik kentteki Gymnasion ve kütüphane kalıntısı Nysa'daki bu eğitim yapılarını oluşturmaktadır.

Bugün Nysa'yı çevreleyen Helenistik şehir suruna ait herhangi bir kalıntıya rastlanmamaktadır. Ancak yer yer Bizans döneminden kalma sur izleri görülmektedir. Tiyatro kent merkezinde, doğu yamaçta olup iyi korunmuş durumdadır. Caveasının biçimi yarım daireyi biraz aşmaktadır. Nysa'nın en iyi korunmuş yapısı Bouleuterion'dur. Bu yapıyı Strabon Gerontikon (yaşlılar meclisi) olarak tanımlanmıştır. Dikdörtgen planlı yapının iç kısmında yarım daire şeklinde cavea (theatron) yer almaktadır⁶².

⁶² S.H.Öztaner, E.N.Akdoğan Arca, N.Gökalp Özdi, (2014)“Nysa Ad Maeandrum'daki Yeni Bulgular Üzerine Bir Değerlendirme” içinde *In Memoriam Filiz Öktem* (2014), s.225-246.

2.9.2.6. Magnesia Antik Kenti

Şekil 15. Magnesia Antik Kenti Genel Görüntüsü

Magnesia antik kenti, Aydın İli, Germencik İlçesi, Ortaklar Bucağı'na bağlı Tekin Köyü sınırları içinde, Ortaklar-Söke karayolu üzerindedir. Kent efsaneye göre Thessalia'dan gelen Magnetler tarafından kurulmuştur. Apollon'un kehaneti ve yol göstermesi üzerine Anadolu'ya gelen Magnetlerin kurdukları ilk Magnesia'nın yeri bilinmemektedir. Diodor, Menderes Nehrinin sürekli yatak değiştirip taşması sonucu meydana gelen salgın hastalıklar ve Pers tehlikesine karşı Atinalı Thibron'un kenti MÖ 400-399 taşıdığını yazmaktadır. Büyük bir olasılıkla Thibron yeni bir kent olmaktan çok, Magnesia kenti sakinlerini bugünkü Magnesia'nın eteklerinde Thorax (Gümüş) Dağı'nın eteklerinde Leukophyr'e getirmiş ve orada korumuş olmalıdır. Bu nedenle bugünkü Magnesia' yı da daha sonraki bir dönemde kurulmuş saymak doğru olacaktır.

Yeni Magnesia çevresi surla çevrili, yaklaşık 1300x1100 m² bir alanı kapsayan, ızgara planlı cadde ve sokak sistemine sahip bir kentti. Priene, Ephesos ve Tralleis üçgeni arasında ticari ve stratejik açıdan önemli bir konuma sahipti. Magnesia'nın zamanımızdaki ünü; tasarım ve uygulamalarıyla günümüze kadar ulaşmış olan mimar Hermogenes'ten kaynaklanmaktadır. Antik yazar, mimar Vitruvius'a göre Hermogenes,

Pseudodipteros tapınak planını ve sütun aralıklarına göre tapınak tiplerini belirleyen ilk mimardır. Vitruvius ayrıca Hermogenes'in baş eserinin Magnesia'daki Leukophryne Tapınağı olduğunu da söylemektedir. Hermogenes bu tapınağı arkaik döneme ait ilk tapınağın yıkıntıları üzerine Hellenistik dönemde inşa etmiştir. Tapınak İon düzeninde 8x5 sütunlu olup 67,5x40 m. Boyutuyla Anadolu'nun Helenistik dönemdeki dördüncü büyük tapınağıdır.

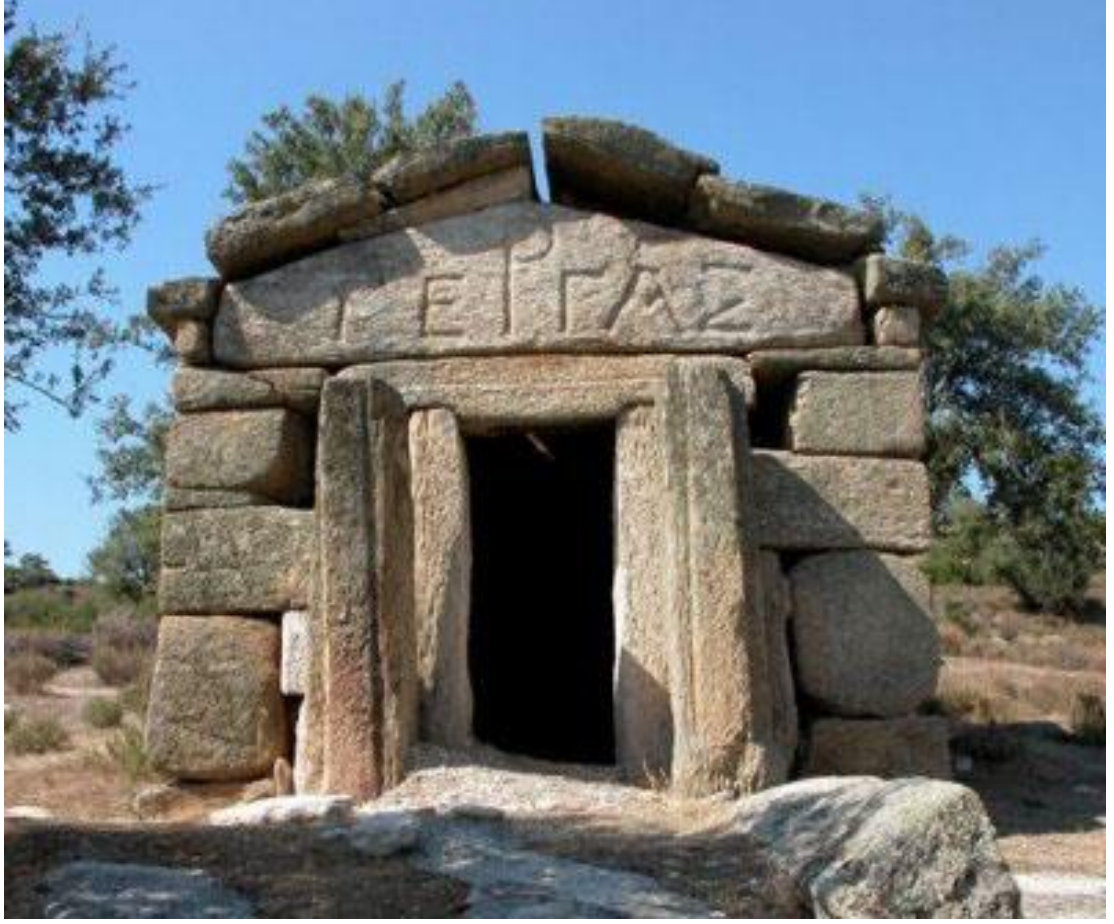
1994-2001 yılları arasında Artemis kutsal alanında yürütülen kazı çalışmaları sonucunda tapınağın önündeki altar ile agora arasında mermer döşemeli tören alanı ortaya çıkartılmıştır. Tören alanı çevresi boyutları 3 m.ye ulaşan tanrı kabartmalarıyla kaplı olup, önünde kurban halkaları yer almaktadır. Törenlere katılacak dernek yada grupların duracakları yerleri belirten "Topos" yer yazıtları, alanın iki yanını sınırlayan döşeme blokları üzerinde yer almaktadır. Kutsal alanı çevreleyen stoadan bölümler ortaya çıkartılmıştır. Magnesia'nın diğer önemli yapılarından biri de bugün mil altında kalarak ortadan kaybolmuş olan agorasıdır. Agoraya, Artemis kutsal alanından kutsal bir kapıdan girilir. Propylon tümüyle ortaya çıkartılmıştır. Agora 26 000 m²'lik boyutu ve 414 sütunu ile dönemin en büyük çarşıları arasında yer almaktaydı. Magnesia'da eski çalışmalarda Bizans dönemine ait olduğu düşünülen yapının, 1989-2001 yıllarında yapılan kazı çalışmaları sonucu Homeros'un "Odyseia" adlı eserinden tanıdığımız köpek bacaklı Skylla'nın macerasını anlatan kabartmalarla betimlenmiş başlıkların kullanıldığı Roma dönemine ait "Çarşı Bazilikası" olduğu anlaşılmıştır⁶³.

Dini amaçlı törenlerde kullanılmak üzere yapılmakta iken heyelan nedeniyle yarım kalmış bir yapı olan Theatron, 32 kişilik Latrina (genel tuvalet) ile birlikte Magnesia'nın önemli yapıları arasında yerini almıştır. Magnesia'da bugün kısmen görülebilen diğer yapılar arasında ise, Milet'teki Faustina Hamamının bir kopyası olan hamam, Odeon, Stadion, spor ağırlıklı bir eğitim merkezi olan Gymnasion, Roma tapınağı, Bizans suru ve 5. yy.a ait enine planlı Çerkez Musa Camii sayılabilir.

Aydın ilindeki tarihi yapılardan bahsettikten sonra Alabanda kazı alanının içinde yer aldığı Çine ilçesindeki tarihi yapılardan da kısaca bahsedelim.

⁶³ Madran 1981 E. Madran1981/1983, "19. Yüzyıl Gezi Yapıtlarında Batı Anadolu Arkeolojisi", Anadolu/Anatolia 22, Akurgal'a Armağan/Festschrift Akurgal, , 227-237.

2.9.2.7. Gerga

Şekil 16. Gerga Antik Kenti Mezar Görüntüsü

Tespiti yapılmış ama tescili yapılmamış birçok Anadolu antik kentinden biri olan Gerga Deliktaş Mevkiinde yer almakta olup, Alabanda antik kentinin 13 km. kuzeybatısında bulunmaktadır. Kentin tarihinin arkaik döneme kadar gittiğini gösteren izler vardır. Halen kent içinde görülen kalıntılar arkaik dönem ve Roma dönemine aittir. Gerga Karia kültürünü yansıtan önemli bir merkezdir. Dağlar arasında kurulmuş bir kent olması nedeniyle Karia karakterini korumuş olan kentlerden biri olarak nitelendirilmektedir.

2.9.2.8. Tepecik Höyüğü

Şekil 17. Tepecik Höyüğü Genel Görüntüsü

Çine Karakollar köyünün 3 km güneybatısında yer alan Tepecik Höyüğü, Çine Çayının 1 km. doğusundadır. Karakollar Ovasının içinde bulunan höyük 40x120 m boyutlarında ve 9 m yüksekliğindedir. Tepecik, ilk olarak Engin Akdeniz tarafından 1995 yılında incelenmiştir. Hacettepe Üniversitesinden Prof. Dr. Sevinç GÜNEL 2001 yılında yüzeysel araştırma başlatmış ve üç yıl süren inceleme sonrasında 2004 yılında kazılara başlanmıştır. Yapılan kazılar höyükte en erken Geç Neolitik Çağdan klasik çağlara uzanan kesintisiz bir yaşamın varlığını ortaya koymuştur. Bulgular höyüğü erken Tunç Çağına ve Kalkolitik kültüre taşımaktadır.

Kazılarda elde edilen bulgular erken dönem Batı Anadolu seramik geleneğinden örnekler vermektedir. MÖ 2 bin yıllarından daha eskilere dayanan günlük kullanım parçaları kazıların doyuruculuğunu göstermektedir.

Kazılar Tepecik Höyüğü'nün basit bir yerleşimden öteye gelişmiş bir yerleşim olduğunu kanıtlamıştır. Bulgular Miken Kültürü ile paralel kronoloji vermektedir⁶⁴.

2.9.2.9. Ahmet Gazi Camii

Şekil 18. Ahmet Gazi Camii

Aydın Çine'ye bağlı Eski Çine Köyü'nde bulunan Ahmet Gazi Camii (Ulu Cami) Miladi 1308 yılında (XIV. yy'ın ilk yarısı) inşa edilmiştir. İnşaatı hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmamaktadır. Tarihi belgelere bakıldığında Cami'nin Menteşoğlu Orhan Bey döneminde, oğlu Hızır Bey tarafından yaptırılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak XIV. yy'ın ikinci yarısında Cami Menteşoğlu İbrahim Bey'in oğlu Ahmet Gazi Bey tarafından iyileştirilerek tekrar canlandırılmıştır.

Ahmet Gazi Camii Döneminin en geniş kubbeli camisidir. Aydın İli'nin bilinen en eski camisidir. Aynı zamanda Batı Anadolu'da ki ilk Türk Ulu Eserlerinden olup tam

⁶⁴ Esin, U. (2000b) "Tepecik Kurtarma Kazıları", Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi, Ankara, 123-129.

kare teşkil eden sahası 400 m2 ve duvarları 1,70 metre kalınlığındadır. Cami hemen her yönü ile tipik beylik dönemi mimarisi özelliklerini taşımaktadır. Duvarları kesme taşlar üzerine moloz taşlardan inşa edilmiştir. Birincisi XIV. yy'ın ikinci yarısında Ahmet Gazi Bey tarafından olmak üzere çok sayıda onarım görmüştür. Vakıf eseri olması nedeniyle Vakıflar Genel müdürlüğü bu onarım işlerini yaptırmıştır. Çok onarım görmesi cami mimarisinde değişikliklere neden olmuştur. Özellikle dış cephelerde bu değişimi çıplak gözle bile görüp ayırt etmek çok kolaydır.⁶⁵

⁶⁵Bayrakal, Sedat (2007). ErkenDönemOsmanlıMinberleri (1300-1500), YayımlanmışDoktoraTezi, zmir: EgeÜniversitesiSosyalBilimlerEnstitüsü

2.9.2.10. Ahi İbrahim Türbesi

Şekil 19. Ahi İbrahim Türbesi

Çine Ahmet Gazi Camisi'nin güneydoğusunda, caminin avlusundadır. Bu türbenin Ahmet Gazi'nin kardeşi Ahi Bayram'ın ya da İbrahim Efendi isimli bir kişiye ait olduğu sanılmaktadır. XIV.yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bu türbe eyvan tipi türbeler gurubundandır. 14. yüzyıl başında Menteşe Beyliği zamanında yapılmış olduğu tahmin edilen türbe dörtgen planlıdır. İki katlı olan türbe kubbe ile örtülüdür. Türbenin üç duvarında birer penceresi olup, alt yapının üstünü sekizgen bir kasnağın taşıdığı sekizgen piramit biçiminde bir külah örtmektedir. Türbede iri mermer bloklar ve bu dönemde çok az görülen tuğlalardan yararlanılmıştır. Bu tuğlalar biri yatay, diğeri dikey olmak üzere sıralanmıştır. Bu türbede Ahmet Gazi Camisinde olduğu gibi Bizans devrinden kalma devşirme parçalardan yararlanılmıştır⁶⁶.

⁶⁶ Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64447/ahi-bayram-ahi-ibrahim-turbesi.html> 17 Mayıs 2019

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PLANLAMA ALANINDAKİ YAPILAR /PARSELLER VE TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR

3.1. KORUNMASI GEREKLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR

3.1.1. Artemis Tapınağı

Şekil 20. Artemis Tapınağı Genel Görüntüsü

Halil Edhem Bey tarafından 1904 yılında yapılan kazıda ortaya çıkarılan Dor düzenli tapınak⁶⁷ tiyatronun 200 m. kadar kuzey batısında yapay bir teras üzerine inşa edilmiştir. 6X11 süuna sahip bir pronaos bir de celladan oluşan opistodamosun bulunmadığı peripteral tapınak inşa tekniği işçiliği ve ortaya çıkarılan buluntularına göre MÖ 4.yy.'ın ortalarından olmalıdır. Yerel gynas taşından inşa edilen yapının sütun

⁶⁷ Edhem Bey 1905, 451-453, Fig. 5, Pl. III. Dor tapınağının naosunda, bir yüzünde Apollon başı ve diğer yüzünde de ΑΛΑΒΑΝΔΕΩΝ lejandı ve bir lirin yer aldığı 56 adet sikke bulunur. Edhem Bey, bunların MÖ. 280-260 yıllarına tarihlendiklerini belirtir. Edhem Bey, bu sikkeler üzerinde görülen Apollon tanımlamasının, tapınağın Apollon'a adanmış olduğunu gösterdiği düşüncesindedir. Ayrıca bu yapının bulunduğu terasta Artemis'i simgelediği düşünülen pişmiş toprak bir figürinde ele geçmiştir.

tamburları ve cella duvarı blokları kireç, kum ve kireç karışımından oluşan stucco ile kaplanmıştır.

Karia Bölgesi'ne ait has mimari özellikler taşıyan Alabanda Zeus Khrysaoreus Tapınağı MÖ 4.yy' Karia 'sında mimarlık tarihi açısından oldukça önem arz etmektedir. Tapınağın stylobat zemininde yer alan gnays bloklar sadece sütun altlarını bir hat şeklinde çevrelerken cella duvarı ile sütun dizisi altındaki blokların arasında kalan yürüme zemini(pteron)sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Aynı şekilde cella ve pronaos zeminlerinde de sıkıştırılmış toprak kullanılmıştır. Ateşlier tarafından 2012 yılında yapılan temizlik çalışmaları sırasında kuzey pteromada 7. ve 8. sütun tamburları arasındaki stoylabete bloğunun üzerinde iki adet "ΔΙ" yazısı açığa çıkarılmıştır. Bu yazı sayesinde 1905-1906 yıllarında Halil Edhem Bey'in raporlarında belirttiği gibi Artemis Tapınağı değil, Zeus'un kutsal alanı anlamına geldiği öne sürülmüştür.

Tapınağın stylobate bloklarının yerine yerleştirilmesi sırasında bir adet daha "ΑΙ" yazısı açığa çıkarılmış ve kuzeybatı köşeye yerleştirilmiştir. Tapınağın kuzeydoğu temenos duvarı köşesinde, gnays taşından yapılmış bir altar 2011 yılı kazılarında ortaya çıkarılmıştır⁶⁸. Bu altarın bir yüzünde çift yüzlü balta diğer yüzünde ise çelenk kabartması bulunmaktadır. Ateşlier ele geçen altar sayesinde Alabanda yazıtlarında geçen Zeus Khrysaoreus Tapınağı'na ulaştığını düşünmektedir⁶⁹ ve sözü geçen altarın bir eşi Alabanda tiyatrosunun sahne binasında MS 4 yy.'da yapılan yeni düzenlemenin kaynağı olarak bu tapınağı'nın seçildiğini ortaya koymaktadır demektedir.

2012 yılındaki çalışmalar, ilk olarak tapınak içerisinde ve çevresinde genel bir temizlikle başlatılmıştır. Devamında ise zaman içinde devrilen blokların yerlerine kaldırılması, cella bloklarının orjinal yerlerine yerleştirilmesi, stylobate bloklarının üzerinde yer alacak ilk kademe sütun tamburlarının yerlerine alınması gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında aynı alanda Ateşlier ve ekibi tarafından aynı kapsamda çalışmaya devam edilmiş ayrıca sütun tamburu ve architrav bloğunun restorasyon ve konservasyonu gerçekleştirilmiştir.

⁶⁸ Ateşlier tarafından yapılan incelemelerde yapının batısında ve kuzeyinde iki adet daha labırlü altar bulunarak tapınak alanına getirilmiştir. Ateşlier 2014, 250,

⁶⁹ Edhem Bey'in günümüzden yaklaşık olarak 110 yıl önce yaptığı kazılar sırasında Artemis-Hekate'ye ilişkin küçük bir yontu bulması ve genellikle Artemis Tapınaklarının batıya bakması sebebiyle bu konuda farklı fikirler de öne sürülmüştür. Bkz. Bean 1987, 225; 2000, 198.

2015 yılında Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU başkanlığındaki çalışmalara Artemis tapınağının güney batısından başlanmıştır. Tapınağın güney, batı ve doğu kısımlarındaki açma kanarları düzeltilirken, kaldırılan yıkıntı toprak içerisinde etütlük nitelikte seramik parçaları ele geçmiştir. Yüzeydeki bitki örtüsü kaldırılmış ve temizlenen alanlar fotoğraflanarak çalışmanın her aşaması kayıt altına alınmıştır. Tapınağın batıya bakması, sadece basamaktaki "ΔΙ" harflerinin tapınağı Zeus Khrysaoreus Tapınağı olarak adlandırmaya yetmeyeceği düşüncesi ile Halil Ethem Bey'in Artemis Tapınağı tanımlamasının doğru olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç kentte ikiz kardeşi Apollon ile birlikte Artemis'e de tapınıldığı pek çok kentki örneklerle de örtüşmektedir.

Şekil 21. Artemis Tapınağı Kalıntıları

3.1.2. Apollon İsotimos Tapınağı

Mimar Menesthes tarafından Alabanda'da yapılan ve Hermogenes ile başlayan pseudo dipteros planlı tapınaklar geleneğinde inşa edilen Hellenistik Dönem'in önemli yapılarından biri olan Apollon İsotimos Tapınağı⁷⁰ hakkındaki ilk bilgileri antikçağ mimarlarından olan Vitruvius'dan öğreniyoruz. Pseudo dipteros planda 8X13 sütun sayısına sahip olan ion düzenli tapınağın mimarının Hermogenes geleneğinin bir

⁷⁰ EdhemBey'in20.yüzyılınbaşlarında yaptığı kazı çalışmaları sırasında İonsütununa ait bir tambur parçası üzerinde bulunan yazıt, tapınağın Apollon İsotimos'a, Tanrılaştırılmış Augustuslar'a ve halka adandığını bildirmektedir

uygulayıcısı olduğu düşünülmektedir⁷¹. Batısında bir stoanın bulunduğu tapınak 82.67X119.81 m. ölçülerinde bir temenos içinde yer alır. Bizans Dönemi'nde etkili bir şekilde tahrip edilen yapı 22X35 m. ölçülerinde dört basamaklı bir stylobat üzerinde yükselir.

1904 ve 1905 yıllarında yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan tapınak yapısı ve ele geçen mimari parçalar, Edhem Bey tarafından yayınlanan kazı raporlarıyla bilim dünyasına sunulmuştur. Edhem Bey'in iki kazı sezonunda, bir Bizans duvarı içinde bulunduğu friz bloklarında konu olarak tıpkı Magnesia Artemis tapınağında olduğu gibi yumurta bezeği ve inci dizisiyle sınırlanan alanda Amazonamakhi konusu işlenmiştir. Yüksek kabartma olarak yapıldığı görülen bloklarda savaş sahneleri tekli, ikili ve üçlü gruplar oluşturmaktadır.

Tapınağın tarihi konusunda ise tam bir fikir birliği bulunmamaktadır⁷². Ancak mimari bezekler ve frizin stiline göre MÖ 2 yy'ın 2. yarısına tarihlenmektedir.

Uzun bir aradan sonra 1999 yılında tekrar başlayan kazı çalışmaları sayesinde yeniden gün ışığına çıkartılan Apollon İsotimos Tapınağı'nda yarım kalan çalışmalar devam etmiştir. Bu kapsamda yürütülen çalışmalarda tapınağın temelleri ve Bizans Dönemi'nde tapınağın üzerine oturan kiliseye ait kalıntılar gün ışığına çıkartılmıştır.

2012 yılında Ateşlier tarafından devam edilen çalışmalar, tapınağın içerisinde bulunan mermer vaftiz havuzu, tapınağın kuzeydoğusunda yer alan birkaç blok taştan oluşan apsis ve Halil Edhem Bey'in 1904-1905 yıllarında yaptığı çalışmalar sırasında ortaya çıkardığı kiliesye ait olduğu düşünülen mozaik tabanda başlatılmıştır. Bizans Sur Duvarı ve Apollon Tapınağı Temenos Duvarı'nda gerçekleştirilen çalışmalarda oldukça iyi korunan MÖ 4. ve 3. yy. işçiliği gösteren kemerli bir giriş kapısının üst kemer blokları ortaya çıkarılmıştır. Büyük bir olasılıkla temenos alanına giriş olarak kabul edilen bu kemerli kapının duvarı takip edildiğinde temenos alanının duvarına ulaşılmaktadır. Bu alanda Apollon İsotimos Tapınağı temenosuna yaslanarak doğuya ve güneybatıya doğru devam eden 70m.'lik kısmı açığa çıkarılan Bizans surunun 3 kulesi ortaya çıkarılmıştır. Kent surunun MS12. yy'da geri çekilerek Apollon Tapınağı

⁷¹ Çelişkili birçok görüşe rağmen Bağdatlı'nın yaptığı çalışmada karşılaştırmalı olarak ayrıntılı bir şekilde değerlendirilen tapınağın plan özellikleri sayesinde Menesthes'in, Hermogenes'ten etkilenen bir mimar olduğu ortaya konmuştur

⁷² Bağdatlı MÖ 2. yy.'ın son çeyreğinde yapımına başlanan tapınağın MÖ 1. yy.'ın başlarında bitirildiğini savunurken, Rumscheid, MÖ 1. yy.'ın ikinci yarısını verir. Bkz. Rumscheid 1994, 142-144; Bağdatlı 2001, 42, 50-51

temenosuna yaslanması Ateşlier tarafından Menteşoğulları'na karşı alınan bir önlem olarak değerlendirilmektedir. Geç dönemlerde küçülen kenti çevreleyen bu surlarda ele geçirilen ve MS 11-12. yy'a tarihlenen sarı, yeşil ve kahverengi sırlı seramikler bu bilgiyi doğrulamaktadır. Bu çalışmalar sırasında Apollon Tapınağı'nın batı temenos duvarının hemen batısında Bizans Dönemi'nde yeniden düzenlenen girişin kazılması sırasında MÖ 4.yy'ın 2.çeyreğine tarihlenen mermerden 32 cm. yüksekliğinde bir kadın başı ele geçmiştir.

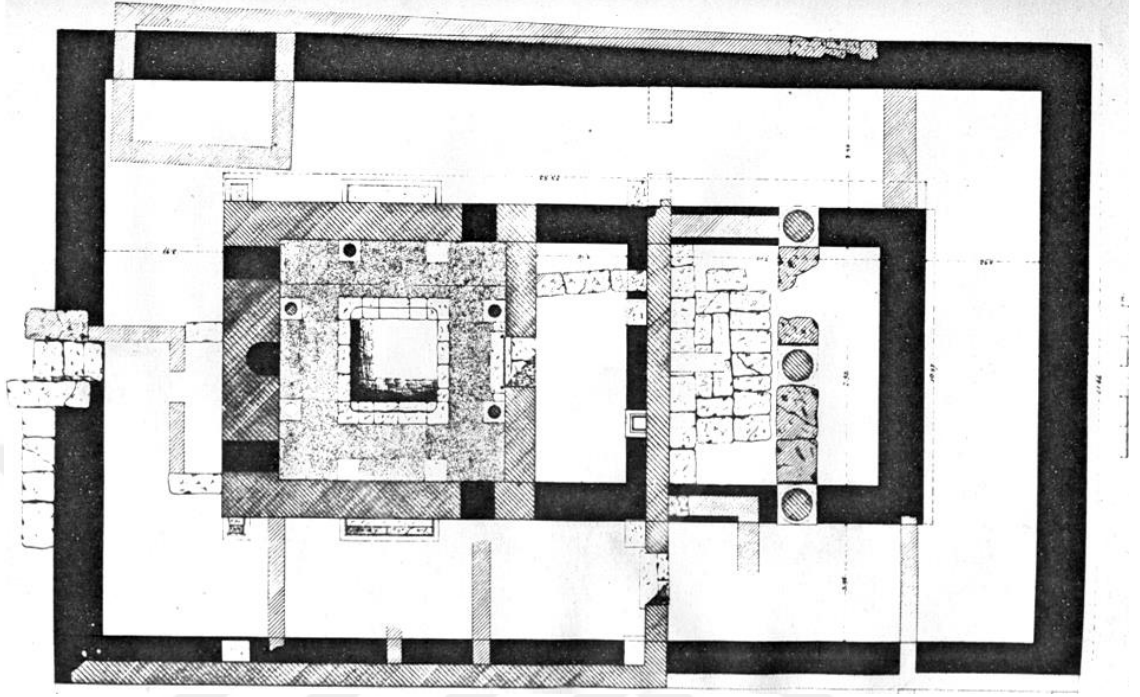
2013 yılında tapınağın kuzeybatı köşesinde daha önceden Halil Edhem Bey'in yığmış olduğu atık toprağın kaldırılması ile başlayan kazı çalışmalarında MS 12.yy.'a tarihlenen sırlı seramikler, geç dönem künk hatları, kandil parçaları ve ağırşaklar ele geçen arkeolojik verilerdir. Geç Antik Çağ'a ait olduğu anlaşılan moloz taşlarla örülmüş yapı duvarlarında, Apollon Tapınağı'nın farklı inşa evrelerine ait mermer mimari malzemelerin devşirme olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu noktada ele geçen Geç Arkaik Döneme ait bir adet mermer çörtten parçası ve MÖ 4.yy'a ait kalıntıları görülen Apollon İsotimos Tapınağı'nın daha erken evreleri olduğuna işaret eden bu parçalar, en azından Apollon Tapınağı temenos alanında Geç Arkaik Dönem'den başlayarak devam eden imar faaliyetleri ve yapı izleri olduğunu göstermesi adına dikkate değer bulgulardır.

Aynı yıl kemerli giriş bölgesi olarak adlandırılan yerde 2012 sezonunda açılan kemerli giriş ve çevresini genişletmek ve toprak seviyesini aşağı çekmek amacıyla yürütülen çalışmalarda tapınağın cella duvarına ait mermer blokların geç dönem duvarı ve döşemesinde devşirme olarak kullanıldığı açığa çıkarılmıştır. Bu alanda MS 12.yy.'a tarihlenebilecek yeşil, sarı ve kahverengi finisli seramikler, Geç Antik Dönem yapı izleri, künk hatları, korozyonlu bakır sikkeler ve pişmiş toprak ağırşaklar haricinde kayda değer bir bulguya rastlanmamıştır. Temenos alanı dışında, kemerli girişin batısında, Halil Edhem Bey'in atmış olduğu yığıntı toprağın kaldırılması için yapılan çalışmalar içinde Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen bir sütun başlığı ele geçmiştir.

2015 yılında Tavukçu başkanlığındaki ekip, Apollon Tapınağı ve çevresindeki temizlik çalışmalarını kuzeydeki açmalarda başlatmıştır⁷³. Bu alandaki temizlik

⁷³ Aydın Tavukçu, Z. (2015) "Alabanda: Tarihi Coğrafya, Topoğrafya, Araştırma ve Kazılar" Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 35,

alışmaları esnasında 2 adet sikke bulunmuştur. Tapınağın cellası, cella duvarı ile pteroma arası ve naos kısmı temizlenmiştir.

Şekil 22. Apollon İstimos Tapınağı Planı

Şekil 23. Apollon İstimos Tapınağı

3.1.3. Agora

Alabanda antik kentinin önemli yapılarından bir diğeri Agora'dır⁷⁴. İlk olarak 1904 yılında Halil Edhem Bey tarafından kazılan, kuzeydoğu ve kuzeybatı köşeleri açığa çıkarılan yapının mimarisi hakkında bilgi edinmek amacıyla 2012 yılında Ateşlier ve ekibi tarafından öncelikli olarak yapının genelinde bitki temizliği yapılmıştır. Ardından kuzey galerisinde başlatılan çalışmalarda bu kısımda daha önceki kazılar sırasında biriktirilmiş olan toprak yığını temizlenmiştir. Bu alandaki çalışmalarda Halil Edhem Bey'in indiği seviye olan MS 4.yy tabakasına inilmiş, on adet fil ayağı bloğu, iki adet sütun tamburu, bir adet dor sütun başlığı açığa çıkarılmıştır.

Şekil 24. Agora

⁷⁴ Halil Edhem Bey'in bu konudaki fikirleri çelişkilidir. Agora ihtimali üzerinde durmakla birlikte gymnasium olabileceğini de düşünmüştür. Yapının ölçüleri konusunda tam bir netlik bulunmamaktadır. Örneğin Edhem Bey 1905, 458, Akurgal 1987, 476'da 72 x 114

3.1.4. Tiyatro

Alabanda tiyatrosu antik kentin kuzeyinde bulunan doğal bir tepenin güneybatı yamacına konumlandırılmıştır⁷⁵. Caveasının yarım daireyi aşacak şekilde olması, tiyatronun Hellenistik Dönem'de inşa edilip Roma Dönemi'nde de kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca orkestra ile cavea arasında düzensiz işçilikle inşa edilen parapet duvarının olması tiyatronun Roma Dönemi'nde gladyatör dövüşleri, vahşi hayvan mücadeleleri ya da su oyunları amacıyla kullanıldığını kanıtlamaktadır. İma-caveanın ortasında bulunan iki kerkidesin geç dönemde orkestraya su taşıyan sistemin parçası olarak kanal şekline getirildiği tespit edilmiştir. Cavea için yer yer kayalık olan zemin düzeltilerek blokaj yapılmış moloz taş ile harç kullanılarak basamakların oturduğu alt zemin oluşturulmuştur. İlk caveada toplam altı ışınsal yol vardır, ikinci caveada on bir ışınsal yol olması gerekirken bunlardan sekizinin yeri belirgindir. Oturma sıraları hariç tiyatronun yapımında taş malzeme olarak yerel granit ve gneiss kullanılmıştır. Bosajlı taş duvar tekniğiyle iki yüksek bir alçak sıra düzenine göre örülen, özenli işçiliğe sahip granit duvarın her iki ucunda izleyicilerin giriş ve çıkışı için bırakılmış paradolar bulunmaktadır. İlk diazomaya açılan 12 m uzunluğunda 3 m genişliğinde beşik tonozlu iki vomiforiaya sahip bulunmaktadır. İki diazoması bulunan tiyatronun ima ve media caveada kesin olmamakla birlikte 19 ya da 20 oturma sırası bulunduğu ayrıca zamanla yetersiz kalan oturma basamaklarına tepenin eğimi dikkate alınarak summa caveanın eklendiği anlaşılmaktadır. Oturma sıraları mermerden yapılan tiyatroda orkestranın üzerinde birkaç oturma basamağı in-situ olarak ele geçmiştir, gradusların uç kısımları ise aslan ayağı şeklindedir.

⁷⁵ Bu alanda 1999 yılından 2006 yılına kadar aralıklarla Aydın Müzesi Müdürü E. Yener kazı, temizlik ve çevre düzenlemelerini gerçekleştirmiştir. Bkz. Bean 1987, 222, Çiz. 29, Res. 43; 2000, 195, Res. 43; Yener 2001, 5-16; Yener 2002, 179-190; Yener 2005, 109

Şekil 25. Tiyatro Genel Görüntüsü

Hellenistik Dönem’de yapımına başlanan Efes, Nysa ve Menderes Magnesia’sı tiyatrosu ile benzerlikler taşıyan tiyatro Bizans Dönemi’nde büyük bir tahribata uğramış, gerek oturma sıraları gerekse diğer mimari malzemeler yakılarak kireç yapılmıştır. Kazılarak temizlenen bölümlerde çok miktarda parçalanmış mermer ve kireç ocağı tespit edilmiştir.

Sahne binasının duvar ve taşıyıcı elemanlarında alt yapıda kullanılan malzeme granit ve gneiss taşıdır. Taş taban üzerine iki parçadan oluşan sütun ve başlıklar Dor düzenindedir. Büyük gneiss blokların yan yana yerleştirilmesiyle kapatılan tavanda çoğu bloğun parçalandığı gözlenmektedir. Çatlak olan bazı tavan blokları demir profil dikmelerle desteklenerek sağlamlaştırılmıştır. Sahne binasına ait mekanlarda 2003 yılında yapılan dolgu toprağın temizlenmesi çalışmalarında çok sayıda mermer üst yapı elemanı parçaları, heykel parçaları ile çok sayıda Roma ve Bizans seramiği de ele geçmiştir.

Yarıçapı 45 ayak genişliğinde olan orkestra taban seviyesine kadar temizlenmiş, orijinal taban açığa çıkarılmıştır. Orkestra tabanının kiremit renkli bir harç üzerine mermer plakalarla döşenmiş olduğu, ancak tahrip olan mermer taban döşemelerinden

birkaç parçanın in-situ halde korunarak günümüze kadar geldiği görülmüştür. Orkestra tabanında biriken suların dışarı atılmasını sağlayan rigol denilen tahliye sistemine ait kanalların da varlığı tespit edilmiştir. Tiyatroda 2005 yılında gerçekleştirilen çalışmalarda sahne binasının doğusunda paraskenium üzerinde geç döneme ait moloz taşlarla yapılmış iki adet mezar açılmış, fakat herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Alabanda tiyatrosunun yerinde yapılan ölçümlere göre 6.200 kişilik kapasitesinin olduğu düşünülmektedir

2015 yılı çalışmalarına tiyatronun kuzey tarafında, sahne binasına 9 m. uzaklıkta bulunan, önceki yıllarda kamulaştırılması tamamlanmış, iki katlı, kesme taş-tuğla ve moloz taş örgülü evin yıkım işlemi ile başlanmıştır. Çalışmalar sırasında tiyatro binasına ait devşirme blok taşlar ayrı bir yere istiflenerek yıkım işlemi sürdürülmüştür. Diğer hafriyat kalıntıları zeminle aynı seviyeye gelecek şekilde düzleştirilmiştir. Yıkım sırasında üst kata çıkan merdiven basamaklarından birinde, Roma Dönemi'ne ait ön yüzünde şua taçlı imparator büstü, arka yüzünde kartal betimi bulunan düşük kondisyonlu, bir bronz sikke bulunmuştur. Evin üst katında yürütülen çalışmalarda ise iki parça halinde mermer sütun altlığına rastlanmıştır. Evin temellerine ulaşıldığında tiyatronun sahne binasına ait kesme taş bloklar tespit edilmiş ve bunlar tel örgünün dışındaki yol kenarına istiflenmiştir.

Tiyatronun sahne binasının kuzey doğusunda bulunan ikinci evin moloz, taş-tuğla örgülü duvarlara sahip olduğu, özellikle köşelerinde tiyatroya ait kesme taş blokların devşirme olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Evin içinde bulunan incir ağacı yıkıma engel teşkil ettiği için kesilerek yıkıma evin tiyatroya bakan güney kısmından başlanmıştır. Evin yıkılma tehlikesinden dolayı çalışmalar dikkatli ve özenli bir şekilde yürütülmüştür. Evin kuzeye bakan yöndeki duvarının bir kısmı bırakılarak iç kısımdaki boşluğa hafriyat doldurulmuştur. Bahçenin kuzeybatı kesimine 1,50 m basit duvar örülerek hafriyatın akması engellenmiştir.

Son olarak arta kalan kalıntıların zeminle eşitlenmesi sağlandıktan sonra tiyatronun güneydoğusunda analemna duvarının hemen bitişiğinde bulunan evin yıkım işlemine başlanmıştır. Yıkım sırasında taşların tiyatronun kaveasına dökülmemesine dikkat edilmiş ve çıkan malzeme tiyatro kaveasını çevreleyen basit avlu duvarının dışına taşınmıştır. Böylece kaveanın daha temiz ve düzenli görülmesi sağlanmıştır.

Buradaki çalışmalar sırasında oldukça korozyona uğramış bir Osmanlı Sikkesi ve ön yüzünde Roma imparator portresi, arka yüzünde bir tanrıça tasviri bulunan, büyük ölçüde tahrip olmuş bir bronz Roma Sikkesi bulunmuştur. Evin yıkım işleminin tamamlanmasının ardından tasviye işlemi gerçekleştirilmiştir.

Tiyatronun güney batısında analemna duvarının içine inşa edilmiş olan bir başka evin hafriyatından çıkan taşlar tiyatronun analemna duvarının arka tarafına, çevreden fark edilmeyecek şekilde bir çukura dökülmüştür. Çalışmalar sırasında, mermerden üzerinde birinde dış sırası diğerinde iç içe geçmiş niş şeklinde profil bulunan mermer mimari parçalar ve bir yüzünde 3 satır Latince yazıt, arka yüzünde bir ayak izi büyüklüğünde oygu yer alan bir mermer parça bulunmuştur.

3.1.5. Bouleuterion

Alabanda antik yerleşim alanının en önemli mimari öğelerinden biri olan bouleuterion bugün tarlaların ortasında dikdörtgen planlı bir yapı olarak dikkati çekmektedir. Kahverengi taşlardan örülen duvarlarda bir kalın bir ince taş düzeni uygulanmıştır. 26x36 m'lik ölçüleriyle zamana karşı koyarak büyük oranda sağlam olarak günümüze gelebilmiş yapılardan biridir Bugün 9. 15 m'ye dek yükseldiği görülen güney duvarı üzerinde tam dört kapı açıklığı izlenmektedir. Tümüyle toprak altında kalan kapıların üzerinde birer korniş, kornişlerin üzerinde de pencere dizisi yer almaktadır. Yan duvarların her ikisinde de oturma sıralarının arkasındaki merdivenlere uzanan birer giriş kapısı bulunmaktadır. Ön duvardaki dört kapıyla birlikte, doğudaki kapı da toprak altında kalmıştır. Araştırmacılar tarafından büyük bir çoğunluğu ayakta olan doğu duvarındaki bloklardan birçoğunun üzerinde okunan Grek harflerinin usta ya da atölyeye işaret ettiği ya da taşların diziliş sırasını belirlediği düşünülmektedir. Daha önce hiç kazı çalışması gerçekleştirilmeyen alanda yapının içine yıkılan duvar örgüsü ve toprak dolgusu nedeniyle bugün oldukça kötü durumdadır. Fakat yine de arkaya doğru yükselen zemin ve kavisli oturma sıraları farkedilebilir. Strabon'un adından söz ettiği Alabanda'da doğmuş ve yetişmiş olan iki ünlü hatip, Apollonios Malakos ve Apollonios Molon belki de konuşmalarını bu binada yapmıştır⁷⁶. Sonradan Rhodos'a yerleşen ve orada oturmaya başlayan retorik sanatının en büyük ustası olan Apollonios Molon yine

⁷⁶ Kültür ve Turizm Bakanlığı Alabanda 2015 Kazı Çalışmaları

bir Alabanda'lı olan hatip Menekles'den dersler almıştır. Rhodoslular'ın elçisi olarak iki kez Roma'ya giden Apollonios Molon aldığı eğitimin sonucunda Marcus Tillius Cicero ve Gaius Julius Caesar'a da dersler vermiştir. Romalı retorik ustası Marcus Fabius Quintilianus, Apollonios Molon'un çok sayıda yazılı eseri olduğunu belirtirken; Cicero, tarih alanında Timaios'un benimsediği düşünceyi, retorik alanında izleyenler arasında Alabandalı Hierokles'in özellikle de kardeşi Menekles'in adını duyduğunu ifade etmiştir.

Şekil 26. Bouleuterion Genel Görüntüsü

3.1.6. Merkezi Hamam

Yalnızca toprak üzerine yayılmış sütun, duvar kalıntıları aynı zamanda kemerleri ile dikkat çeken yapılardan bir diğeri hamamdır. Yapının planı hakkında tam olarak bilgi vermek mümkün olmasa da geniş kenarlı bir kapı girişi bu büyük yapının belki de bir hamam- gymnasium kompleksi olabileceğini düşündürmektedir.

Şekil 27. Merkezi Hamam

3.1.7. Sur Duvarları

Alabanda'nın sur duvarları üç zirveye sahip bir tepenin zirvelerini birbirine bağlayarak yamaçların üzerinden kuzeydeki ovaya hafif bir meyille iner. Sur duvarlarının toplam uzunluğu 4.5-5 km'dir. Arazinin topoğrafik yapısı ile uyum içerisinde olan ve bu nedenle sıklıkla yön değiştirmek zorunda kalan, kademe ve dirsekler oluşturan surlar kentin kuzeyini koruma altına alırlar. Şehrin üstündeki bu surlar kentin güneyine oranla daha sağlam olarak günümüze kadar gelmiştir. Şehrin aşağısını çevreleyen kısımlarda bu dirsek ve kademeler ortadan kalkmış, düzleşen surlar ise gerek toprak erozyonu gerekse ovada yapılan tarım nedeniyle bir önceki örnekler kadar şanslı olamamışlardır. Tırpan'a göre bu surlar üç ayrı yapım evresinden sonra günümüze gelmiştir⁷⁷. Şehrin ilk surları kareye yakın rektogonal, yüzeyi kaba yonu bosajlı taş bloklardan oluşur. Yer yer atkı taşı kullanılarak örülmüş iki duvar arası ise moloz taşla doldurulmuştur⁷⁸. Surların ikinci yapım evresinde görülen yapım tekniği Hellenistik kökenli Alabanda tiyatrosunun analemmasında görülenle aynıdır. Bu

⁷⁷ Tırpan tarafından bu alanda yapılan çalışmalarda toplam 14 kule tespit edilmiştir

⁷⁸ Tırpan'a göre surların ilk inşaatı MÖ 4. yy'ın son çeyreğinden olmalıdır. Alabanda antik kentinin kuzeyindeki yamaçlarda görülen ve farklı işçilikler sergileyen sur duvarları 2012 yılındaki çalışma alanlarından biridir. Ana kentin dış hat savunma sistemi olmayacak kadar uzun olan sur duvarları gerek farklı tarihlere işaret eden erken işçilikleri, gerekse geniş düzlükleri çevirmesi nedeniyle, MÖ 4. yy'da inşa edilen Alabanda kent surlarından bağımsız kent surlarıdır.

nedenle en erken şehrin Roma hakimiyetine girdiği MÖ 2. yy'ın son çeyreğinden sonra olmalıdır. Surlardaki son evre ise Ortaçağ'dadır. Araziden toplama taşlarla yapılan tamiratlarda ahşap hatıl ve harç izleri görülmektedir. Tırpan'ın Alabanda surlarını içeren yayınından 20 yıldan uzun bir süre sonra Ateşlier başkanlığındaki bir ekip tarafından Bizans surları olarak adlandırılan kısımda koruma, onarım ve restorasyon çalışmaları yapılmıştır.

2015 yılında Alabanda sur duvarları ve çevresinde Tavukçu tarafından yapılan çalışmalar, daha önceki yıllarda kazı ve restorasyon yapılmış alanların bitki örtüsünün temizliği ve zamanla açma kenarlarında oluşmuş döküntü toprağın kaldırılarak açma kenarlarının düzeltilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada çalışma alanlarının tamamının fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmıştır. Köyün girişindeki Bizans surlarında kuzeydoğu-güneybatı yönüne konumlandırılan birinci kuleden başlanmış ve yol kenarları da temizlenmiştir. Ardından ikinci ve üçüncü kule, çevresi, son olarak da sur duvarlarının güney kısmından Apollon tapınağı ve kuzeyinde bulunan açmalara kadar olan bölgede daha önceki yıllarda yapılan kazı açmaları temizlenmiştir.

Çalışmalar esnasında içleri sarı ve yeşil sırlı birkaç parça etütlük Bizans seramiği ve lacivert renkli cam bir bileziğe ait parçalar, bir adet etütlük mahiyette çivi/mıh ele geçmiştir. Sur duvarlarının güneyinde kemerli yapının bulunduğu alan ve çevresinde üç adet etütlük nitelikte sikke ele geçmiştir.

Şekil 28.Sur Duvarları

3.1.8. Doğu Hamamı

2013 yılında Ateşlier başkanlığında yürütülen jeofizik taramaların ve kazı çalışmalarının sonucunda bu alanda toplam yedi havuz yapısı, su toplama ve tahliye sistemlerine ait pişmiş topraktan yapılmış künkler, akıtmalıklar, “U” biçimli oluk parçaları ele geçmiştir. Ortaya çıkarılan havuz yapıları, künk sistemleri ve payandalarla güçlendirilmiş duvarlar nedeniyle bir tapınak yapısından ziyade, daha çok su ile alakalı olduğu düşünülmüş ve ‘Payandalı Sarnıç’ olarak adlandırılmıştır.

Ancak böyle büyük bir yapının açığa çıkarılan kısımlarıyla henüz kazılmamış olan kısmı düşünüldüğünde bir tanımlama yapmak için henüz erken olduğu kanaati oluşmaktadır.

2015 yılında Tavukçu tarafından bu alandaki çalışmalara, yapı kalıntısını oluşturan tümseğin kuzey tarafından başlanmıştır. Alanın kuzeybatı kısmında, iri kesme taş bloklardan oluşan asıl yapıya, farklı bir teknik uygulanarak moloz taşla geç dönem eklentileri oluşturulduğu anlaşılmıştır. Bu alandaki açmaların kenar kısımları

temizlenmiş ve bitki örtüsü kaldırılmıştır. Daha sonra güneydoğu kısımda daha önceki yıllarda yapılan açmalar temizlenmiş ve zamanla oluşan toprak akmaları kaldırılmıştır. Bu esnada etütlük nitelikte seramik parçalarına rastlanmıştır. 2017 yılında rastlanan hipocust sistemi sayesinde yapı tanımlanabilmiş ve Doğu Hamamı olarak adlandırılmıştır. Alanının tamamı ve çevresindeki bitki örtüsü kaldırılmış ve son halinin fotoğraflanmasının ardından çalışmalar tamamlanmıştır⁷⁹.

Şekil 29. Doğu Hamamı

3.1.9. Klasik Çağ Oda Mezarı

Klasik Çağ Oda mezarı 1904 ve 1905 yıllarında Halil Edhem Bey tarafından yapılan kazılar sırasında açığa çıkarılmıştır. Biri ön biri ana oda olmak üzere iki odadan oluşan yapının içinde ikişer katlı beş adet kline bulunması aile mezarı olarak kullanıldığını göstermektedir. Gneiss taşından dikdörtgen plaka şeklinde olan klineler pseudo-isodomik duvar örgüsü içine yerleştirilmiştir. Yapının tavanı MÖ 4. yy için karakteristik bir tavan örgü sistemi olan iki aşamalı bindirme tekniği kullanılarak

⁷⁹ Aydın Tavukçu, Z. (2015) “Alabanda: Tarihi Coğrafya, Topoğrafya, Araştırma ve Kazılar” Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 35,

örtülmüştür. Doğu Roma Dönemi'nde mezarın üzerine farklı bir yapı inşa edilmiş ve bu geç dönem yapısı mezarın tavanını adeta bir temel gibi kullanmıştır.

2015 yılında devam eden çalışmalar sırasında bu alanda açmanın güneydoğu köşesinde geç dönemde yapılan büyük bir salona ait taban mozaïği gözlenmiştir. Beyaz, kırmızı ve gri renkli iri tesseralardan oluşan bu mozaïğin geometrik desenli olduğu görülmüştür. Aynı zamanda mezar odasının kapısının önüne denk gelecek şekilde dört farklı yöne yerleştirilmiş su künkleri görülmüş ve bu alanlarda temizlenmiştir. Son olarak mezar odasının içi temizlenerek buradaki çalışmalar fotoğraf çekiminden sonra bitirilmiştir⁸⁰.

Şekil 30. Klasik Çağ Oda Mezarı

3.1.10. Nekropol

Kentin dört tarafını çeviren nekropol alanlarında detaylı incelemelerden sonra yaklaşık olarak 590 lahdin varlığı saptanmıştır. Kentin imarında kullanılan yerel gneiss bloklardan yapılmış lahitler yoğun bir şekilde toprak üzerinde gözle görülmektedir. Dikdörtgen bir sandıktan oluşan ve düz granit bir blokla örtülen bu mezarlardan

⁸⁰ Son Düzeltme Öncesi: S. Ateşlier, 2016 "Aydın ve Çevresi Antik Kentleri", Aydın Güzelhisar, Yapı Kredi Yayınları, (Ed.) Filiz Özdem, İstanbul, s3-63.

bazılarının üzerinde Alabanda'nın sosyo- ekonomik yaşantısına ışık tutacak nitelikte mesleki ve ticari ünvanlardan oluşan yazıtlar bulunmaktadır. 2012 yılındaki çalışmalar sırasında Doğu Nekropolde bulunan ve Roma Dönemi'ne ait olduğu düşünülen kabartmalı bir lahit tespit edilerek kazı evi bahçesine taşınmıştır. Kentin Güney Nekropolü'nde yürütülen çalışmalarda, Alabanda antik kentini de içine alan Araphisar Mahallesi ile Alabanda'nın güneyindeki Dereköy Köyü arasında kalan ve yöre halkın tarafından "Kuzgun Yuvası" adıyla anılan mevkide, Klasik Dönem'e ait mezarlar tespit edilmiştir⁸¹.

Şekil 31. Nekropol

3.1.11. Su Kemerı

Kentin güneyinde Kemer Deresi üzerinde bir su kemeri bulunmaktadır Roma stilinde olan yapının su kanalını taşıyan üst kısmı yıkılmıştır. Üzerindeki kemer ise onu taşıyan duvarlardan daha yukarıda kalmıştır. Yöre halkı bu yapı ile Marsyas'ın 19 km güneyinden geçen İnce Kemer Köprüsü arasında bir bağlantı olduğunu ifade etmektedir. Köprü kemerlerinin daha büyük olmasına karşın, yapılar arasında benzerlikler bulunmaktadır.

⁸¹ Ateşlier'e göre Alabanda yakınlarında bulunan eski adı Ancın bugün Sağlık Köyü olarak bilinen yer Alabanda'nın Klasik Dönem nekropolü olmalıdır. Cousin 1900, 26-27; Laumonier 1936, 300-302; Henry- Sundström 2011, 179, Dn. 20; Ateşlier 2013, 482.

Şekil 32. Su Kemer

3.2. KENT TOPOĞRAFYASINDA YENİ GÖZLEMLER: (DİONYSOS TAPİNAĞI, NYMPHAEUM, ANİT MEZARLAR, STADİON, APSİSLİ YAPI)

Antik kentte daha önceki yıllarda yapılan kazı alanlarındaki çalışmaların bitirilmesinin ardından alanlarında rastlanan seramik parçalarının çizimi ve fotoğraf çekimleri gibi işlemler için kazı evinde birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında bulunan 30x28 cm ölçülerinde havuz akıtacağı, tiyatro da ele geçen, 28.5x19x10 cm ölçülerinde ön yüzünde elips şekilli bir çukur, arka yüzünde yazıt bulunan dikdörtgen şekilli mermer bir parça, köy içerisindeki bir evin temel seviyesindeki avlu duvarında bulunan 35 cm yüksekliğe sahip 29 cm çapında mermer bir Korinth başlığı, 36 cm boyunda 20 cm yüksekliğe sahip üzeri yazıtlı bir başka parça bulunmuştur. 39x31x8.5 cm ölçülerinde üzerinde girland motifi olan ve iki satır halinde yazıt bulunan osthothek parçası ve tiyatro kaveasının içindeki evin yıkımı sonrasında ele geçen 39x30x19 cm ölçülerinde bir güneş saati fotoğraflanarak kayıt altına alınarak 2015 yılı çalışmaları sona ermiştir.

Tiyatro caveasının doğu yanında bulunan bir evin avlusunda, ahır yapımında kullanılmış ve çevrede bahçe duvarı olarak işlev verilmiş 52 adet dor sütun tamburu tespit edilmiştir. Söz konusu avlunun hemen kuzeyinde orijinal duvar kalıntıları in-situ

halde görülebilen bir yapı kalıntısı tespit edilmiştir. Tiyatro ile ilişkisi bakımından bir Dionysos Tapınağı olabileceği değerlendirilen kalıntıların mahiyetinin tam olarak anlaşılabilmesi için söz konusu alandaki üç evin kamulaştırılması ve bu alanda acilen kazıların yapılması gerekmektedir.

*Alabanda Antik Kenti 2015 yılı çalışmaları sırasında tespit edilen bir başka yapı, yedi payanda çıkıntısı ve altı girintiden oluşan üst tarafı sima parçaları ile sonlandırılmış Nymphaeum olmuştur*⁸². Kuzey yöndeki erozyon sebebiyle temel seviyelerinin alt kısmına kadar açığa çıkmış durumdaki yapının sularını köy içerisinden geçen, yazın kuruyan kışın akan dereye ulaştıran geniş bir kanal, tiyatro kaveası ve sahne binasını çevrelemektedir. Kış aylarında nişlerinden en sağdakinin içinde suyun akmakta olduğu ifade edilen Nymphaeum kente su sağlayan Gerga kentinden geldiği bilinen ve yörede İnce Kemer olarak bilinen su yolları sistemiyle de ilişkilidir. Söz konusu yapıya ilişkin yeni şeyler söyleyebilmek ancak kazılar yapıldıktan sonra mümkün olabilecektir.

Bir diğer tespit, antik kentin üzerinden geçen dereye yer alan ve yayınlarda şapel olarak tanıtılan yapının aslında bir şapel olmayıp - şapel olabilmesi için ölçüleri çok küçüktür- bir Anıt Mezar olduğudur. Aynı yamaçta başka anıt mezarlar da olduğu temel izlerinden anlaşılmaktadır. Bu anıt mezarlardan başka giriş kapısı dışardan farkedilebilen bir kaya mezarı ve kayalara oyulmuş lahit mezarlar da bu bölgenin kentin Güney Nekropolü olduğunu kanıtlamaktadır. Güney Nekropolü'ne ilişkin daha kesin verilerin ortaya konması yapılacak kazılara bağlıdır.

Alabanda antik kentindeki bir başka anıtsal yapı ise Stadion'dur. Bu bölgedeki arazi formuna bakıldığında yarım daire biçimindeki dönüş yeri batıda olacak şekilde, dar uzun bir tarla görüntüsü veren yapı doğuda kent surlarına bitişmektedir. Arazinin yapısından dolayı sadece güney ve batı yanında oturma sıralarına sahip olduğu izlenimi veren Stadionun da kazılar sonrası kesin bilgiler vereceği açıktır.

⁸² Edhem Bey, (1905), "Fouilles d'Alabanda en Carie. Rapport sommaire sur la seconde campagne (1905)"In: Comptes rendus des seances de l' Academie des Inscriptions et Belles-Lettres 1905, s. 443-459.

Antik kentin kuzeyinde Bouleuterion'un doğusunda yer alan ve 8 m çapındaki apsisiyle yüzeyden görülebilen kalıntılar da olasılıkla bir kiliseye aittir . Ancak sadece bir dairesel yapıdan yola çıkarak yapıya kimlik vermek oldukça güçtür. Şurası açıktır ki bu yapıyı adlandırmak da ancak uzun yıllar kazı yapıldıktan sonra mümkün olabilecektir⁸³.

Sonuç olarak, Alabanda antik kenti, bugün hala ayakta olan yapılarıyla tarihte ne kadar önemli bir geçmişe sahip olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır. Alabanda konusundaki bilgilerimiz ancak yapılacak uzun soluklu kazılar sonucunda artacaktır.

3.3. PLANLAMA ALANINA İLİŞKİN SORUNLAR-OLANAKLAR

3.3.1. Sorun Formülasyonu

Fiziki Mekân / Çevre / Doku	Anıtsal yapılarda tahribatlar söz konusu olup bazı yapılar yıkık durumdadır.
	Doğanyurt köyü genelinde yapılar bakımsız ve düşük kalitededir.
	Köye ulaşan karayolu kazı alanından geçmektedir.
	İçme ve kullanma suyu yetersizdir.
Sosyal / Ekonomik	Hane halkı gelirleri oldukça düşüktür.
	Genç kesim göç eğilimindedir.
	Kazı alanının köyün ekonomisine katkısı minimum düzeydedir.
Yönetimsel	Kazı alanıyla ilgili bugüne kadar yapılan tüm araştırmalar ve belgeler sistematik bir şekilde değerlendirilememektedir.
	Kazı alanının ziyaretçilere yönelik tanıtımı yeterli düzeyde yapılamamaktadır.
Koruma	Anıtsal yapıların bir bölümü “Kültür Varlığı” olarak tescil edilmemiştir.
	Yapıların büyük bölümü restorasyon görmemiştir.
	Bölge halkı restorasyon konusunda bilgisizdir.

⁸³ Aydın Tavukçu, Z. (2015) “Alabanda: Tarihi Coğrafya, Topoğrafya, Araştırma ve Kazılar” Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 35,

3.3.2. Olanaklar formülasyonu

Yasal	Arkeolojik sit kararları, kazı alanı ve çevresinin bütüncül olarak korunması için bir olanaktır.
	Anıtsal yapılar ile ilgili olarak alınmış tescil kararları, bu yapıların korunması için büyük bir olanaktır.
	Hazırlanacak olan “Koruma Amaçlı İmar Planı”, sit alanlarında gerçekleştirilecek tüm faaliyetleri için bir yasal araç olacaktır.
Yönetmel	Merkezi ve yerel yönetimler, Alabanda'nın bir kültür merkezi olmasını istiyor.
	Yapılacak olan Alabanda Antik Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı, alanın bütüncül yönetimi açısından bir olanaktır.

3.3.3. Risk Analizi

Mevcut Riskler	Anıtsal yapıların bir kısmında ciddi yapısal sorunlar bulunmakta olup bu durum hem yapılar hem de ziyaretçiler için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.
Doğal Afetler	Kazı alanı 1. Derece Deprem Bölgesi içinde kalmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SENTEZ VE DEĞERLENDİRME / AMAÇLAR VE HEDEFLER

4.1. GENEL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

Alabanda Antik Kenti, Ege Bölgesi'nde Aydın ili Çine ilçe sınırları içinde bulunmaktadır. Alabanda antik kentinin üzerinde bulunduğu Araphisar Doğanyurt Köyü'nün bir mahallesidir. Kent Çine Çayı'nın (Marsyas) 4 km. batısında Karadağ'ın uzantıları olan iki tepenin yamacına, kuzeyde Çine Ovası'na doğru yayılmıştır. Alabanda'nın yolu asfalt olup, antik kentin ortasından geçerek Alinda'ya ulaşmaktadır.

Kazı alanının deniz seviyesinden yüksekliği 87-90 metre arasında değişmektedir. Yörede Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Planlama alanı, 1.Derece Deprem Bölgesi içinde yer almaktadır.

İç Karia bölgesinin en önemli kentlerinden biri olan Alabanda'nın tarihi çok eskilere gider. Kentin adı Hitit metinlerinde 'Waliwanda' olarak geçer. Ethnica adlı coğrafya sözlüğünün yazarı Stephanos Byzantios, kentin kuruluş mitini aktarırken, Karia dilinde yani Karca'da, "Ala"nın at, "banda"nın ise zafer anlamına geldiğini ve Alabanda isminin bu iki kelimedenden türediğini belirtmiştir. MÖ 3. yy'da Alabanda, Karia Federasyonu'nun bir üyesidir. Kent bu dönemde sikke basmaya başlamıştır. Aynı yüzyılın sonunda Suriye Kralı III. Antiokhos'un, Makendolyalı göçmenleri buraya yerleştirmesiyle beraber kentin adı 'Khrysaor Antiokheia' olmuştur. MÖ 190'da Magnesia Savaşı ile birlikte Seleukos yönetiminin son bulması sonucunda kentin adı yeniden 'Alabanda' olmuştur.

Alabanda Antik Kenti çok sayıda anıtsal yapıyı barındırmaktadır. Bu yapıların bir bölümü "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescil edilmiştir. Bu yapıların bulunduğu örenyeri ise 1. Derece Arkeolojik Sit olarak belirlenmiştir⁸⁴.

⁸⁴ Flennsted-Jensen, P. (2004). "Karia" An Inventory Archaic and Classical Poleis Garstang, J. (1943). "Military Roads in Asia Minor: A Study in Imperial Strategy with a Map" AJA 47.1, s. 35-62.

4.2. KORUMA-PLANLAMA SÜRECİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Alabanda Antik Kentive çevresinin koruma statülerinin belirlenmesi süreci 1905 yılında başlamış olup 1992 yılında planlamaya esas olan sit sınırları elde edilmiştir. 87 yıllık süreçte kazı çalışmaları ile uygulamaları yürütülmüş, Koruma Amaçlı İmar Planı ve Yönetim Planı için altyapı oluşturulmuştur.

Alabanda da ilk defa 1905-1906 yıllarında Ethem Hamdi Bey tarafından kazılar yapılmıştır. Alabanda antik kentinin arkeoloji dünyasına ve turizme kazandırılması için 1999 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ile Aydın Müze Müdürlüğü başkanlığında kazılar yapılmaktadır.

Kazı alanı içinde bugüne kadar 11 adet anıtsal yapı tescil edilmiştir. Bu yapılar dışında, kazı çalışmaları ile tespit edilmiş ve ortaya çıkarılmış çok sayıda tescile değer yapı bulunmaktadır.

4.3. ARKEOLOJİK VE DOĞAL VARLIKLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Planlama alanı, çok değişken ve dramatik bir topografik yapıya sahiptir. Alabanda'nın bu özelliğinin ortaya çıkartılması, ziyaretçilerin beğenisine sunulması, yürüyerek veya seyrederek topografyanın deneyimlenmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Topografyadaki bu hareketlilik peyzajda farklı mikroklimalar oluşturmakta, alanın cazibesini arttırmaktadır. Yeni gezi güzergahlarının oluşturulması, peyzajın oluşturmuş olduğu zenginliğin ziyaretçilere izlettirilmesi, doğa yürüyüşleri gibi çeşitli etkinlikleri içinde barındıran alternatif tur programlarının oluşturulması, Alabanda'nın cazibesini daha fazla arttıracaktır.

Bölgenin genel bitki örtüsü; çam ormanı, zeytinlikler ve makiliktir. Büyük Menderes havzasının güneyinde, ırmağın bir kolu olan Çine çayının suladığı yeşil alanlara bakan Madran dağının güneybatı eteklerinde kurulmuştur. İlçeye adını veren, çevresi rengarenk zambaklarla süslü ve manzarası son derece etkileyici bu vadinin içinden akan günümüzde Çine Barajı içinde kalan Çine çayı, mitolojideki Marsyas efsanesine konu olmuştur.

Planlama kapsamında peyzajın genel karakterini bozmaya yönelik bir çalışma yapılmamalıdır. Bitkilendirme çalışmalarında ve tür seçimlerinde dikkatli olmak, özenli hareket etmek, ağaçlandırma yapılacak ise lokal çalışmalar şeklinde ele almak gibi unsurlar genel peyzaj yaklaşımının planlama ve tasarım prensibi olmalıdır

4.4. AMAÇLAR VE HEDEFLER

Alabanda Antik Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı ve Çevre Düzenleme Projesi'nin amacı; Kültür ve Turizm Bakanlığının, ilgili Teknik Şartnamesi'nde yer alan "Koruma Amaçlı İmar Planı" tanımında belirtildiği gibi, 3386 ve 5226 Sayılı Kanun İle Değişik 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca, planlama alanı kapsamında kalan sit alanlarının planlı gelişiminin sağlanması ve bu alandaki kültür varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda koruma kullanma dengesinin kurulmasına ilişkin ilke ve esasların belirlenmesi ve böylelikle alanın gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasının sağlanmasıdır.

Bu amaca ulaşmak için belirlenen hedefler şunlardır:

- Planlama alanının, ülkesel ve bölgesel ölçekte önemini ortaya koyacak bir planlama yaklaşımı içinde alanın kimliğini ortaya çıkarabilecek bir vizyon belirlenerek, bu vizyon doğrultusunda mekansal planlama kararlarının üretilmesi,
- Planlama alanındaki mekansal düzenlemelerin tanımlanması ve yönlendirilmesi,
- Sit alanları ile tanımlanmış tarihsel çevrenin, koruma-kullanma dengesinin kurulduğu bir yaklaşımla, katma değer yaratacak şekilde değerlendirilmesini sağlayacak planlama kararlarının üretilmesi,
- Planlama alanı içinde kültürel değeri olan yapıların korunarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacak kararların oluşturulması,
- Doğanyurt köyünün fiziksel gelişiminin yönlendirilmesi ve köy yapı kalitesinin yükseltilmesine ilişkin planlama ilke ve esaslarının belirlenmesi.

SONUÇ

- Osmanlı döneminde başlayan koruma olgusu Asar-ı Atika Nizannameleri ile düzenlenmiş ancak boşluklardan faydalanılarak eserler yurtdışına kaçırılmış. Daha sonra yapılan düzenlemeler bu boşlukları kapatmış olsa da yurt içinde de ortaya çıkarılan eserlerin korunması gerektiği olgusu üzerine koruma kurulları oluşturulmuş çeşitli zamanlarda yapısı değiştirilmiş ve ilerleyen zamanlarda 2863 sayılı kanun ve 3194 sayılı kanunlar düzenlenmiştir. Sit alanları tanımından sonra bu alanlara imar planı yapılması artık zorunlu hale gelmiştir. Zamanla tam halini alan koruma amaçlı imar planları belirlenen sit derecelerine göre plan uygulanan alanda yapılaşma durumu, mevcut yapıların durumu düzenlenmiştir. Koruma her düzeydeki/ölçekteki ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının ve kent ve bölge planlamanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.
- Korunması istenen nitelikler kentin veya kentsel alanın tarihi karakteri ile bu karakteri oluşturan maddi/fiziksel ve maddi olmayan/soyut unsurların bileşimidir. Bu özellikleri tehdit eden olumsuz etkenler tarihi kent veya kentsel alanın özgünlüğünü zedeleyebilir.
- Koruma programının başarısı, kentlilerin katılımı ve görev almalarıyla mümkün olabilir; bu nedenle halkın katılımı desteklenmelidir. Tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması öncelikle orada yaşayanları ilgilendirir.

Tarihi bir kentin veya kentsel alanın korunması sağduyu, sistemli yaklaşım ve disiplin gerektirir. Özel durumlarda çıkabilecek sorunlardan kaçınmak için katı yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. Koruma amaçlı imar planlarıyla gün yüzüne çıkarılan eserler ve olduğu yerde korunması gereken eserler gözlem altına alınmış olup dış etkenlerden korunarak sonraki nesillere de aktarılacaktır.

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurularak hazırlanan Alabanda Antik Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı bir arkeolog gözüyle alandaki gün yüzüne çıkarılan eserleri koruyup uygun şartları sağladıktan sonra ziyarete açılması için hazırlanmıştır. Bölgeden başlıyarak öze inilip iklim, halkın ekonomik ve sosyal yapısı araştırılarak sürdürülebilir bir plan hazırlanmaya çalışılmıştır.

Antik kentteki mevcut yapıların korunup restorasyon çalışmaları yapılmalı, koruma sürecine bölge halkı da dahil edilerek kalıcı olması sağlanmalıdır. Zamanla

turizme kazandırılacak olan antik ket bölge halkına ekonomik katkı da sağlayacaktır. Plan hazırlanırken koruma süreci iyice araştırılıp gerekli yasal yükümlölükler güncel olarak takip edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ateşlier, S. (2012). “Alabanda, Karia’nın Mimarlar Kenti” *Aydın Kültür ve Turizm Dergisi* 4, 78-84.
- Akdağ, M. (1999a), Türkiye’nin İktisadî ve İctimai Tarihi I-II, Barış Yayınevi, Ankara
- Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü" erişim 5 Mayıs 2019
<https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64418/alinda.html>
- Aydın Tavukçu, Z. (2015) “Alabanda: Tarihi Coğrafya, Topoğrafya, Araştırma ve Kazılar” Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 35, 223-256.
- Bağdatlı, F. (2001). *Alabanda Apollon İsothimos Tapınağı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bağdatlı, F. (2006). “Alabanda Sikkelerinde Apollon İsothimos” Anadolu Arkeolojisine Katkılar, 65 Yaşında Abdullah Yaylalı’ya Sunulan Yazılar, 225-231.
- Bağdatlı Çam, F. (2014). “A Marble Head from Alabanda” *ΛΑΒΡΥΣ*, 353-368.
- Bayrakal, Sedat (2007). Erken Dönem Osmanlı Minberleri (1300-1500), Yayımlanmış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bean G.E., Eskiçağda Ege Bölgesi (didimli.com/apollon.htm)
http://www.muze.gov.tr/flip/muzedergi/sayı_4/muze_dergi_04.pdf
- Durnaogulları, Y.S. (2014). Alabanda Antik Kentinde Bulunan Bouleuterion’un (Meclis Binası) Jeofizik Yöntemlerden Elektrik (Rezistivite) Yöntemle Araştırılması, Sakarya Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi.
- Edhem Bey, (1905). “Fouilles d’Alabanda en Carie. Rapport sommaire sur la seconde campagne (1905)” In: *Comptes rendus des seances de l’ Academie des Inscriptions et Belles-Lettres* 1905, 443-459.

Edhem Bey, (1906). “Fouilles d’Alabanda. Rapport sommaire sur la seconde campagne (1906)” *In: Comptes rendus des seances de l’ Academie des Inscriptions et Belles-Lettres 1906*, 407-422.

Emecen, F.M. (2001), İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, Kitabevi Yayınları, İstanbul

Esin, U. (2000) “Tepecik Kurtarma Kazıları”, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi, Ankara, 123-129

Faroqhi, S. (2000), Osmanlıda Kentler ve Kentliler, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları: 5, İstanbul.

Head, B.V. (1897). Catalogue of the Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, BMC, Vol. 19.

Kaya 1996. Mehmet Ali, "III Makedonya Savaşı 'na Kadar Roma 'İlin Anadolu Politikası ", Tarih İncelemeleri Dergisi XI (1996), 231-232.

Krischen, F. (1941). “Hellenistische Rathäuser” Antike Rathäuser, Studien zur Bauforschung Heft4, 7-21.

Madran, E. (1981), “19. Yüzyıl Gezi Yapıtlarında Batı Anadolu Arkeolojisi”, Anadolu/Anatolia 22, Akurgal’a Armağan/Festschrift Akurgal, 1981/1983, 227-237

Öz, A.K. (2006). Antik Dönem Meclis Binalarının Metropolis Örneğinde Araştırılması ve Korunması (Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı 2006)

Özaktürk, F.G. (2000). “Eski Yunan ve Roma’da Söz Söyleme Sanatının Üç Biçemi: Attike Asia ve Rhodos” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi 40/1-2, 219-230.

Ramsay, W.M. (1960), Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası (Çev: Mihri Pektaş), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

S.H.Öztaner, E.N.Akdoğu Arca, N.Gökaltıp Özdil, (2014) “Nysa Ad Maeandrum’daki Yeni Bulgular Üzerine Bir Değerlendirme” içinde *In Memoriam Filiz Öktem* (2014), 225-246

Tırpan, A.A. (1990). “Alabanda” VII. A.S.T., 171-189.

Tuchelt, K. (1975). "Bouleuterion und Ara Augusti" Ist. Mitt. 25, 91-140.

Uğur A. Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri Coğrafi Bilimler Dergisi, (2003), 1(2), 41-62.

Yener, E. (2001). " Alabanda Antik Kenti Kazı Temizlik ve Çevre Düzenleme Çalışmaları 1999" XI. M.K.K.S.,5-16.

Yener, E. (2002). "Alabanda Antik Kenti Kazı, Temizlik ve Çevre Düzenleme Çalışmaları" 12. M.K.K.S., 179-190.

Yener, E. (2005). "Alabanda Antik Kenti Kazı, Temizlik ve Çevre Düzenleme Çalışmaları" 14. M. K.K.S., 109-116.

Yener, E. (2006). "Alabanda Antik Kenti Kazı, Temizlik ve Çevre Düzenleme Çalışmaları 2005" 15. M. K.K.S., 171-180.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Zeynep İNCECİKÖZ
Doğum Yeri ve Tarihi	ERZURUM 13.07.1991
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	Zeyneparkeo@gmail.com
Tarih	06.08.2019